

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BİR YÜRÜYÜŞ ARAŞTIRMA UYGULAMASI OLARAK
C/A/R/TOGRAFI (C/A/R/TOGRAPHY)**

**ESRA TORUNOĞLU
RESİM ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Ayşe GÜLER**

KIRIKKALE-2021

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**BİR YÜRÜYÜŞ ARAŞTIRMA UYGULAMASI OLARAK
C/A/R/TOGRAFI (C/A/R/TOGRAPHY)**

**ESRA TORUNOĞLU
RESİM ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Ayşe GÜLER**

KIRIKKALE-2021

Esra TORUNOĞLU tarafından hazırlanan “BİR YÜRÜYÜŞ ARAŞTIRMA UYGULAMASI OLARAK C/A/R/TOGRAFI (C/A/R/TOGRAPHY)” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ayşe GÜLER

İmza.....

Resim Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Doç Dr. İrfan Nihan DEMİREL

İmza.....

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şuayyip YÜCEL

İmza.....

Resim Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi:

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Esra TORUNOĞLU

ÖZET

BİR YÜRÜYÜŞ ARAŞTIRMA UYGULAMASI OLARAK C/A/R/TOGRAFI (C/A/R/TOGRAPHY)

Kırıkkale Üniversite

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Resim Bölümü Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Ayşe Güler

Temmuz 2021, 101 sayfa

Son yıllarda görsel sanatlar eğitiminde gerçekleştirilen çalışmalarda yaratıcı çıktıları sorgulayan birçok farklı sanat temelli araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemler sanat eğitiminde teori ve uygulama pratiklerini birbiri içerisine geçen aşamalarla gerçekleştirirken, geleneksel araştırma yöntemlerinden de farklı bir soruşturma yolu izlemektedir. Sanat temelli araştırma yöntemleri kullanılırken sanatçı, eğitimci ve araştırmacı kimlikleri gerçekleştirilen sanat pratiklerinde araştırma süreciyle bütünleşebilmektedir. Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan ve son yıllarda ortaya bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak çıkan *c/a/r/tografi* yaklaşımı; araştırmacı, sanatçı ve eğitimciler için çeşitli bedensel ve mekânsal etkileşimlerle birlikte duyuları da işe koşarak sezgisel ve duyuşsal sanat pratikleri ile gerçekleşen soruşturmalar sunmaktadır. Farklı alanlardaki sanat pratiklerini sorgulayarak araştırmaya dahil eden bu yaklaşım, geleneksel araştırma yöntemlerinin sistematik ilerleyişinden farklı olarak esnek, keşfedici ve sanatla temellenen bir araştırma sürecini ortaya koymaktadır. Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür incelemesinde ülkemizde bu konudaki çalışmaların yetersizliği çalışmanın problemi olarak görülmüştür. Bu kapsamda araştırmanın amacı genel tarama modeli çerçevesinde *c/a/r/tografi* yaklaşımının, sanat pratiği ve sanat eğitimi bağlamında alan-yazın taramasıyla ortaya çıkan sonuçların tartışılarak irdelenmesinin yanında bu yaklaşımın ülkemizde de tanınması, uygulanması ve yaygınlaştırılmasına katkı sağlamaktır. Bu araştırmanın sonucunda konu ile ilgili örnek çalışmalar incelendiğinde *c/a/r/tografi* yaklaşımının hem sanat pratiklerini hem de sanat kuramlarını bedensel ve mekânsal anlamda birbiriyle ilişkilendirerek düşünsel ve duyuşsal deneyimler yoluyla birbirinin içine geçirdiği görülmüştür. *C/a/r/tografi* yaklaşımı, sanatçı, araştırmacı ve eğitimcilerin duyuşsal ve bedensel olarak soruştururken farklı görebilme yollarını da keşfetmelerine olanak sağlayarak görsel sanatlar eğitiminde yeni ve yaratıcı yöntemleri kullanabilme olanakları da sunmaktadır. Bu bağlamda bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak *c/a/r/tografi* yaklaşımının ülkemizde görsel sanatlar eğitimi alanında ve bu bağlamda gerçekleştirilecek lisansüstü araştırmalarda kullanılması ve uygulanmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: A/r/tografi, c/a/r/tografi, c/a/r/tografi araştırmacısı, yürüyüş pedagojileri ve metodolojileri.

ABSTRACT

C/A/R/TOGRAPHY AS A WALKING RESEARCH PRACTICE

Kırıkkale University

Social Sciences Institute

Department of Painting, Master's Thesis

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ayşe Güler

July 2021, 101 pages

In recent years, a variety of art-based research methods that inquire creative outputs in studies upon visual arts have been in use. While these methods carry out theories and practices within integrated processes in art education, they follow an inquiry method that differs from traditional research methods. During the utilization of art-based research methods, artist, educator and researcher identities could become integrated with the research process within the art practices. The *c/a/r/tography* approach, one of the art-based research methods which has emerged as a walking research practice recently, offers inquiries carried out with intuitional and sensory art practices by employing miscellaneous corporal and spatial interactions for researchers, artists and educators. In addition, this approach- which involves art practices in different fields through inquiring them in research- offers a flexible, exploratory and art-based research process, which differs from the systematic progression of traditional research methods. In the literature review carried out as a part of this study, the insufficiency of studies upon this issue in our country has been noted as the problem of the study. In this regard, the purpose of the research is to contribute to the recognition, practice and dissemination of the *c/a/r/tography* approach across the country as well as analysis and discussion of the outputs acquired from the body of literature scanning through general survey model in terms of art practice and education. As a result of this research, when the relevant sample studies are reviewed, it has been revealed that the *c/a/r/tography* approach integrates art practices and art theories via intellectual and sensory experiences by associating them with each other in both corporal and spatial sense. The *c/a/r/tography* approach enables artists, researchers and educators to utilize novel and creative methods in visual arts education by facilitating them to discover analytical thinking ways while inquiring something in a corporal or sensory sense. Accordingly, the *c/a/r/tography* approach as a walking research practice is marked by its importance in visual arts education and relevant postgraduate researches across the country.

Keywords: *A/r/tography*, *a/r/tographer*, *c/a/r/tography*, *c/a/r/tographer*, walking pedagogies and methodologies.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/t/tografi yaklaşımının yürüyüş felsefesi, sanat pratikleri, metaforik düşünce, disiplinlerarası pratikler, duyuşal öğrenme ve ilgili araştırmaların analizi bağlamında incelenerek ülkemizde sanat temelli araştırma yöntemleri ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmek isteyen araştırmacıların, sanatçıların ve eğitimcilerin bu yöntem ile tanışması ve yaygınlaştırılması amacıyla yapılan bir araştırmayı içermektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkışından biten sürece kadar sahip olduğu tüm birikimleriyle araştırmamda bana yol gösteren kıymetli danışmanım Doç. Dr. Ayşe GÜLER'e sabrı, emeği, desteği ve paylaştığı engin fikirler için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu tez süresi içerisinde hatta tüm eğitim hayatım boyunca bana inanıp her zaman arkamda duran, maddi manevi desteğini esirgemeyen anneme ve babama teşekkürlerimi bir borç bilirim. Son olarak çıktığım bu akademik yolda yardımlarıyla bana güç veren sevgili arkadaşım Ozan SAMANGÜL'e teşekkür ederim.

Esra TORUNOĞLU

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vi
FOTOĞRAF DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix

1. BÖLÜM GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	6
1.1.1. Alt Problemler.....	6
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi.....	7
1.4. Sınırlılıklar.....	7
1.5. Tanımlar.....	8

2. BÖLÜM KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat Temelli Araştırma Yöntemleri.....	10
2.1.1. Sanat Temelli Araştırma Yöntemlerinin Kuramsal Bağlamdaki Rolü.....	11
2.1.2. Sanat Temelli Araştırma Yöntemlerinin Uygulama Bağlamındaki Rolü..	13
2.2. Uygulama Temelli Bir Araştırma Yöntemi Olarak A/r/tografik Soruşturma.....	15
2.2.1. A/r/tografik Araştırmacısı Kimdir?.....	19

3. BÖLÜM YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni).....	23
3.2. Evren ve Örneklem.....	24

3.3. Verilerin Toplanması.....	24
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	25

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. Yürüyüş Felsefesi.....	26
4.2. Bir Yürüyüş Araştırma Uygulaması Olarak C/a/r/tografi.....	30
4.3. C/a/r/tografi ve Sanat Pratikleri.....	39
4.4. C/a/r/tografi ve Metaforik Düşünme.....	45
4.5. C/a/r/tografi ve Disiplinlerarası Pratikler.....	48
4.6. C/a/r/tografi ve Duyusal Öğrenme.....	51
4.7. İlgili Araştırmalar.....	54
4.7.1. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar.....	54
4.7.2. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar.....	64

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç.....	66
5.2. Öneriler.....	72

KAYNAKÇA
ÖZGEÇMİŞ

FOTOĞRAF DİZİNİ

Sayfa

Fotoğraf 4.1. Deleuze ve Guattari, Kök-Sap, Akt. Pongtidasantayanon, 2013.....	32
Fotoğraf 4.2. Marina Abramovich, The Lovers: The Great Wall Walks, 1988, Akt. Marcf, 2015	34
Fotoğraf 4.3. Yürüyerek Yapılan Bir Çizgi, Richard Long, İngiltere, 1967, Akt. Tandoğan, Erdi Es, 2018.....	35
Fotoğraf 4.4. Paul Gavarni, Flanör, 1842, Akt. Schipper, 2017.....	42
Fotoğraf 4.5. Cutcher ve Irwin, İnceleme Boyası: Yavaş Derin Bilgili Bir C/a/r/tografi, 2017.....	54
Fotoğraf 4.6. Springgay ve Truman, Camille Turner, Blackgrange, Yürüyüş Performansı, 2018.....	55
Fotoğraf 4.7. Lora Franco, Zihin Haritası-Detay (1), (t.y.).....	56
Fotoğraf 4.8. Klara Ravat, Mediamatic, 2018.....	58
Fotoğraf 4.9. Stephane Marin, Boşlukları Dinlemek/Dinleme Alanları, 2014	59
Fotoğraf 4.10. Polak Grzegorski, Karantina: Yürüme Olayı, 2017.....	60
Fotoğraf 4.11. San Jose Japantown, Ca, Kaynak: Kimberly Powell, Akt. Powell, 2017	61
Fotoğraf 4.12. Powell, Kùltürlerarası Oyun Olarak Yürümek, Cambridge, Powell, K. 2016.	63
Fotoğraf 4.13. Boşlukların İçinden Geçmek, 2016, Cambridge, Powell, K. (2016)	63
Fotoğraf 4.14. Çevreye Cevap Veren İnsan Heykeller, 2016, Cambridge, Powell, K. 2016.....	64
Fotoğraf 4.15. Bell, Bigat, Orlandi ve Doğanca, Harita Deneyimleri, 2010.	64

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. Araştırmanın Akışı.....	24
Şekil 4.2. C/a/r/tografi Soruşturmasının Akışı.....	31
Şekil 4.3. C/a/r/tografik Soruşturma Süreci.....	37

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Sanatın bir araştırma yöntemi ve eğitim yöntemi olarak kullanılmasına yönelik ilgi giderek artmaya devam etmiştir. Bu bağlamda nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin sistematik bilgi yollarının sanata yönelik gerçekleştirilen bir araştırma sürecinde birtakım zorlukları oluşturması yeni sanat araştırma yöntemlerinin keşfedilmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda son yıllarda sanatı temel alan birçok araştırma yöntemi ortaya çıkmış ve bu yöntemler birçok farklı disiplin içerisinde yer alarak ilişkisel uygulamalarla yaygınlaşmaya devam etmiştir. Bunlardan bazıları sanat temelli araştırmalar, şiirsel sorgulama, öyküsel araştırmalar, a/r/tografi, c/a/r/tografi, sanat bilgisi sorgulama, estetik temelli araştırma, performatif sorgulama, sanat temelli eğitim araştırmalarıdır (Bkz. Leavy, 2018).

Bu araştırma yöntemleri disiplinlerarasılığı ile akademideki sosyal ve sanatsal araştırmalara özellikle de güzel sanatlar eğitimindeki teorik ve uygulamalı sanat eğitimine büyük katkılar sağlamaktadır. Burada bahsedilenler ışığında, güzel sanatlar eğitiminde verilen teorik ve uygulamalı sanat eğitiminde kullanılan yöntemlerin günümüzde gerçekleşen yeni buluşlar, eğitim ve araştırma yaklaşımları ile farklı yöntemler bağlamında geleneksellikten uzaklaştığını söyleyebiliriz. Bedir Erişti'nin (2015, s. 396) “günümüzde araştırma yaklaşımlarındaki dönüşümler ve değişimler araştırma süreçlerini yeniden yapılandırmaktadır” sözleri, şüphesiz son yıllarda sanat ve sanat eğitimi üzerine gerçekleştirilen yeni eğitim araştırmaları ve araştırma yöntemlerinde ortaya konulan farklı eğilimlerin sanat pratiklerinde ve eğitiminde farklı bir sayfa açtığı düşüncesini desteklemektedir. Bu yeni yaklaşıma yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, sanat eğitiminde teori ve uygulama yöntemlerine yönelik olup, sanatçı, eğitimci ve araştırmacıyı çoğunlukla bir araştırma sürecinde birbiriyle bütünleştirmektedir. Hem pratikte hem de teoride sorgulamaya dayalı yaratıcı çıktılar elde edebilen sanat temelli araştırma yöntemleri farklı disiplinleri birbiriyle ilişkilendirerek ya da birbirine dönüştürerek yeni sorgulamalar gerçekleştirirken süreci

yaşayan araştırmacılar da kuramsal ve uygulama basamaklarının birçok anlam farklılığı ürettiğine şahit olmuşlardır. Araştırmacılar aynı zamanda farklı disiplinlerin kendine has özelliklerinden de beslenirlerken kendi alanlarını da farklı bir gözle sorgulama imkânı bulabilmektedirler. Böylece sanat temelli araştırma yöntemleri sayesinde süreci yaşayan araştırmacılar sanatla sorgularken yaratabilir, yarattıklarını da araştırma sürecine dönüştürebilirler.

“1970’lerden ve 1980’lerden beri, Kuzey Amerika’daki bazı araştırmacılar, eğitim araştırmaları metodolojileri hakkında başka düşünme yollarını keşfetme girişiminde bulundular” (De Oliveira ve Charreu, 2016). Sanat temelli araştırma yöntemleri araştırma sürecinde araştırmacıya bir sorunu derinlemesine incelemeyi, araştırmayı ve sorgulayarak keşfetmeyi geniş bir yelpaze de uygulama imkânı vermektedir. Çok yönlü bir bakış açısı sağlayan bu yöntem sanatçıların ve eğitimcilerin araştırma süreçlerindeki çalışmalarının özgünlüğüne ve yaratıcı yaklaşımlarla nitelikli bir araştırma gerçekleştirmelerine büyük katkılar sağlamaktadır. Leavy (2018, s. 4) sanat temelli araştırma yöntemlerini “sorun yaratma, veri veya içerik oluşturma, analiz, yorumlama ve temsil de dâhil olmak üzere, araştırmaların herhangi bir aşamasında veya tüm aşamalarında araştırmacılar tarafından kullanılan metodolojik araçlar” olarak tanımlamaktadır. Sanat temelli uygulamalar araştırmacı için yeni bir dünya görüşü niteliğindedir. Son dönemlerde yaygın olarak kullanılmaya başlanan bu araştırma yöntemi güzel sanatlar ya da sosyal bilimler alanında uygulamalı araştırma yapan araştırmacılara, araştırma ve yöntem ilişkisi açısından doğan problemleri giderecek farklı bakış açıları da kazandırmaktadır. Ayaydın’a göre (2009, s. 31) “çok yönlü verilen bir sanat eğitimi ile dış dünyayı algılaması değişen bireyin; daha yaratıcı, kendine güvenen, üretici, çevresini olumlu yönde değiştirmeye ve yeni biçimler vermeye çalışan biri olacağı düşünülmektedir”. Bu nedenle sanat temelli araştırma yöntemleri, sanat eğitimi kapsamındaki üretimlerde kişinin yaratıcılık ve özgünlüğünü ortaya çıkarması bakımından önemli görülmektedir. Bedir Erişti (Akt. 2019, s. 1) bu konuya ilişkin sanat temelli araştırma yöntemlerinin sanat ve sanat eğitimine olan katkılarını şu düşünceleri ile aktarmaktadır;

Görsel araştırma yöntemleri ile bilimsel araştırmalarda, sanat ve araştırmayı ilişkilendiren bir yaklaşım çerçevesinde araştırmacıların ve araştırma katılımcılarının çeşitli durumlara ilişkin algıları ve bakış açıları, yine kendi izlenimlerinden yola çıkarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Denzin & Lincoln, 2005; Eisner, 2002). Çünkü görsel araştırma yöntemleri,

araştırmacıya araştırma sürecini, katılımcılarını ve sürecin bileşenlerini ilişkilendirme de farklılıkları yakalama şansı sunar.

Nitel ve nicel araştırmaların dışında, sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografik soruşturma uygulamaları da bu yöntem içerisinde yer almaktadır. A/r/tografik soruşturma yöntemi British Columbia Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Rita L. Irwin tarafından ortaya atılmış ve 2004 yılından itibaren dünyada sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olarak birçok ülkede uygulanmaya devam etmektedir. Ülkemizde ise sadece son yıllarda yeni yeni yaygınlaşmaya ve uygulanmaya başlamış olan a/r/tografik çalışmalar ilk kez Bedir Erişti'nin Rita L. Irwin'i ülkemize davet ederek 2015 yılında birlikte gerçekleştirdikleri "Lisansüstü Öğrenciler için A/r/tografi Çalıştayı" isimli projesi ve Güler'in kuramsal ve uygulamalı a/r/tografik çalışmaları ile başlamıştır (Bkz. Bedir Erişti, 2015; Bedir Erişti, 2016; Güler, 2014; Güler, 2015a, 2015b, Güler, 2017; Güler, 2018; Güler, 2019a, 2019b, 2019c; 2021a, 2021b, 2021c.).

Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografi "yazmayı yaşam yaratma ile birleştiren bir yaşam sorgulama uygulamasıdır" (Leblanc, Davidson, Ryu, Irwin, 2015, s. 355). Sanat temelli araştırma yöntemleri arasında farklı bir yer edinen a/r/tografi bireyin gündelik yaşantısından ortaya çıkan ve sürekli devam eden bir soruşturma yöntemidir. Bu bağlamda devam eden soruşturma ile yeniden düşünme ve kavramsal üretimler ortaya çıkararak kişi üzerinde yaratıcılığı ortaya çıkarmak, öğrenmeyi araştırmak ve bilgilendirmek için faydacı bir yöntem olarak görülmektedir. A/r/tografi kelimesindeki *a*, *r* ve *t* harfleri bu uygulamayı oluşturan (sanatçı (*artist*), araştırmacı (*researcher*) ve öğretmen (*teacher*)) kimliklerin simgesidir ve bu kimlikleri yaşayanlar a/r/tografi araştırmacılarıdır. Pinar (2004, s. 9) a/r/tografi kelimesinin çözümlemesinde "a/r/t sanatçı-araştırmacı-öğretmen için bir metaforudur. A/r/tografide bu üç rol üçüncü bir alan yaratmak için bütünleştirilmiştir. Bu uygulayıcılar alanın arasında bulunurlar" demektedir (2006, s. 1224, Akt. Leavy, 2015, s. 55). Üç kimlik arasında kendine bir yaşam alanı sağlayan a/r/tografi araştırmacıları, a/r/tografik soruşturmanın içinde barındırdığı yöntemler ile araştırma sürecine yön verirken araştırma süreci içerisinde elde edilen bilgileri de sentezleyerek bireye sorgulayıcı ve keşfedici bir araştırma süreci sunarlar. "A/r/tografi ile uğraşanlar bilmeyi, meydana getirmeyi ve yapmayı kaynaştırırken uygulamaları yaşarlar, anladıklarını sunarlar, konumlarını sorgularlar ve bunu gerçeklerden ziyade anlamı taşıyan estetik deneyimlerle yaparlar" (Irwin, 2004, s. 31 Akt. Güler, 2015a, s. 70). Sanat temelli bir

araştırma biçimi olan bu a/r/tografik soruşturma eğitimciler, sanatçılar ve araştırmacılar için hem teorik hemde uygulamalı çalışmalarda bir rehber olarak sunulabilir. Çünkü bu soruşturma uygulaması bireyin öğrenme ve sanatsal uygulama sürecinde yaratıcı çıktılar elde etmesine, deneysel ve farklı görme yolları keşfetmesine olanak sağlamaktadır. Bu sebeple özellikle de güzel sanatlar alanındaki sanatsal uygulamalarda da yoruma dayalı yaklaşımlar sunabileceği için a/r/tografik soruşturma yöntemi önemli bir yere sahip olmaktadır.

“Kimlikleri ve eylemleri düşünülen ve temsil edilen yollarla ilgili, deneyimlerin paylaşımı ve teorik yansımaları teşvik edebilecek yenilikçi pedagoji yöntemleri geliştirilmiştir” (Aderaldo, 2019, s. 15) ve c/a/r/tografi bu yenilikçi yöntemlere bir diğer örnek olmaktadır. Bu araştırmanın konusu olan c/a/r/tografi, geleneksel araştırma yöntemlerinin sistematik ilerleyişinden farklı bir soruşturma yolu olarak ilerleyen a/r/tografik soruşturma yöntemi ile yakından ilişkili olan sanat temelli araştırma yöntemleri içerisinde yer alan yeni bir yaklaşımdır. Irwin ve Cutcher (2017, s. 116) c/a/r/tografiyi “sanat, teori ve araştırmanın birbirleriyle ilişkili olan” sanat temelli bir araştırma yöntemi şeklinde tanımlamaktadır. Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan bu yöntem a/r/tografi metodolojisi ile yakından ilişkilidir çünkü bizlere günlük yaşantılarımızdaki hareketlerimizden faydalanarak yaşayan sorgulama ile çeşitli bilgi yolları sunmaktadır. C/a/r/tografik yaklaşımlar “günlük yaşamın pratiğine ve deneyimine entegre olan, çoktanımlılık ve harekete her zaman gömülü olarak görmeyi teşvik eder” (Pink, Hubbard, O’Neill ve Radley, 2010, s. 2). Hareketler yürümenin bir metaforudur çünkü yürümek bu yöntem için en temel eylem niteliğindedir. Bu bağlamda c/a/r/tografi metodolojisi yürüyüş felsefesini temel almaktadır.

Yürümek yıllardır birçok sanatçı için kullanılan ve özellikle de kavramsal sanat ile ön plana çıkan yaratıcı bir yöntemdir. 20. yüzyıla gelindiğinde yürümek gündelik yaşamın bir parçası olarak uygulama temelli araştırmaların şehir içerisinde gezinerek sürdürüldüğü gözlem niteliğinde bir harita metodolojisi halinde devam etmektedir. Son dönemlerde haritalama yöntemi araştırma yöntemleri çerçevesinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. “Haritalar ve anlatılar arasındaki bu çok sayıda ilişki, sanat ve sosyal bilimlerde mekânsallığın önemini (Cosgrove, 1999; Sui, 2010; Warf ve Arias, 2009) ve mekansal bilgilerin görselleştirilmesinin önemini göstermektedir” (Dodge, 2011, Akt. Caquard, 2011, s. 135). Mekân unsurunun görsel algıdaki önemi

bilinmektedir ki, a/r/tografi metodolojisi ile yürüyüş felsefesi ve harita uygulamaları birleşerek c/a/r/tografi kavramı oluşturulmuştur. Bir araştırmada mekânın beden ile hareketlendirilmesinin önemli bir faktör olduğu sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi metodolojisi ile ortaya konmuştur. Çünkü beden mekan ile birleşerek hareket yoluyla duyuşsal algıların alışılmışın dışında kullanılmasıyla bilgiye erişme de sınırsız bir güç ortaya çıkar ve bu bilgiyi somut bir hale getirmektedir. Bu sebeple uygulama temelli araştırmalar ve çağdaş bir eğitim için c/a/r/tografik araştırma yöntemi önemli görülmektedir.

Günümüzde ülkemizdeki sanat araştırmalarına yöntemsel açıdan baktığımızda daha çok geleneksel yöntemlerin kullanılmaya devam ettiği ve uygulama temelli sanat araştırmaları sürecinde birtakım yetersizliklerin görüldüğü düşünülmektedir. “Sanat ve tasarım alanlarındaki araştırma süreçlerinde alışlagelmiş yöntem ve tekniklerin işe koşulması çoğu zaman sorunlara neden olmaktadır” (Eisner, 2005; Eisner, 2001, Akt. Erişti, 2017, s. 1500). “Ne yazık ki, ülkemizde sanatsal alanda yaratıcılığın ve katılımın gerçekleştirilmesi, özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi açısından özlener hedeflere henüz varılamamıştır. Çağdaş eğitimin gereği olarak sanat eğitiminde de çağın dinamiklerine ayak uydurabilecek yaratıcı insan tipi yetiştirmek amaçlanmalıdır” (Ayaydın, 2009, s. 41). Ülkemizde gerçekleştirilen görsel araştırmalarda geleneksel anlamda kullanılan nitel ve nicel araştırma yöntemleri sanatsal araştırmalar yapan kişilerin, uygulama, teori ve araştırma süreçleri bağlamında kuramsal üretimlerdeki zorlukları ve yetersizlikleri gözler önüne sermektedir. Görsel araştırmalarda teorik sürecin yanı sıra uygulamaların da gerekliliği söz konudur ki bu sebeple teorinin ve uygulamanın birlikte yürütüldüğü esnek bir araştırmanın geleneksel araştırma yöntemleri ile ortaya konulmasındaki zorluklar ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde bu tür yaklaşımların çağdaş sanat eğitimi içerisinde ve uygulama temelli araştırmalarda yaygın bir şekilde kullanılmadığı araştırma kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda görülmüştür. Dünya üzerinde kullanılmaya devam eden sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi yöntemi bu çalışmada sanat ve eğitim bağlamında ve aynı zamanda bu yöntemin sanat pratikleri üzerindeki etkisi incelenerek araştırmacılara farklı bakış açıları kazandırması ve geliştirmesi için konu kuramsal açıdan irdelenmektedir. Ülkemizdeki sanat eğitime ve sanat uygulamalarına yönelik çalışmaların gerek kuramsal gerekse pratik

açından sorunlar incelendiğinde bu çalışmada; ayrıca disiplinlerarası bir bağlamda c/a/r/tografinin yaratıcılığa, sanat temelli araştırma sürecine, sanatsal uygulama yöntemlerine ve sanat pratiklerine katkısı araştırılarak, çok yönlü düşünmeye ve tüm bunların araştırma sürecinde birbirleriyle ilişkilendirilmesine dair bilgiler sunulmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada yurt dışında yaygın olarak gerçekleştirilen sanat temelli araştırma yöntemlerine ait yeni bir yaklaşım olarak c/a/r/tografik soruşturma yönteminin ülkemizde gerçekleştirilen sanatsal araştırmalardaki sorunlara bir çözüm olacağı düşünülmüş ve bu nedenle bu yöntemin ülkemizdeki görsel sanatlar alanında araştırma yöntemleri bağlamında kullanılmasının ve yaygınlaştırılmasının gerekliliği sonucu ortaya çıkmıştır.

1.1. Problem Durumu

Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi'nin sanat pratiklerinde kişilerde metaforik sorgulamaya ve disiplinlerarası yaratıcı deneyimlere katkısı nedir?

1.1.1. Alt Problemler

1.1.1.1. Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi nedir?

1.1.1.2. Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi'nin sanat pratiklerinde kişinin metaforik sorgulama sürecine katkıları nelerdir?

1.1.1.3. Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi'nin disiplinlerarası sanat pratiklerine katkıları nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi yöntemi irdelenerek, ülkemizde gerçekleştirilecek sanat temelli araştırmalara; disiplinlerarası bağlamda ilişkisel düşünmeyi, yaratıcı sanat deneyimleriyle araştırma süreçlerini sorgulamayı, metaforik kavramlarla sanat pratiklerini katmanlaştırarak yürüyüş felsefesiyle de bütünleştiren yeni bir yöntemi tanıtmak amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada ayrıca yürüyüş felsefesi ile temellenen araştırma uygulamalarını inceleyerek araştırmayı eyleme dökmenin, eylem içinde deneyimleyerek yaşantıyı gözlemlemenin, süreci sorgulayarak ve metaforlar üreterek daha esnek ve yaratıcı bulgular elde edinilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca kişilere disiplinlerarası ilişkiler bağlamında diğer alanlarla esnek bir kesişme imkânı veren pratiklerle sanatsal formları temel alan, araştırma sürecini sorgulayarak farklı kimlikleri deneyimleyecek araştırmacı, sanatçı ve eğitimciler için de farklı bir araştırma uygulamasının tanıtılmasıyla geleneksel araştırma yöntemlerinin bilinen paradigmalarının dışında bir bakış açısı ortaya konması amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografinin, farklı disiplinlerdeki sanat pratikleri üzerindeki yaratıcı etkisi yurt dışında gerçekleştirilen çalışmalar ile alan uzmanları tarafından kabul edilmektedir. Geleneksel araştırma yöntemlerinden farklı ilerleyen c/a/r/tografi, çok yönlü bakış açısı ile yaratıcılık ve üretkenlik açısından önemli olup, sistematik yani doğrusal ilerleyen eğitim ve araştırma uygulama basamaklarının aksine alışılmışın dışına çıkarak, süreci ve kendini sorgulayarak sıra dışı bir yaklaşımla üretebilen, bireylerin deneyimlerini ve çevreleriyle kurdukları ilişkileri araştırmanın konusu yapabilmektedir.

Ülkemizde c/a/r/tografik uygulama örneklerinin yaygın olmadığı göz önünde alındığında, bu çalışma ile c/a/r/tografik yaklaşımın uygulanmasının ve yaygınlaştırılmasının gerçekleştirilecek sanat araştırmalarında önemli olduğu düşünülmektedir. Gelecekte sanat temelli araştırma yöntemleri ile ilgili çalışmalar gerçekleştirmek isteyen araştırmacıların, sanatçıların ve eğitimcilerin bu yaklaşımla tanışması ve gerçekleştirilmiş örnek uygulamaları incelemelerinin araştırmanın kapsamında önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma c/a/r/tografi ve yürüyüş uygulama araştırmalarına ait ulusal ve uluslararası basılı, yazılı, görsel kaynakların taranmasıyla sınırlandırılmıştır.

1.5. Tanımlar

A/r/tografi: Bir araştırma metodolojisi, yaratıcı bir uygulama ve aradaki rizomatik uygulamalarda yaşayan bir performans pedagojisidir (Irwin, 2013, s. 198). A/r/tografi,

sanat ve eğitim alanlarına dayanan bir uygulama tabanlı araştırma şeklidir (Irwin, Beer, Springgay, Grauer, Xiong ve Bickel, 2006, s. 2).

A/r/tografi Araştırmacısı: Sanatçı, araştırmacı ve öğretmenin çalışmalarını, bu üç kimliğin ayrımlarını aynı anda bütünleştirmek ve tanımlamak için bir a/r/tografi (eğitim araştırmaları içinde sanat tabanlı bir araştırma biçimi) kullanarak bölmek yerine eşiksel boşluklarda köprü kurmaya çalışan kişidir (Carter, 2013, s. 4). Bir sanatçı, araştırmacı ve öğretmen olarak metonimik olarak yaşayan refleksif bir uygulayıcıdır (Wiebe, Sameshima, Irwin, Leggo, Gouzouasis ve Grauer, 2007, s. 265).

C/a/r/tografi: Deleuze ve Guattari'nin kök-sapı ve carte, a/r/tografi metodolojisi ve araştırma, gezinti uygulamalarına dayanarak c/a/r/tografi bir araya getirilmiştir (Cutcher ve Irwin, 2017, s. 116). C/a/r/tografi, bir yürüyüş pedagojisi biçiminde (Irwin 2006) bir araya gelerek, kişisel olarak sosyal anlayışların ötesine ulaşmamıza yardımcı olan çok katmanlı, duysal ve duygusal deneyimlere erişmemizi sağlayan bitişik bir yan yana harekettir (Leblanc vd., 2015, s. 370).

Disiplinlerarasılık: Disiplinlerarasılık terimi birkaç şekilde tanımlanmaktadır. “Çoklukla “belirli bir araştırmanın gerçekleştirilmesinde birden fazla disiplinin kullanılması” (Klein, 1991, s. 27) yahut “bir ya da daha fazla disiplin arasında, herhangi bir biçimde diyalog ya da etkileşim bulunması” (Moran, 2010, s. 14, Akt. Eğilmez, 2015, s. 158) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanım olarak Keskin'in (2019, s. 927) görüşleri ise;

“Disiplinlerarasılık” (interdisciplinarity), geniş ve karmaşık konulara ve sorulara yanıt bulma, birden fazla disipline ait bilgi, veri, teknik, araç, kuram ve görüşleri/fikirleri bütünleştirme, problemleri çözmede daha kapsamlı bir bakış açısı sağlama anlayışıyla disiplinlerarasında kurulan köprüler sonucunda yapılan bilgi ve yaklaşım ödünclemelerinin birbirine entegre edilip yeniden yapılandırılarak kullanıldığı kuram ve yaklaşımları kapsayıcı genel bir adlandırma olarak ön plana çıkmıştır.

Metafor: “Metafor kavramı, Yunanca meta ve pherein kelimelerinin birleşmesinden, “metapherein”den türemiştir” (Şahan, 2017, s. 167). Diğer bir tanım ile “metafor soyut ve anlaşılmasında güçlükler olan kavramları somutlaştırarak veya daha güncel ve bilinen kavramlarla açıklamaktır. Soyut kavramlar konusunda insanların düşüncelerinde beliren tasavvurların ifade edilmesi ve yazılı hale gelmesi metaforlar yardımıyla daha anlatılır ve anlaşılır olacaktır” (Bulut Kılıç ve Altıntaş, 2016, s. 190; Döş, 2010, s. 609, Akt. Özdemir, 2018, s. 1381).

Sanat temelli araştırma: Sanat temelli araştırma uygulamaları, sosyal araştırmaların tüm aşamalarında (yani veri toplama, analiz, yorumlama ve temsil) tüm disiplin alanlarında nitel araştırmacılar tarafından kullanılan bir dizi metodolojik araçtır (Leavy, 2009, s. 3, Akt. Carter, 2014, s. 23).

2. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sanat Temelli Araştırma Yöntemleri

“Sanat temelli araştırma yöntemleri, keşif ve icat süreçlerini içeren” (Finley, 2008, s. 72), geleneksel nitel araştırma yöntemlerinin sistematik ilerleyişinden farklı olarak sanatsal, yaratıcı ve özgün yöntemler sunan, sanatı ve sanatsal uygulamaları bir araştırma yöntemi olarak kullanan çok yönlü bir metodoloji olarak alan uzmanları tarafından tanımlanmaktadır. Sanat temelli araştırma yöntemleri “yaratıcı sanatların ilkelerini araştırma bağlamında birleştiren, disiplinlerarası bir bilgi birikimidir” (Leavy, 2009, 2015, McNiff, 2014, Akt. Leavy, 2018, s. 4). Barone ve Eisner (2012, s. 3) bu araştırma metodolojisini “bir anlamda, sanat temelli araştırma dünyayı farklı açılardan kavrayışımızı daha karmaşık yapan ve bizi derinleştiren keşifsel bir yöntem” olarak yorumlamaktadır.

“Sanat temelli araştırmanın, sanat ve araştırmanın birleştiği akademik bir bağlamda doğduğu” dile getirilmiştir (Bedir Erişti, 2015, s. 383). Sanat temelli araştırma teriminin Eisner tarafından “1993 yılında Stanford Üniversitesi’ndeki bir eğitim etkinliğinde ortaya çıktığı” söylenmektedir (Barone ve Eisner, 2012, s. ix). Bu araştırma yöntemi, “büyük oranda ne üretildiği ve onun bilimsel yöntem çerçevesinin yazı tarzı ve teknik standartlar ile araştırmaya adapte edilmeyişini içeren uyumsuzluktan ortaya çıkmıştır” (De Oliveira ve Charréu, 2016). Bu doğrultuda “son birkaç yılda, nitel araştırma uygulamalarındaki gelişmeler de birçok sosyal araştırmacının sanat temelli araştırma yöntemlerini keşfetmesine yol açmış olduğu” bilinmektedir (Leavy, 2018, s. 8). “Bugün sanat temelli araştırmalar, daha geniş bir kavramsal temeli kapsayacak şekilde gelişti ve ‘insan eylemini ve deneyimini keşfetmek, anlamak, temsil etmek ve hatta bunlara meydan okumak için sanatı en geniş anlamıyla kullanan araştırma’” olarak tanımlanmaktadır (Savin-Baden ve Wimpenny, 2014, s. 1, Akt. Wang, Coemans, Siegesmund ve Hannes, 2017, s. 7). Bu araştırma yöntemleri ile artık “hem sanat hem de araştırma olarak yanıtlanabilecek ve değerlendirilebilecek bir alan bulunmaktadır. Sanatı ve sanat yapma süreci araştırmak için kullanılmaktadır” (Greenwood, 2019, s. 2). “Yaratıcı bilginin esaslarını,

niteliklerini ve yöntemlerini tanımlama çabaları, bu tür araştırmaların titizliği ve kuramsallaştırılması ile ilgili soruları gündeme getirmektedir ve bu tartışma sanat temelli araştırmalarla ilgilenen akademisyenler arasında devam etmektedir” (Sinner, Leggo, Irwin, Gouzouasis ve Grauer, 2006, s. 1227).

Geleneksel araştırma yöntemlerinde sanatçının kendi araştırma sürecindeki eksikliklerini fark ederek disiplinlerarası ve bütünleyici bir yönetime gereksinim duyması ve yeni bir araştırma yöntemi keşfetme dürtüsü bu tür araştırma metodolojilerinin ortaya çıkmasında önemli bir neden olarak görülmektedir. Bu bağlamda oluşturulan sanat temelli araştırmalar “geleneksel bilgi yaratma kavramına meydan okur ve araştırma alanlarını akademik çevrenin ötesine, sıradan insanların keşif, icat ve sosyal dönüşüm süreçlerine katıldığı topluma kadar genişletir” (Finley, 2018, Akt. Franz, 2010). Bedir Erişti’ye göre (2015, s. 386-387)

bu araştırmaların odaklandığı en temel nokta, eğitimcilerin, sosyal bilimcilerin ve sanatçıların sanat temelli araştırma yaklaşımlarıyla buluşmaları ve bunları araştırma süreçlerinde kullanmaları, son derece özgün çalışmaların kurulmasına yol açmıştır. Çünkü sanat temelli yaklaşımlar, araştırmacılara araştırma sürecinin bileşenleri ile birlikte farklı bir bakış açısı kazanma şansı sunmaktadır.

Sanat temelli araştırmalar “akademik bilgideki yaratıcı uygulamaların süreçlerini, formlarını ve yaklaşımlarını içermektedir. Bu nedenle, sanat temelli araştırma, yaratıcı sanatlardan sosyal bilim araştırmalarını disiplinlerarası yollarla bilgilendirmek ve şekillendirmek için kullanılmakta ve böylece eğitim alanındaki metodolojik araçları yeniden tanımlamaktadır” (Sinner vd., 2006, s. 1226). Ayrıca araştırmada sanatın kullanımını, anlamlı ve faydacı bir yaklaşıma dönüştüren bu yöntem “araştırma sürecinde sanat formuyla etkileşim kurmanın yanı sıra, çalışmayı sanatsal olarak yaymaya yönelik bir güç olarak daha yaygın hale gelmektedir” (Belliveau, 2015).

2.1.1. Kuramsal Bağlamda Sanat Temelli Araştırma Yöntemleri

“Sanatın bilimsel araştırma şekli ve temsili yöntemi olarak sanatın üretimini kuramsallaştırma çabalarını gösteren sanatla uğraşan araştırma biçimleri üzerine önemli bir literatür olduğu” söylenmektedir (Springgay vd., 2005, s. 897). “Bu tür literatür, sanatçıları ve sosyal bilimcileri sanat temelli araştırmaların çeşitli yaklaşımlarına tanıtmaya odaklanırken, onlar için bu yaklaşımları uygulamayı ve orijinal sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmaktadır” (Bedir Erişti, 2015, s. 383). Bu

doğrultuda sanat temelli araştırma yöntemlerinin sanatın bilimsel araştırmalar ile bağdaştırılmasında önemli bir yöntem olduğu ve bu yöntemin sanatın ve bilimsel araştırmaların iki zıt kutupta birleşerek duyuların sentezlendiği bir metodoloji haline geldiği bilinmektedir.

“Sanat temelli araştırma yöntemleri sanatın anlam yaratabileceği ve iletebileceği” birçok farklı sanatsal sorgulama biçimleri ile karşımıza çıkmaktadır (Barone ve Eisner, 2012, Akt. Leavy, 2018, s. 5). Bu araştırma yöntemleri “sanatta veya sanat yoluyla sanat yapmayı veya öğretmeyi araştırmak için kullanılır. Bazen daha geniş sosyal bilimlerdeki sorunları araştırmak için kullanılır. Alan sürekli gelişen bir alandır [...]” (Greenwood, 2019, s. 1). Farklı alanlarda da uygulanan bu sanat yaklaşımı araştırma yöntemi kuramsal bağlamda “çeşitli disiplinler ve yaklaşımlarla araştırma sürecinin yorumlanmasına, araştırmacıların araştırma sürecine katkıda bulunmasına ve araştırmacıları daha nitelikli hale getirecek farklı alternatifler aracılığıyla araştırma sürecinin yorumlamasına yardımcı olmaktadır” (Bedir Erişti, 2015, s. 396). Çünkü sanat temelli araştırmalar araştırmacılara ve eğitimecilere estetik ve yaratıcı bir felsefi çağrışımla yeni ve disiplinlerarasılığı olan çok yönlü yaklaşımlar sunmaktadır. Langer (1951) “sanatlar arasındaki disiplinlerarasılığın insan aklını genişleteceğini ve insan deneyimini daha karmaşık, daha yaratıcı şekilde anlatacağını öne sürmektedir” (Akt. Finley, 2008, s. 77). Böylelikle “...araştırmacıların neyle uğraştıklarını sorgulamalarına veya araştırma sürecinin hikâyesini yorumlamaya ve raporlamaya yardımcı olan bir süreç tasarlamlarına yardımcı olmaktadır” (Bedir Erişti, 2015, s. 388). Dolayısıyla bu araştırma yöntemleri “sanatçıların ve sosyal bilim çalışanlarının epistemolojik bakış açılarının araştırma uygulamaları arasında yeni ve anlamlı bir şey yaratmak için çarpıştığı, birleştiği ve yeniden yapılandırıldığı bir yer yaratmakta, doğruluk ve sanatsal bütünlük arasındaki gerilimde oluşmaktadır” (Meyer ve Moran, 2004, Akt. Finley, 2008, s. 72). Bilimsellik ve sanatsallık arasındaki gerilimde oluşan bu araştırma yöntemi, “sanatsal olarak hazırlanmış bir formun ifade edici niteliklerinin anlam ve önemini ifade edebileceği bir araçtır. Sanat temelli araştırma, sanatın dünyanın daha iyi anlaşılabilmesi için araçlar olarak sağladığı düşünce biçimlerini ve temsil biçimlerini kullanmaktadır” (Barone ve Eisner, 2012, s. xi, xiii). Aynı zamanda “insan deneyimlerini keşfetmek, anlamak, temsil etmek ve hatta bunlara meydan okumak için sanatsal formları ve ifadeleri kullanmaktadır” (Wang vd., 2017, s. 6).

“İnsan fiziksel, duygusal, sosyal ve psikolojik olarak hareket etmektedir” (Eichberg, 2014, Akt. Cutcher ve Irwin, 2018, s. 7). Sanat temelli araştırmalarda bu bağlamda insanın dünya ile ilişkisel deneyimlerini sorgulayarak farklı duygu biçimlerinin üretilmesine olanak sağlamaktadır. Bu nedenle “yazarlar ve diğerk sanatçılar her zaman psikolojik sorunları araştırmıştır. Sanat temelli araştırma yöntemleri, sanat çalışmak için psikoloji kullanımını, psikoloji çalışmak için sanat kullanımı ile tamamlayan daha karşılıklı bir ortaklığa katkıda bulunduğru” (Leavy, 2018, s. 23) bir yöntem olarak da görölmektedir. Bu araştırma metodolojisi kapsamında üretilen duygu biçimleri, “bireyin başkalarının yaşamlarına ve üzerinde çalışılan durumlara empatik bir katılım sağlamasını sağlayacak etkileyici bir form oluşturmaktadır” (Barone ve Eisner, 2012, s. 8). Böylelikle formun, duygu ile psikolojinin bir çıktısı niteliğri taşıdığına tanık olarak beraber sunulmak istenilen sürecin bir araştırmada gerçekleşmesinde düşüncelerin bilgi ile durmadan hareket halinde olduğı ve göröldüğü sonucuna varılmaktadır. Ayrıca sanat temelli araştırma yöntemlerinin “temel dayanağı, sonun başlangıçta bilinemeyeceğidir” (Leavy, 2018, s. 32). Dolayısıyla bu tür sanat araştırmaları belirli bir plan dâhilinde gerçekleşmemekte ve araştırmanın ilerleyiş şeklini çalışma sürecinin belirlediğı bir araştırma yöntemi olmaktadır. Günümüzde sanat eğitiminde ve sanat pratiklerinde farklı bakış açıların sunulduğu ve süreci besleyen bir araştırma modelini sağlayan bu sanat temelli metodolojilerin gerekli olduğı kanaatine varılmaktadır.

2.1.2. Uygulama Bağlamında Sanat Temelli Araştırma Yöntemleri

“Büyüyen bir ilgi alanı olarak, sanat temelli araştırma, araştırma uygulamasının her adımında etkili bir yaklaşım haline gelmektedir. Sanat temelli araştırma ve uygulama arasındaki ilişki, araştırma olgusuna yeni ve olağanüstü yaklaşımlar için verimli bir zemin sağlamaktadır” (Bedir Erişti, 2015, s. 383). Farklı disiplinleri ortak bir alanda toplayan bu metodoloji ile geniş kitlelere ulaşılması hedeflenmektedir. “Sanat temelli araştırma yöntemlerinin pratiğı, sanat tarihi, edebiyat çalışmaları, felsefe, sosyal bilim, yönetim, sanatın kendisi ve hatta doğa bilimleri gibi çeşitli disiplinleri içerebilecek belirli sorulara ve sorunlara cevap vermek için bir yol olarak kullanılmaktadır” (McNiff, 2013, Akt. Leavy, 2018, s. 24) ve aynı zamanda “anlam iletmek için formun etkileyici niteliklerini kullanan” bir süreci içermektedir (Barone ve Eisner, 2012, s. xii). Böylelikle “bu tür uygulamalar, katılımcıların sanatsal yaratım

sürecini ve öğrenme ile ilişkisini yeniden düşündükleri, kavramsal katkıları tartıştıkları öğrenme için ritüeller olarak kullanılabilir: fikirler, endikasyonlar, ipuçları, sorular, kavramlar, düşünceler, takıntılar, formlar, varsayımlar, hayaller, yaşamın sanatsal bir analizini yapmak vb. için” (Agra 2007, s. 9, Akt. De Eça vd., 2012, s. 185).

Sanat temelli araştırmalar “sanatın dilini, pratiklerini ve formlarını kullanarak, düşünmeye ve bu nedenle yeni yollarla görmeye izin vermektedir” (Leavy, 2009, s. 258, Akt. Chilton, 2013, s. 466). Dolayısıyla bu yöntemin amacı, “estetik kaygıyı çeşitli bileşenleri göz önünde bulundurarak araştırma sürecine entegre etmektir” (Bedir Erişti, 2015, s. 384). Bu doğrultuda “sanat temelli araştırma, sanatsal ifadenin araştırmanın merkezinde olduğunu göstermektedir” (Sinner vd., 2006, s. 1242). Sanata dayalı bir yaklaşım olan bu yöntem “sanatsal yapım uygulamalarına ve süreçlerine samimi olandan evrensel olana öncülük etmek için güvenilir (Paul, 2005); soruları ve yeni fikirleri çağırma ve kışkırtma; katılımcı, toplumsal, aktif ve deneyimsel yöntemler kullanmaktır” (Barone ve Eisner, 2012; Leavy 2009; McNiff, 2011, Akt. Chilton, 2013, s. 460). Çünkü “sanat temelli araştırma yöntemleri yaratıcılık ve yenilik gerektirir” (Leavy, 2018, s. 11). Bu yöntem ile uygulama sürecinde “...araştırmacıların ve araştırma katılımcılarının çeşitli vakalara ilişkin algıları kendi izlenimleri ışığında ortaya çıkmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2005; Eisner, 2002). Bu daha etkileşimli bir araştırma sürecinin planlanmasına yol açmaktadır” (Denzin ve Lincoln, 2005, Akt. Bedir Erişti, 2015, s. 384).

Bu bilgiler ışığında sanat temelli araştırmalar, estetik ve yaratıcı bir felsefi çağrışımla yeni ve disiplinlerarasılığı ile çok yönlü yaklaşımlar sunmaktadır. Eleştirel bakış açısıyla kendini yenileyen bu sanatsal sorgulama biçimi yaratıcılığı tetikleyen, merak uyandıran, anlam üretmenin çeşitli yollarını sunan, gündelik yaşamı deneyimlemenin çeşitli yollarını kullanmaktadır. Sonuç olarak sanat yoluyla üreten ve sorgulayan araştırmacılar, eğitimciler ya da sanatçılar sanat temelli araştırma yöntemleri ile geleneksel yöntemlerin sistematik ilerleyişinden farklı olarak kendi deneyimlerini yaratıcı ve sorgulayıcı bir şekilde sunabilmektedirler.

2.2. Sanat Temelli Araştırma Yönteminde Bir Soruşturma Yaklaşımı:

A/r/tografi

A/r/tografi nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin dışında farklı bir bakış açısı yaratarak bilimsel araştırmacıların dikkatini kazanmaktadır ve bu soruşturma yöntemi akademik eğitimde kullanılmaya devam etmektedir. “A/r/tografi sanat bilgili araştırmalara bir başka yaklaşımdır. British Columbia Üniversitesi’nden gelen bu teorik model, yeni bir uygulama akışının başlangıcını göstermektedir” (Sinner vd., 2006, s. 123, Akt. Smith, 2009, s. 265).

A/r/tografinin eylem araştırmaları ile güçlü bağlantıları olduğunu vurgulamak gerekir. Geçen yirmi otuz yıllık süre içerisinde eylem araştırmaları eğitim araştırma süreçlerinde yaygınlaşmıştır. Uzun yıllar nitel ve nicel gelenek bağlamında farklı formlar ile eylem araştırmaları süregelmiştir. A/r/tografi ise eylem araştırmasını yaşayan bir uygulamaya, faydacı bir yaklaşıma (Deleuze ve Guattari, 1987, Deleuze, 1990) dönüştüren özel bir bakış açısı sunmaktadır. Uygulama sürecindeki sorgulayıcılar araştırmacılarıdır. Sanat ve eğitimi ayrıntılı bir şekilde bir araya getiren ve yaşayan bir uygulama olan a/r/tografi geleneksel bilimsel bir bakış açısı ile değil alternatif bir bakış açısı ile araştırmaların yeniden ve tekrar tekrar sorgulanmasını olanaklı hale getirmektedir. (Garioan, 2013, 2014, Akt. Bedir Erişti, 2019, s. 192)

A/r/tografi sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olup, “sanatçıların ve sanat eğitimcilerinin sanat ve bilim arasında kurdukları bir yol” (San ve Bedir Erişti, 2021, s. 3) olarak tanımlanmaktadır. Güler’e göre (2015a, s. 70) a/r/tografi metodolojisi “bir kişinin hem sanatçı ve araştırmacı hem de eğitimci olarak uygulamalar gerçekleştirmesi yeni bir araştırma yöntemidir. Son yıllarda ortaya çıkan bu yöntem a/r/tografi (a/r/tography) kelimesi ile ifade edilmektedir. Kısaca a/r/tografi sanatçı, araştırmacı ve öğretmen etkileşimli bir araştırma yöntemidir”. “A/r/tografi, a (sanatçı), r (araştırmacı) ve t (öğretmen) arasındaki eşiksel alanlarda kalarak uzayıp giden sorgulayıcı bir süreçtir” (Springgay vd., 2005, s. 902). “A/r/tografi bir durum metodolojisi” (Irwin vd., 2006, s. 70) olmakla beraber aynı zamanda “sanat ve pedagoji için bir form” olarak karşımıza çıkmaktadır (Sinner vd., 2006, Akt. Cutcher ve Irwin, 2018). Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografi “çekirdek bir grup öğretim üyesi ve lisansüstü öğrencilerinin arasındaki fikirlerin, sanat pratiklerinin ve yaşanmış deneyimlerin yer değiştirmesiyle tamamlandı. Devam eden işbirliği sayesinde a/r/tografi, bu gruptaki sanatçılar, araştırmacılar ve öğretmenlerin birbirine geçen eğitsel soruşturmalarındaki katkılarıyla şekillendi” (Sinner vd., 2006, s. 1227). Böylelikle a/r/tografik soruşturma araştırma yöntemleri üzerinde büyük etki yaratarak, yeni bir araştırma yönteminin temelinde durum ve yaratıcılığın ön safhada olmasını sağlamaktadır. Günümüz eğitimcilerine ve araştırmacılarına yol gösteren bu

araştırma yöntemi alan uzmanlarının deyimiyle bir araştırma sürecini bireye geniş perspektifte ve farklı bakış açılarıyla sorgulama imkânı sunmaktadır. Irwin'e göre a/r/tografik soruşturma yaklaşımı "araştırmacı ve öğretmen olan bir sanatçının hayatını yaşamak, etrafımızdaki karmaşaya açıklığa izin veren, farklı algılamayı bilerek ortaya koyan bir farkındalık hayatı yaşamaktır" (2004, s. 33).

Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan a/r/tografi kuramsal olarak sanatsal düşünce yolları geliştirebilmek için Deleuze ve Guattari'nin felsefesinde önemli bir yeri olan ve tıpkı bir ağacın köküne benzer bir araştırma metaforu olarak tanımlanan rizomlardan (kök-saplardan) beslenmektedir. "Deleuze'ün felsefesinde kök-sap birimlerden değil, boyutlardan oluşur. Bunlar birlik ve bütünlüğü olmayan çokluklardır. Birbirinden bağımsız olan bu köklerin sabit bir düzenleri olmadığı için herhangi bir noktası başka herhangi bir nokta ile kesişebilir veya ilişkili olabilir" (Güler, 2021a, s. 141). Kök-saplar a/r/tografi metodolojisini sürdüren, genişleten ve besleyen rizomatik dolaşımlar olarak bilinmektedir ve bu dolaşımlar "kendisini diğer kök sistemlerine bağlayan ve her yöne dağılan bir yeraltı kök sistemidir" (Klei, 2002, s. 48). "Kök-saplar birlik ve bütünlüğü olmayan çokluklardır ki Deleuze'un felsefesinde çokluk önemli bir kavramdır. Kendisi bu kavramı şöyle açıklar: Kök-sap, kök ağacı ya da ağacımsı yapının bir antitezidir. Ağacımsıların hiyerarşik olmasının yanı sıra kök-saplar, hiyerarşik değildir ve birbirinden bağımsız çokluklardır" (Deleuze, 1996, s. 121, Akt. Çobanlı Erdönmez, 2014, s. 8). "Bogue'a (1989, s. 17) göre kök-saplar, bileşenleri herhangi bir ögenin başka herhangi bir ögeye bağlanabileceği rastgele, düzenlenmemiş ağlar oluşturan birleştirilmiş bir yapı içinde toplanamayan hiyerarşik olmayan yatay çokluklardır" (Akt. Amorim ve Ryan, 2005, s. 583). Kök ağacı metaforu niteliği taşıyan bu rizomatik dolaşımlar direndiği her noktada bilgiye yeni bir yol açmakta ve sorgulama süreci içerisinde büyümeye devam etmektedir. "Kök-saplar taksonomilere direnir ve çoklu giriş noktalarına sahip birbirine bağlı ağlar oluşturur. Bölünme ne kadar fazlaysa, genel yapı içinde somutlaşan ayrık varlıklar o kadar birleşiktir" (Wilson, 2003, Akt. Wiebe vd., 2007, s. 270). Bu doğrultuda kök-sapların sınıflandırmalara (taksonomiler) ve hiyerarşiye karşı bir tutum sergileyerek tümünden gelen bir birikim ağına sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kök-sapların "ne başlangıcı ne de sonu vardır" (Amorim ve Ryan, 2005, s. 591) çünkü rizomatik ilişkiler sonuç aramaz sürekli bölünerek yaşamaya devam etmektedir.

A/r/tografik yöntem sanat temelli uygulama ve araştırma sürecinde bizleri yanyana ilerleyen ve birbirine sarmal olarak dolaşan kökler ile rastlantısal kesişmelerle karşı karşıya getirmekle kalmıyor, aynı zamanda bu ilerleyişte etkileşime girebileceğimiz birçok farklı alanı da kullanabilmemize olanak sağlıyor. Farklı birçok yapının bir aradalığıyla birbirine bağlı ilerleyen ve canlılığını sürekli sürdüren bu yöntem ile beslenen her disiplin kendi yoluna çıkan bir diğer disiplini kendi öz yapısına aşilayarak farklı tatları ortaya çıkarabilmektedir. (Güler, 2021a, s. 166)

Yaşanılan bu üç kimliğin bireyin kendi içinde içselleştirmesi ve o kimliği yaşaması, a/r/tografik soruşturma yöntemi için önemli görülmektedir. “A/r/tografi, bireyler; sanatçı, araştırmacı ve eğitimci kimliklerini kucaklamanın ne demek olduğunun potansiyelini hissettiğinde gerçekleşir” (Irwin, 2013; Leblanc vd., 2015, Akt. Cuther ve Irwin, 2018). Sanatçı, araştırmacı ve öğretmen kimlikleri araştırma süreci içerisinde bir arada yaşayarak kimlikler arasındaki diyalektik etkileşimin gerçekleşmesi ile a/r/tografik araştırma süreci gerçekleştirmektedir. Çünkü “bu çoklu roller arasındaki geçiş, beklenmeyen ilişkisellikler, beklenmeyen sorgulama ipuçları oldukça kapsamlı bir araştırma sürecinin de kapısını aralamaktadır” (Bedir Erişti, 2021, s. 7). “Her disiplinin sahip olduğu köklerin ansızın bir diğeriyle karşılaşması ve etkileşime girerek birbirini sarması, beslenerek büyümeye devam etmesi yaşanılabilir bir deneyimdir. Her bireyin etkileşime girebileceği diğer alanları seçme özgürlüğü ile ortaya koyacağı sanat araştırmaları zenginliğini işte buradan almaktadır” (Güler, 2021a, s. 165).

“A/r/tografi sanatsal ve yazınsal ifadelerin yanında sanatsal ve yazınsal anlamlandırma ve deneyimler aracılığıyla da anlam bulup somutlaşarak var olan ve yaşayan bir sorgulama süreci içeren bir araştırma yaklaşımıdır” (Bedir Erişti, 2019, s. 192). Yenilikçi bir araştırma yöntemi olan a/r/tografik soruşturma araştırmayı yaşayan bir sorgulama süreci içerisinde bilgiyi sorgulamada daha derinden incelemesi bakımında ön ayak olmaktadır. Bu bağlamda Irwin’e (2013, s. 199) göre a/r/tografi metodolojisi “teori ve pratik arasındaki geleneksel ilişkiyi dönüştürmektir. Teoriden ziyade kuramcılık yapmak ve pratikten ziyade pratik yapmak, teori ve pratiğin amacını, kararlı soyut sistemlerden sürekli hareket halinde bulunan değişim alanlarına, yansıma ve ilişkiselliğe dönüştürmektir.”

A/r/tografi, her zaman mekânlar, kavramlar ve kimlikler arasında yer alan, kasıtlı olarak, indirgeyici çözümler aramak yerine algıyı ve bilgiyi rahatsız eden ve yerinden çıkaran eşiksel alanları işgal eden bir araştırma uygulamasıdır (Massumi, 2011). A/r/tografi böylece uygulama toplulukları içinde sorgu yüklü süreçler yoluyla kolektif öğrenme deneyimleri ve bilgi üretimi

için koşullar yaratmakla ilgilenmektedir. (Irwin ve Springgay, 2008, s. xxiv, Akt. Rousell ve Cutcher, 2014, s. 71)

“Bu uygulama temelli yapı ‘araştırma sürecini’ oldukça önemli hale getirmektedir. Araştırma süreç içerisinde sürekli değişir ve dönüşür. Çoğu zaman a/r/tografi araştırmacıları sonuç yerine sürece odaklanmaktadır” (Ay, 2019, s. 1, 3).

Birçokları (öğrenciler, öğretmenler, sanatçılar... vb.) bu kişilerin deneyimlerinden beslenirken, kendi süreçlerini de sorgulayarak kendi döngülerini harekete geçirirler. İşte bu nedenle a/r/tografik çalışmalar hiç bitmeyen bir döngü içerisinde kendine bir diğerininkini ekleyerek beslenir ve ilerleyerek yaşamına devam eder. Bu süreklilikle yaşayan araştırma, araştırmacıya her paylaşımında yeniden kendini sorgulayacağı birçok soruyu beraberinde getirirken, sanat temelli araştırma yöntemlerine de yeni katkılar kazandıracaktır. (Güler, 2021a, s. 143)

Araştırma koşulunu içinde bulunduğu süreç ile oluşturmaya devam eden bu yaklaşım araştırma yöntemleri arasında farklı olarak bir eylem metodolojisine dönüşmesi ile duygularla gerçekleşen düşünceler sorgulama sürecini yaşatmaktadır. Bu noktada a/r/tografik soruşturma yaklaşımının duygu içinde var olan düşünsel hareketler ile yalnızca bir doğrudan bakılmayarak tümünden gelen bir soruşturma süreci gerçekleştirdiği görülmektedir. “A/r/tografi öğretmen eğitimi programlarında öğrencileri araştırma ve sanatla sorgulama biçimi olarak birleştiren işbirlikçi bir eylem araştırması biçimi olarak uygulanmıştır” (Irwin ve O’Donoghue, 2012, s. 222, Akt. Rousell ve Cutcher, 2014, s. 72). Çünkü a/r/tografi, “bireyler, gruplar ve topluluklar arasındaki sosyal ilişkileri icat eden, üreten ve yeniden yapılandıran bir uygulamadır” (Wiebe ve Robinson, 2013, s. 2). “Bütünleştirici sanat uygulamalarının yaratıcı, esnek ve somutlaştırılmış pedagojik uygulamalara yol açtığı araştırmayı desteklemek ve genişletmek; sanatın rizomatik bir bütünleşmesi, yaşamı ve öğrenmenin daha sosyal olarak yollarını canlandıran karmaşık ve yıkıcı olasılıklara değer vermektedir” (Wiebe vd., 2007, s. 263).

Irwin ve diğerlerine (2006, s. 5) göre rizomatik ilişkiler “teori ve pratiği, ürünü ve süreci anlama şeklimizi etkilemektedir. Teori artık soyut bir kavram olmaktan ziyade somutlaşmış bir yaşam araştırması, sürekli bir varoluş halini yaratmak, öğretmek, öğrenmek ve araştırmak için bir geçişler arası ilişki alanı” olmaktadır. Tüm düşüncelerin ve duyguların sonucunda kavramların türediğini, böylelikle bu türeme ile meydana gelen soyut düşüncelerin gerçekleştirilmesinde bir bağ kurularak aslında somut bilgilere ulaşmanın bir yolu temsil edilmektedir. “Deleuze ve Guattari (1994, s. 23) kavramların ‘her biri kendi içinde ve her biri diğerleriyle ilişkili olan titreşim

merkezleri' olduğunu belirtmektedir" (Akt. Irwin, 2013, s. 200). Irwin ve Springgay, "farklı kavramların birbirine bağlanması ve birleştirilmesi yoluyla öğrenmenin 'daha esnek ve yaratıcı' hale geldiği 'ilişkisel öğrenme' olarak tanımlamaktadır (2008, s. 27). Bu şekilde öğrenme, izole edilmiş gerçeklerden ziyade eleştirel kavramların yaratılması ve birleştirilmesi için rizomatik bir süreç" (Irwin ve O'Donoghue, 2012, s. 222, Akt. Rousell ve Cutcher, 2014, s. 72) şeklinde yansıtılmaktadır. Tüm bu bilgilere dayanarak kök-sapların dağınık dolaşimleri duygu, düşünce ve eylemler ile birlikte dağılarak bir bütünde şekillenmektedir ve böylelikle meydana gelen birçok kavram farklı düşüncelerde eleştirel bir yapıyı meydana getirmektedir. "A/r/tografi sonuçta, rizomatik ilişkiler yoluyla durumsal sorgulamaya ilham veren bir metodolojidir" (Irwin vd., 2006, s. 25). A/r/tografi metodolojisi ile kök-sap yönteminin birbiriyle olan kavram bağlarının genişletilmesi, "sanatsal sorgulama süreçleri aracılığıyla araştırma hakkında düşünmek, yeni bağlantılar kurmak için olanaklar sağlamaktadır" (Sameshima ve Irwin, 2009, s. 4).

2.2.1. A/r/tografi Araştırmacısı Kimdir?

Irwin'e göre a/r/tografi araştırmacısı, "araştırmacı ve öğretmen olan bir sanatçının hayatını yaşamak, etrafımızdaki karmaşıklığa ve açıklığa izin veren, bilinçli olarak her şeyi farklı algılamaya başlayan bir hayat yaşamaktır" (2004, s. 33, Akt. Leblanc vd., 2015, s. 362). "Sanatçı, araştırmacı ve öğretmen/egitimci olmanın kimlikleri arasındaki sınırlarda bulunmaktadır" (Sameshima ve Irwin, 2009, s. 7). "Bu üç kimlik, uygulayıcıya 'uygulamalı' olmayan veya bedeninin dışında manipüle edilen veya öğrencilerden ayrı olan, ancak yaşayan bir soruşturmada sınıfın dinamik, değişen bağlamından yayın yapan bütüncül müfredat faaliyetleri geliştirmede rehberlik eden" (Irwin, 2004, Akt. Wiebe vd., 2007, s. 265) bir figür olarak nitelenmektedir. "Sorgulama hayatı yaşayan a/r/tografi araştırmacısı, aşırı bir yaşam, derin katılım eylemleriyle gelişmeyi anlamaya zorlayan bir yaşamı" (Springgay vd., 2005, s. 904) yaşayan bireydir.

"Springgay ve diğerleri (2015, s. 902) a/r/tografinin, 'a (sanatçı), r (araştırmacı) ve t (öğretmen) arasındaki eşiksel boşluklarda kalan sorgulayıcı bir süreç' olduğundan söz etmektedir, böylece titiz ve sürekli bir yansıtma ya da analiz biçimiyle yaratılan akıcı bir sorgulama formu haline gelmektedir" (Akt. Leblanc vd., 2015, s. 355). Buna bağlı olarak a/r/tografi araştırmacısı da eşiksel boşluklar da ruhsal ve duygusal alanlara

geçiş yaparak a/r/tografiye hizmet eden bir kişi niteliği taşımaktadır. “Eşiksellik bireyin veya toplumun geçmiş kimliğinden diğer kimliğe geçişi esnasındaki aradalık durumunu belirtmektedir. Çünkü bu aradalık durumu kimliğin belirsizliğini oluşturmaktadır. Semboller ve edimler bu belirsizliği ortadan kaldırıp yeni bir role, statüye veya konuma ve dolayısıyla döngüye araç olmaktadır” (Özinan, 2017, s. 9). Springgay ve diğerleri “araştırmacı ve öğretmen olan bir sanatçının hayatını yaşamak, bitişik bir yaşam, üç rolü birbirine bağlamak ve birbirine bağlamak arasında diyalektik olarak hareket eden bir yaşam yaşamaktır. Bu rollerin arasındaki boşluklar içindeki/arasındaki diyalektik, dinamik yaşam alanlarıdır” (2005, s. 901) sözleri ile a/r/tografi araştırmacısının eşiksel boşluklar olarak tanımladığı eğik çizgiler arasında geçişler sağlayan bir köprü görevi üstlendiğini dile getirmektedir. Bu doğrultuda a/r/tografi araştırmacısı içinde bulunduğu kimlikler arasındaki çizgilerde ne belirli ne de belirsizlik rolü oynayarak araştırma sürecine yön vermektedir. Irwin ve Sameshima’ya göre a/r/tografi araştırmacısı;

Dinamik akım alanlarında yaşar ve çalışır. A/r/tografi araştırmacıları kelimesindeki ileri eğik çizgiler, aradaki eşiksellikleri vurgular. A/r/tografi araştırmacısı iki veya üç rol arasında durmakla kalmaz, ancak James Comer’in (1999) üç çağdaş tematik haritalama uygulamasında sınır çizgilerini eklemleyerek ve seyahat ederek eşiksel alanı inşa eder: sürüklenme, katmanlama ve kök-sap. (2009, s. 7)

A/r/tografi araştırmacıları eşiksel alanlarda yaşayarak bir araştırma süreci gerçekleştirirken kimlikler arasında “bağlantı kurar, köprü koyar, ayırır ve farklı kimliklere dayalı keşif yolları sunar, daha derin bir anlayış oluşturmayı olanaklı hale getirir, daha geliştirilmiş anlam-yaratım yolları sunan alternatif formlar yaratmaktadır” (Irwin, 2004, Akt. Ayvaz Tunç, 2021, s. 70). “Aradaki alanda kalmak, bilgi üretimi ve özellikle de estetik duyarlılığı ortaya çıkarmak için etkin bir mekandır. Meydana getirmek, açmak, geliştirmek, genişletmek, açığa vurmak ve yaymak kişinin duysal ayımsamasını, güzellik anlayışını ve algısal duyarlılığını ortaya çıkarmaktadır” (Irwin, 2003, Akt. Kıratlı ve Erdoğan, 2021, s. 126). Bu da araştırmada bireyler arasında çoklu keşif yolları sunarak araştırmanın yaşayarak devam etmesine olanak sağlamaktadır. Bu süreç içerisinde a/r/tografi araştırmacıları “yaşayan sorgulama ile bilmenin oluşturduğu rahat alan ve alışkanlıklardan uzaklaşırlar; uygulama temelli, bilinmeyen ve olağandan farklı olarak yaratılan yeni algısal süreçlere dayalı yeni öğrenmelere yönelmeyi tercih etmektedirler” (Irwin, 2004; Springgay vd., 2005, Akt. Bedir Erişti, 2021, s. 17). “A/r/tografi araştırmacısı, anlam kazanmak, anlamı

değiştirmek ve anlamı anlamak için uygulamalarını ve rollerini kullanmaktadırlar” (Springgay vd., 2005, s. 904). Bu uygulama ve rollerle birlikte a/r/tografi araştırmacısı “gruplarının veya topluluklarının bir araya gelip ortak sorulara girmeleri, eleştirel arkadaşlar olarak hareket etmeleri, araştırma sorularının evrimini ifade etmeleri ve kolektif çağrışımcı/kışkırtıcı çalışmalarını başkalarına sunmaktadırlar” (Irwin, 2005, Akt. De Eça vd., 2012, s. 188). “A/r/tografi araştırmacısı, rollerin bir inter/karakterizasyonunu gerçekteştirmeye başlamadan önce, her bir rolün benzersizliğini öğrenerek, bir rolden diğeriye geçerken, performans, görsel ve metinsel sorgulamayı öngörmektedir” (Springgay vd., 2005, s. 901). Buna bağlı olarak da a/r/tografik soruşturmadaki “sanatçılar; konuları, temaları ve fikirleri araştırmalarına yardım eden konunun dikkat çekici yöntemiyle merak ve estetik duyarlılıklarına yön veren sanatsal sorgulama yolunu seçmektedirler. Eğitimciler, konuların temaları ve fikirleri eğitsel sorgulama yoluyla öğrenmeyi ve öğrenmeyi öğrenmelerini amaçlayan sorular yönlendirmektedirler” (Bedir Erişti, 2019, s. 193).

A/r/tografi araştırmacısı, araştırma sorularını belirten ve daha sonra bu sorulara açıkça cevap vermeye çalışan geleneksel nitel metodolojilere sıkı sıkıya bağlı kalmaz. Aksine, a/r/tografi araştırmacısı, nitel araştırmanın tüm yönlerini, teorileştirmelerine ve gittikçe öğrenmelerine izin vermek için kullanır. Bu, araştırmanın derin öğrenmeye yol açan sürekli gelişen yerleşik ve aktif bir süreç olarak görüldüğü anlamına gelir. (Irwin, 2010, Kridel Ed., Akt. Carter, 2013, s. 4)

A/r/tografi araştırmacıları, “sanatsal ve eğitsel sorgulamaya dayalı süreçler aracılığıyla bilgi ve anlayış üreten koşulların yaratılmasıyla ilgilenmektedir” (Irwin ve Springgay, 2008, Akt. Odabaşı, 2021, s. 86). Bu nedenle “a/r/tografi araştırmacılarının çalışmalarını hem bilim hem sanattır (Eisner ve Powell, 2002) ancak sanata daha yakındır [...]” (Akt. Ayvaz Tunç, 2021, s. 73). Bu araştırmacılar geleneksel araştırmaların sistematik bilgi yöntemlerine fazla bağlı kalmadan a/r/tografik soruşturmanın içinde barındırdığı yöntemler ile araştırma sürecine sanatsal biçimde yön verdiği görülmektedir. Tüm bu bilgiler neticesinde sonuç olarak a/r/tografi araştırmacısı eşiksel boşluklarda kalarak üç kimliği birbirine bağlayan, katılımcılara yeni bilgi yollarını sunmaya öncülük eden bir figürdür. Bu figür çalışma süreci içerisinde katılımcılara ulaşılabilen her türlü duygusal yönleri açığa çıkarak bireyi araştırma içinde sürekli aktif bir hale getirmektedir. “A/r/tografi araştırmacıları bilgiyi oluşturmak/yaratmak için fikirler ve verileri sanatsal süreçlerle sürekli olarak ilişkilendirirler” (Bedir Erişti, 2019, s. 194). Tüm bu çıkarımlar doğrultusunda

a/r/tografi araştırmacıları, bireylerde çoklu düşünce yapılarını ortaya çıkarmada ve çalışmanın diğerlerinin yaşantılarıyla kesişerek sürekli yaşamaya devam etmesinde büyük rol üstlenirler. Çünkü a/r/tografi araştırmacıları, “sanatın, araştırmanın ve öğretimin yapılmadığını, yaşandığını kabul ederler” (Irwin, 2004, s. 33).

3. BÖLÜM

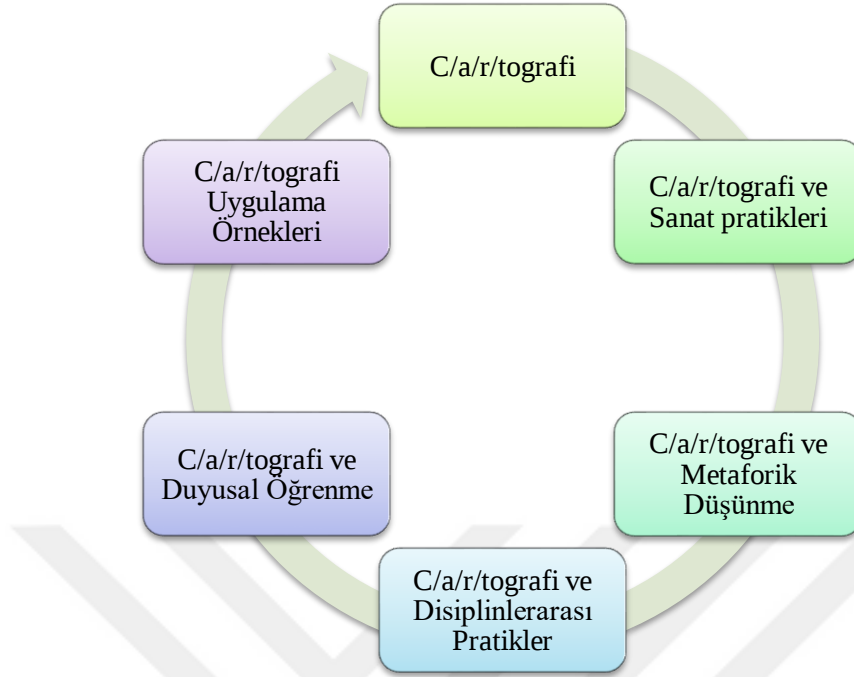
YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli (Deseni)

Bu araştırmada çalışmanın yöntemi olarak literatür tarama modeli kullanılmıştır. “Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2008, s. 79). “Literatür, araştırma konusu ile ilgili bir çerçeve oluşturur ve bu çerçeve içinde araştırmacıya, çalışmaya değer bir problemi saptama konusunda yardımcı olur” (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 52). “Tarama modeli; nesneye olguya, olaya, bireye vb. ilişkin günümüzdeki ya da geçmişteki verilerin tamamının gözden geçirilmesi mantığına dayanmaktadır. Böylece, araştırılan olguya ilişkin dağınık veriler toparlanacak, sınıflandırılacak, düzenlenecek ve çözümlenecektir” (Şimşek, 2012, s. 92).

Bu bağlamda çalışmada öncelikle sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımının yürüyüş felsefesi ve a/r/tografik soruşturma ile ilişkisi, daha sonra da sanat pratikleri ve sanat eğitimi bağlamında disiplinlerarası ve metaforik düşünme bağlamında c/a/r/tografik soruşturmanın önemi ile duyuşal öğrenme üzerine bir alan-yazın taraması gerçekleştirilmiştir (Şekil 3.1).

Şekil 3.1. Araştırmanın Akışı

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni olarak sanat temelli bir araştırma yöntemi olan c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleme ise amaçlı örneklemlerden tipik durum örnekleme bağlamında belirlenmiştir. “Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 69). “Amaçlı örneklem modelinde temel amaç, araştırmanın konusunu oluşturan kişi, olay ya da durum hakkında ve belirli bir amaç doğrultusunda derinlemesine bilgi toplamaktır” (Maxwell, 1996, Akt. Özdemir, 2010, s. 327). Bu kapsamda bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımının sanat pratikleri ve sanat eğitimi bağlamında daha çok metaforik düşünme ve disiplinlerarası uygulamaların amaçlı örnekleme bağlamında incelenmesi önemli görülmüştür.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri belgesel tarama tekniğiyle toplanmıştır. “Varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Tarama araştırmacısı, nesnenin ya da bireyin doğrudan kendisini inceleyebileceği gibi önceden tutulmuş

çeşitli kaynaklar (yazılı belge ve istatistikler, resimler, ses ve görüntü kayıtları vb.), eski kalıntılar ve alandaki kaynak kişilere başvurarak elde edeceği dağınık verileri kendi gözlemleri ile bir sistem içinde bütünleştirerek yorumlanır” (Karasar, 2008, s. 77, 183). Araştırmada c/a/r/tografik soruşturma ile gerçekleştirilen kuramsal ve uygulamalı araştırmalar üzerine ulusal ve uluslararası yazılı ve elektronik (internet) kaynaklar (kitaplar, dergiler, tezler, konferans dokümanları vb.) taranmış ve yorumlanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

C/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı üzerine yapılan çalışmalar incelenerek ortaya çıkan sonuçlar betimsel içerik analizi kullanılarak yorumlanmıştır. “İçerik analizi, metinden sonuçlar çıkarmak için gerçekleştirilen bir dizi usulü içeren bir araştırma yöntemidir” (Weber, 1990, s. 9, Akt. Özdaşlı ve Çelikkol, 2012, s. 145).

İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulur ve betimsel bir yaklaşımla farkedilmeyen kavram ve temalar bu analiz sonucu keşfedilebilir. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 162)

Bu kapsamda bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi yaklaşımı sanat pratikleri, metaforik düşünce, disiplinlerarası pratikler ve duyuşal öğrenme kavramları ile incelenmiş ve betimsel içerik analizi yapılmıştır. “Kavramlar bizi temalara götürür. Temalar sayesinde olguları daha iyi düzenleyebilir ve daha anlaşılır hale getirebiliriz. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek, bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 162). Bu sebeple araştırmacı tarafından geliştirilen konuya ait şekiller bu temalar kapsamında okuyucuya sunulmuştur ve temalara ait bulgular sanat pratikleri ve sanat eğitimi bağlamında tartışılarak yorumlanmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1.Yürüyüş Felsefesi

Yürüme eylemi etimolojik anlam bakımından sadece hareket etmek değildir, hareket yoluyla ortaya çıkarılan sınırsız bir düşünce gücü olarak kendini göstermektedir. Yürümek aynı zamanda felsefi bir tutum olarak da tanımlanabilmektedir. Çünkü “felsefi tutum durmaksızın sorgulayan, eleştirel tutumdur. Çağımızın ünlü filozofları Heidegger ile Jasper’in deyişiyle, felsefe ‘yolda olmaktır’, ‘düşünmede yolda olmaktır’” (Dinçer, 2002, s. 7). Yürüme felsefesini anlamak için öncelikle felsefe kavramını epistemolojik anlamda irdelemek gerekmektedir. Aruoba (2020, s. 47), felsefeyi “uygarlık doğal durumdan uzaklaşmaktadır. Üst anlamda yabancılaşmak, soyutlanmaktır. Bu yüzden de felsefe en üst uygarlaşma aracıdır” şeklinde tanımlamaktadır. “Varlık, bilgi, değer, insan, dil felsefenin kendine özgü nesneleridir. Öteki bilimler var olanlarla uğraşırlar: felsefe ‘Varlık nedir?’ diye sorar. Öteki bilimler bilgi ortaya koyarlar; felsefe ‘Bilgi nedir?’ diye sorar. Öteki bilimler olanı inceler, felsefe olması gerekeni, yapılması gerekeni araştırır” (Dinçer, 2002, s. 8). Bu bağlamda felsefe “bir öğreti değil, bir etkinliktir, bir çözümleme etkinliğidir” (Tepe, 2018, s. 71). “Felsefe, her zaman kesinlik arz eden şeylere çelme takmakla işe başlar” (Droit, 2017, s. 94). Hançerlioğlu “felsefe, sürekli bir hayır deyiş aracılığı ile evet’i bulmaya çalışmak çabasıdır. Evet bulunduğu zaman, onu da irdeleyip aşmaya çalışmak; yani yeniden hayır demek çabasıdır” sözleriyle bu konuya dikkat çekmektedir (1977, s. 151). Heimsoert’e göre ise “herhangi bir insanın, hatta bir bilim adamının algılanan, kavranan, kanıtlanan şeylerle genellikle yetindiği yerde, onlar hakkında düşünmek soru sormak, yani onları problem haline getirmek felsefenin özel yazgısı ve ödevidir” (Akt. Akdemir, 2004, s. 47). Çünkü “felsefe tümüyle düşünce yaşamına girer” (Lavelle, Akt. Timuçin, 2004, s. 218). “Öteki bilimlerin durduğu, soru sormayı bırakıp varsayımları kabul ettiği yerde, filozof soru sormaya başlar. Demek ki felsefe köklere gitmesi bakımından bir ‘köken bilimi’dir. Araştırmalarını hiçbir zaman yüzeyde yapmaz: hep derinlere, köklere iner” (Dinçer, 2002, s. 8).

Yürümek ise “bilinçaltımıza gömülü bir eylem” niteliğindedir (Psarras, 2018, s. 2). Yürüme eyleminin tarihine bakıldığında birçok yürüyüş eylemi ile karşılaşmaktadır. “Tümüyle insana özgü bir yetenek olan dünyaya anlam vermek, dünyayı anlayarak ve başkalarıyla paylaşarak hareket etmek, insan ile doğmuştur” (Le Breton, 2019, s. 12). İnsanlığın primitif dönemlerinde bile yürüyerek yapılan halkların göçleri ile farklı toplumsal gruplar, farklı kültürler ve farklı medeniyetlerin oluşumuna rastlanılmaktadır. İnsanoğlunun yürüyerek sürekli göç etmesi buluşlar geliştirmiş ve bir çağı kapatıp yeni bir çağı açmıştır. İnsanoğlu yürüyerek insanlığı yaymıştır. Yürümek aynı zamanda “yeryüzündeki insanların tarihi, yürüyen halkların göçleri ve kıtalararası yollar boyunca gerçekleşen kültürel ve dini alışverişlerden biri” (Triggs, Irwin ve Leggo, 2014, s. 22) olarak da görülmektedir. “Yürümek, özellikle mistik yürüyüşlerde ve hacıların seyahatlerinde amaçlanan, ‘birikimleri dağıtmanın’ muhtemel bir yoludur. Hacılar, yeryüzünü adımlayarak, dünyevi bir eylemin içinden kutsal bir vazifeyi icra ederler. [...] Yürüyüş, onlar için yerin kutsanması demektir” (Taburoğlu, 2018, s. 113). Hz. Muhammed ve müslümanlar Mekke’den Medine’ye hicreti süresince yürüyerek İslam’ın yayılması için mücadele etmişlerdir. Bunların yanı sıra “toplumsal protestonun geleneksel kuralı haline gelmiş gösteriler hariç, protesto biçiminde başka yürüyüşler de vardır: Ganhdi ya da Mao emsali adımlarıyla dünyayı sarsarak yaya olarak uzun yürüyüşler yapan siyasi muhalifler vardır” (Rausch, 1997, Akt. Le Breton, 2019, s. 15). Böylelikle yürümek her türlü hak mücadelesinde adaleti savunma yöntemi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Farklı çağlarda ve farklı stillerde değişen yürüme eylemi beden aracılığıyla dünyayı benimseyerek ve ilerleyerek devam etmektedir. Çünkü “yürüyerek bir mekânda değil, tarih, düşünce ve bir süreç dâhilinde ilerlendiği” varsayılmaktadır (Droit, 2017, s. 180).

Yürüme eyleminin bedeni harekete geçirerek zihni canlandırıp düşünce gücünü etkilediği ve bu bağlamda yaratıcılığı geliştirdiği birçok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. Çünkü yürüyen kişi, “duyguları açık, bedeni kullanıma hazır gerçekleşmiş canlı bir ilişki içinde toprağı ayaklarının altında hisseder, güzergâhındaki sayısız olayla bir bellek ilişkisi kurmaktadır” (Le Breton, 2019, s. 68). Bu bellek ilişkisi sadece bir zihin eylemi değil, bedeni ve duyuları ile bireyin çevresindeki canlılığa ruhsal olarak da şahit olabileceğinin göstergesidir. Atılan her adım, içinde bulunulan mekânla ilişkiye girilen her türlü canlı ya da nesne ile kurulan derin bir bağ niteliğindedir. Kurulan bu bağ bedensel olduğu kadar düşünsel anlamda da

derinleşebilmekte ve hareket etmek düşünme eylemi ile birleşmektedir. Aruoba'ya göre “yürümek, yaşamakla ve onun içinde şekil alacak bir düşünme eyleminden ayırt edilemez. Bu yüzden sadece bedenin değil zihnin de en temel hareketidir: Düşünmenin kendisi bir yoldur [...]” (1994, s. 180, Akt. Taburoğlu, 2018, s. 114). Yürümenin düşünme gücüne olan etkisi filozoflar tarafından da keşfedilmiş ve sıkça sorgulanmıştır. Dünyaca ünlü filozoflardan biri olan Platon'un öğrencisi Aristoteles felsefe derslerini ve felsefî tartışmalarını öğrencileri ile birlikte yürüyüş esnasında gerçekleştirmiş olması bu konuda önemli bir örnektir. Droit (2017, s. 44-45), Aristoteles hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

Aristoteles, sabahın erken saatlerinde yaptığı ve bazen saatlerce süren düşünme ve yürürken konuşma alışkanlığından dolayı 'gezgin' olarak adlandırılmıştır. [...] Aristoteles ve talebeleri Lycee'deki bu spor salonuna çok erken gelirler, “antrenman yapmak için yağlanacakları zamana kadar” tartışırlardı. [...] Aristoteles ve talebeleri, vücudun egzersizi ve aklın antrenmanının birbirine bağlı olduğuna ikna olmuş bir şekilde, düşünürken yürürler, yürürken düşünürlerdi. [...] Yürümenin unsurlarını ve mekanizmasını araştıran, olası fiziki şartlarını inceleyen bu filozof, aynı zamanda dili, kelimelerin düşünme ile bağlantısını ve uygun bir akıl yürütmenin koşullarını da araştıran kişidir. Yürüme, konuşma ve düşünmenin nasıl gerçekleştiğini irdeler.

Dünya insanın ayakları altındadır ve “yürüyüş dünyanın içine girme yöntemidir, kat edilen doğanın içine girmenin bir yoludur, gündelik yaşamı tanıma ya da algılama tarzlarına kapalı bir evrenle ilişki kurmanın yoludur. Yürüyüşçü yürürken dünyaya bakışını genişletir, bedenini yeni koşulların içine sokmaktadır” (Le Breton, 2019, s. 30). Çünkü “yürüyen kişi, 'önyargılardan kurtulur'; düşüncesine canlılık gelir” (Taburoğlu, 2018, s. 105). Oppezzo ve Schwartz (2014, s. 1), “yürümenin serbest fikir akışını açtığını, yaratıcılığı ve fiziksel aktiviteyi artırma hedeflerine basit ve sağlam bir çözüm olduğunu iddia etmektedirler” (Akt. Feinberg, 2016, s. 157). Thoreau'nun “her türlü maddi kaygıdan tamamen uzaklaşarak, günde en az dört saat, hatta kimi zaman dört saatten fazla ormanlarda, dağlarda, tepelerde dolaşamazsam bedensel ve zihinsel sağlığımı koruyamayacağıma eminim. [...]” (t.y., Akt. Le Breton, 2019, s. 17) sözleri ile Gros'un “sıkıntı ve trajediler, yaşamlarınız ve bedenlerinizdeki boş tarlaları eşleyen şeylerdir. Siz uzaklarda yürürken bunlar, durumunuzla alakasız ve müphem oldukları için rafa kalkar, bu yüzden huzur sizi yürürken yakalar. Huzur artık hiçbir şey beklemiyor olmanın, yalnızca yürümenin, ilerlemenin hissettirdiği tazeliktir” (Gros, 2019, s. 129) sözlerinden anlaşıldığı gibi yürümek aynı zamanda insana manevi açıdan da nimetler sunmaktadır. Gündelik hayatta yaşanan sorunlar

karşısında bile öylesine yürümek insanı rahatlatarak kötü düşüncelerden arındırmakta ve kişi benliğini yürümenin verdiği özgürlüğe ve manevi huzura teslim etmektedir. “Yürüyüş dünyanın tadını çıkarmaya götüren bir yoldur, çünkü mola vermeye, iç huzur imkanı tanır, ortamla sürekli temas halinde olmaktır, dolayısıyla insanın kendisini mekanların duyumsallığına ölçüsüzce ve engelsizce sunması demektir” (Le Breton, 2019, s. 64).

“Yürümek akılda karada olduğu kadar yolculuk etmektir: derinden meditatif bir uygulamadır. Katı bir şekilde bölünmekten çok, bu araziler arasında sırasıyla zihinsel ve maddi olarak duyuların geçitleri boyunca sürekli trafik vardır” (Ingold, 2010, s. 18). “Yürüyüş yol üstündeki sıradan şeylerin romanını her seferinde anlatan, yerlerin belleğiyle, madeni levhaların, yıkıntıların ya da heykellerin dağınık kolektif anısıyla karşılaşan sonsuz bir kütüphanedir. Yürüyüş manzaraların ve sözcüklerin geçişidir” (Le Breton, 2019, s. 53). Droit (2017, s. 20) “görünüşte yürümek için doğrulmak, bizim türümüz için konuşma ve düşünmeye izin veren bir davranış halini alıyor. Yani insan yürümeye başladığı zaman, aynı zamanda konuşma ve düşünmeye de başlamış oluyor” sözleri ile bu konuya vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda “adeta zihin, muhayyile, bellek, duyular ve topluca beden, yürürken birbirine ayrımsızca eklenir, beraber çalışmaktadır” (Taburoğlu, 2018, s. 103). Düşünmenin ve yaratıcı fikirlerin oluşumunda en büyük etken olarak yürüme eylemi görülürken bir anda bu yöntemden kopmak düşüncelerin durmasına sebep olduğu dile getirilmektedir. Bu bağlamda “yürümeyi asla terk etmeyen belli belirsiz veya açık bir şekilde bildiği şey, birkaç kelimeyle şudur; insanlığın düşünme ve ilerleme kapasitesi, iki ayak üzerinde yürüyen bireyin tahammül gücü ve dayanıklılığında barındırılmaktadır” (Droit, 2017, s. 182). Çünkü “böyle doğal bir biyolojik aktivite insanların yürümesi, sosyalleşmesi ve dünyayı keşfetmesinin temellerini atmıştır” (Psarras, 2013).

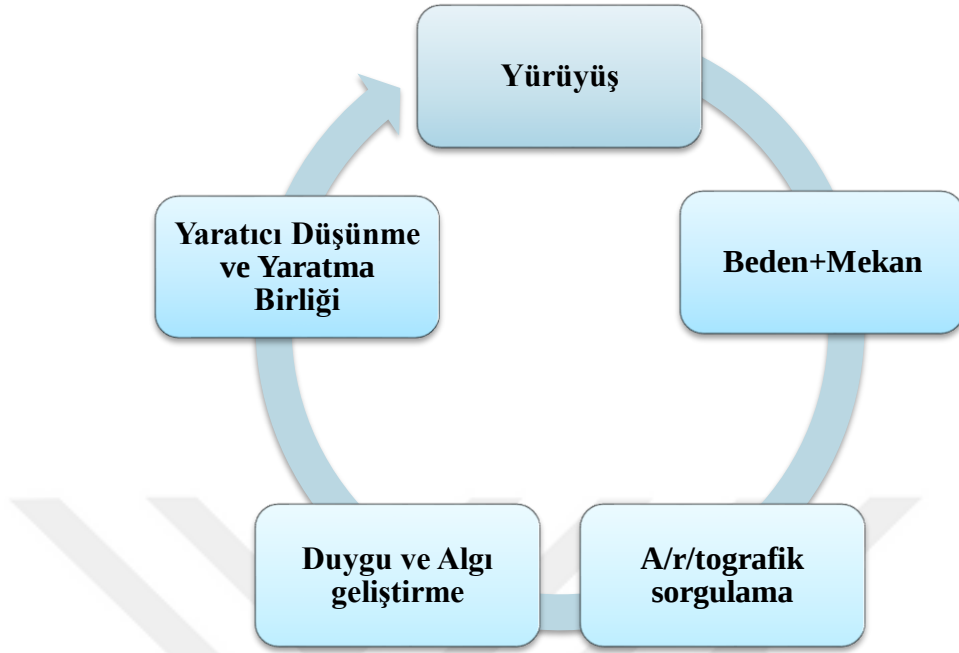
4.2. Bir Yürüyüş Araştırma Uygulaması Olarak C/a/r/tografi

Sanat; insanlarla arasında bütüncül bir bağ kurmaya olanak sağlayan ve böylelikle duyuların dışavurumu ile insanlara yaşama ve yaratma gücü vererek onlarla yaşamaya devam eden bir olgudur. Bu süreklilik gösteren yaşantı, sanatsal düşünme eyleminde, manevi hazzın içtenliği ile dışa dönük olarak yaratımsal faaliyetleri ruhsal

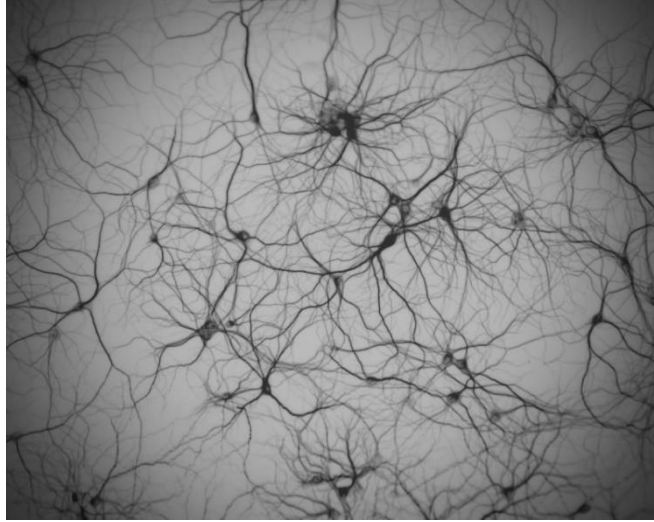
ve bedensel olarak gerçekleştirir. Bu yaratımsal dönemde sanatçı çevreden etkilenmeden ya da sıfır çevresiz bir dünyada ilişkisellikten uzak olarak üretemez. Çünkü sanat farklı görme biçimlerine dayalı algılarla şekillenir, kimi zaman yön değiştirir ve yeni bir şekle evrilebilir. Sanatın kendine has bu yapısında yer alan farklı ortamlar ve bu ortamlarda bulunan sıra dışı uyaranlar sanatçının görme biçimlerini yeniden ve yeniden sorgulamasına olanak sağlar. Bu sebeple üreten sanatçı içinde yaşamak zorunda olduğu hayatı ve bu hayata ait deneyimlerini, sanat ile anlamlandırma, öğrenme ya da keşfetme çabası içindedir. Bu çaba ile sanatçı ortamda paylaşımına açık, gözle görünür ya da seslerle duyulur herhangi bir parçayı kendi ruhsal yapısında bir araya getirerek özgün bir forma dönüştürür. Duyuların dışavurumu ile sanatsal bir forma dönüşen ürün; yaşarken çevresindeki insanların da algısında farklılıklar yaratır ve bu farklılıklarla yeniden kendini farklı anlamlarda var ederek diğer insanların yaratımlarında evrilmeye devam eder.

Sanatla yaşamak, sanatı temel alarak araştırmak ve sorgulamak sürekli yaratıcı bir faaliyet içerisinde estetik beğenin hazzına dönüşmektedir. Böylelikle sanat sadece akla ilk gelen resim, heykel, şiir gibi formlarda kendini göstermekten ziyade yaşamın her anında kendi varlığımızı deneyimlerimizle sorgulayarak olağandışı bir araştırma serüvenine dönüştürebilir. Bu yolla kendimizi anlamaya çalışırken diğerlerinin de deneyim ve sorgulama süreçlerini sorgulamak önem kazanabilir. Fransız filozof ve şair Jean Marie Guyau'un "sanat, insanın doğa içerisinde sürüp gitmesidir" sözlerinden yola çıkarak, sanat aslında doğada, gerçek hayatta ve kendi yaşantımızda varlığı ile hâlihazırda bulunmaktadır. Yalnızca kişiden kişiye farklı anlamlar sorgulanırken sanat kendini dile getirdiği formun biçimini ve özelliğini değiştirir. Bir sanat formu diğer insanların algıları ve değerleri ile bezendiğinde; diğerlerinin yaşam döngüsünden ve enerjisinden de güç alarak bütün disiplinlerle sıra dışı ilişkiler kurabilecek yeni ve farklı bir gücü de ortaya koyabilmektedir. Bu bilgiler ışığında yeni ve sıra dışı olanı aramanın, bir anlamda farklı bir dil ile bilginin daha geniş bir yelpazede birlikte deneyimleyerek inşa edilmesini amaçlayan ve alışılmışın dışında günlük yaşam deneyimlerini sorgulayan yeni bir araştırma yöntemi olarak c/a/r/tografik soruşturma karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4.2. C/a/r/tografi soruşturmasının akışı (Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir)

“C/a/r/tografinin oluşumu Deleuze ve Guattari’nin kök-sap etkisi (Fotoğraf 4.1) ve carte, a/r/tografi metodolojisi ve çağdaş sanat ile gezi uygulama araştırmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur” (Cutcher ve Irwin, 2017, s. 116). “Pek çok Avrupa dilinde harita kavramı için Latince herhangi bir doküman anlamına gelen ‘carta’ kelimesinden ‘carte’ (Fransızca), ‘karte’ (Almanca), kelimeleri türetilmiştir” (Çobanoğlu, 2016, s. 1). C/a/r/tografi, sanat temelli araştırma yöntemlerinin biri olup yürüyüş metodolojilerine dayanan deneysel bir uygulamadır. A/r/tografi araştırmasını gerçekleştiren üç kimliğin (sanatçı, araştırmacı ve öğretmen), harita (carte) ile etkinleştirildiği bir araştırma yöntemidir. Bu üç kimlik c/a/r/tografiyi harita odaklı yaşatmakta ve devam ettirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşımda a/r/tografinin sunduğu yaşayan sorgulama süreci beden ile birleşerek, mekânın da dahil olduğu dokunsal ve duysal bir yaşantıyı sorgulamaya dönüştürülmektedir. Dolayısıyla a/r/tografi metodolojisi ve haritalama ile temelleri atılan c/a/r/tografik uygulamalar, günlük yaşam deneyimlerimizde sanatı, araştırmayı ve öğretmeyi mekânsal ve bedensel formlar yoluyla deneyimlemeyi amaçlayan bir peripatetik flaneuryal sorgulama yöntemi olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Fotoğraf 4.1. Deleuze ve Guattari, Kök-sap, Akt. Pongtidasantayanon, 2013.

Flanör kavramı Fransızca kökenli bir kelime olup “avare gezinen, aylak, başıboş dolaşan” gibi anlamlara gelmektedir. Fakat ilk olarak Baudelaire tarafından flanör kavramı “olumlu anlamda, kentin ve insanının ruhunu anlayan kişi olarak” kullanılmıştır (2003, Akt. Yeşil, 2016, s. 128). “Flanör belirli bir yönü olmayan bir gezgindir ve yürüme hareketine adanmış, kişinin çevresinin ayrıntılarını fark ederek, yol boyunca karşılaşılanların duysal çağrışımlarını takip etmektedir” (O’Rourke, 2013, Akt. Cutcher ve Irwin, 2018). Bu bakımdan “flanörü avareden ayıran en belirleyici özellik [...] çevresini izlemek, gözlemlemektir. Ama bu gözleyiş boş bir bakınma değildir, flanör gezip bakınırken düşünür, düşünce üretir. [...] Onu avareden ayıran da bu, sahip olduğu boş vakti düşünerek değerlendirme eğilimidir” (Doğan, 2007, s. 103, Akt. Demirkıran, 2017, s. 106). Bu bağlamda flanör (yürüyen, gezgin), c/a/r/tografik soruşturma yöntemi için önemli bir figür olmaktadır. Peripatetik ise “Yunanca gezinmek anlamındaki peripateuein sözcüğünden türetilmiştir ve Aristoteles öğretisini dilegetirmektedir” (Hançerlioğlu, 1977, s. 232). “Zihnin ve beden eylemsel bir bütünlükte bulunabilmesi ve zihnin hareketliliğine bedenin eşlik edebilmesi için, derslerini *yürüyüş* ve *gezinme* hâlinde işleyen Aristoteles, öğrencileri ile birlikte *Peripatetik Ekol*’ü geliştirir” (Celaleddin, 2019). Buna bağlı olarak Aristoteles, Aristoteles’in yolunda giden filozoflar ve öğrencileri peripatetikler olarak anılmışlardır. “Aristoteles’in bu tarz bir öğretim yöntemini benimsemiş olmasından dolayı Lykein isimli okul Peripatos Okulu olarak değiştirilmiştir” (Dürüşken, t.y.). Kısacası peripatetik bir felsefe, flanör ise gezgin bir figürdür şeklinde yorumlayabiliriz. Bu bilgiler ışığında c/a/r/tografı, yürüyüş felsefesini ilke edinen,

sanatı, araştırmayı ve öğretmeyi harita üzerinden deneyimleyen ve bilgiyi yeniden haritalayan, yürüyerek felsefe yapan sanat temelli bir araştırma yöntemidir. Cuther ve Irwin (2018), yürüme ve c/a/r/tografi ilişkisine yönelik ifadelerini şu şekilde dile getirmiştir;

Yürümenin doğuşu, 1867’de (1964) Baudelaire tarafından kavramsallaştırılan, Benjamin (2006) tarafından düzeltilen/geliştirilen ve son yıllarda çağdaş sanatçılar tarafından yavaşlatmak, gözlemlemek, görmek, hissetmek ve deneyimlemek için bir yol olarak devreye giren flanör kavramlarında başladı. Yürüme eylemini yavaşlatmak, duygulanımın ve “duyu bloklarının” farkındalığı için (Deleuze ve Guattari, 1994) ayrıca cisimlerin, olayların ve şeylerin çok seviyeli, birbiriyle ilişkili bir makine topluluğu fikrini ele aldığımız Deleuze ve Guattari’nin (1987) carte (harita) kavramından da yararlanıyoruz.

Bu anlamda c/a/r/tografik uygulamalar “görsel olmayan duyuları açmanın, hareket yoluyla bilme ve iletişim kurma yollarını bulma ve günlük eylemleri tanımanın da bir yolunu sunmaktadır” (Springgay ve Truman, 2016). “Haritalama belirli bir bakış açısından gerçekleştirilen somutlaşmış bir deneyimdir. Haritacılar için haritalama genellikle araştırmalarının amacıdır. Bununla birlikte, haritalama yapan sanatçılar için de bir yöntem haline gelmektedir” (O’Rourke, 2013, s. xvii-xviii, Akt. Cuther ve Irwin, 2018). “Çağdaş haritalama teorileri haritalamanın harita nesnesi yerine haritalama sürecine odaklanan yaratıcı bir faaliyet olduğunu savunmaktadır” (Cosgrove, 1999, Akt. Springgay, 2005, s. 107). “Bireylerin ve toplulukların mekânlarla olan samimi bağlantıları genellikle sanatsal haritaların anlatılarla birleşimi, duyguları ve mekanlarla kişisel bağlantıları vurgulamayı amaçlayan bir prosedürle araştırılmaktadır. Bu mekân anlayışı aynı zamanda duyguların, algıların ve bunlarla ilişkili kişisel duyguların temsil edilmesini de içermektedir” (Ribeiro ve Caquard, 2018, s. 4, 8). “Haritalar ve anlatılar arasındaki ilişkiler çağdaş sanatçıların dikkatini çekmiştir” (Harmon, 2009; Watson, 2009; Wood, 2006, Akt. Caquard, 2011, s. 139) ve bu bağlamda “yürüyüş ve haritalama onlarca yıldır sanatçılar ve bilginler tarafından denenmiştir” (O’Rourke, 2013, Akt. Springgay ve Truman, 2018a, s. 13).

Fotoğraf 4.2. Marina Abramovich, The Lovers: The Great Wall Walks, 1988, MarcF, 2015.

Performans sanatçısı Marina Abramovich'in sevgilisi Ulay ile birlikte gerçekleştirdikleri “Âşıklar: Büyük Duvar Yürüyüşü (The Lovers: The Great Wall Walk)” adlı performans sanatı yürüyüş sanatına bir örnek teşkil etmektedir (Fotoğraf 4.2). Bu performans ikilinin birkaç yıllık çatırdayan ilişkilerinin ardından, Çin seddinin biri doğu biri batı ucundan günlerce birbirlerine doğru yürüdükleri, sonunda birbirlerine kavuştuklarında hem aşklarını hem de sanat ilişkilerini sonlandırdıkları bir yürüyüş uygulamasıdır. Dünyaca ünlü bir yer olan ve performansın gerçekleştirildiği Çin seddi, “kendi tarihsel bütünlüğüyle sanatsal bir amaca hizmet etmektedir. Performansın eylem sürecinde rol oynayan sanatçılar ise Batı'nın kaybolmuş değerlerini doğu kültüründe arayan ve kendi ilişkilerini sorgulayan düşünsel bir süreç içerisindeyler. Bu durumda mekânın düşünsel bir süreci içerdiği görülmektedir” (Per, 2011, s. 147). 90 gün süren bu performans ikilinin birlikte gerçekleştirdikleri son çalışma olmuştur.

Fotoğraf 4.3. Yürüyerek Yapılan Bir Çizgi, Richard Long, İngiltere, 1967, Akt. Tandoğan, Erdi Es, 2018, s. 1361.

“1960’larda ve 1970’lerde Fluxus sanatçıları yürüyüşü diğer sanatsal medya (resim, müzik, tiyatro, ses ve video) ile ilgili yaratıcı bir eylem olarak kullanmıştır (Fotoğraf 4.3). Bu tür eylemlerin deneysel karakteri, yürümenin yaratıcı, politik ve şiirsel boyutları üzerine yeni manzaralar açtığı” (Psarras, 2018, s. 3) vurgulanmaktadır. Bell ve diğerleri haritalama çalışmalarına yönelik düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedirler;

Haritalama çalışmasının odak noktası “diğer” duyularımızı güçlendirmektir. Hızlıca bir öncül öne sürelim. Beş insan duyusundan birinin (görme, işitme, dokunma, koku ve tat) kaybına ne olduğu cevabı bilinmektedir; Kalan duyular daha fazla derinlik alır. Yürümek, haritalamak gibi görmek, tüm kıvrım duyularıyla görme bilincimizi artırır. Haritalama alıştırmaları, herhangi bir uzamsal yerel ayarın duysal algılarını keşfederek geleneksel mekânsal özellik koşullarını genişletmede paylaşır. Bu yaklaşım, katılımcıya çevreyi tam olarak görmeleri için duysal deneyimler yelpazesinden faydalanma kaynakları sağlar. (t.y., s. 1)

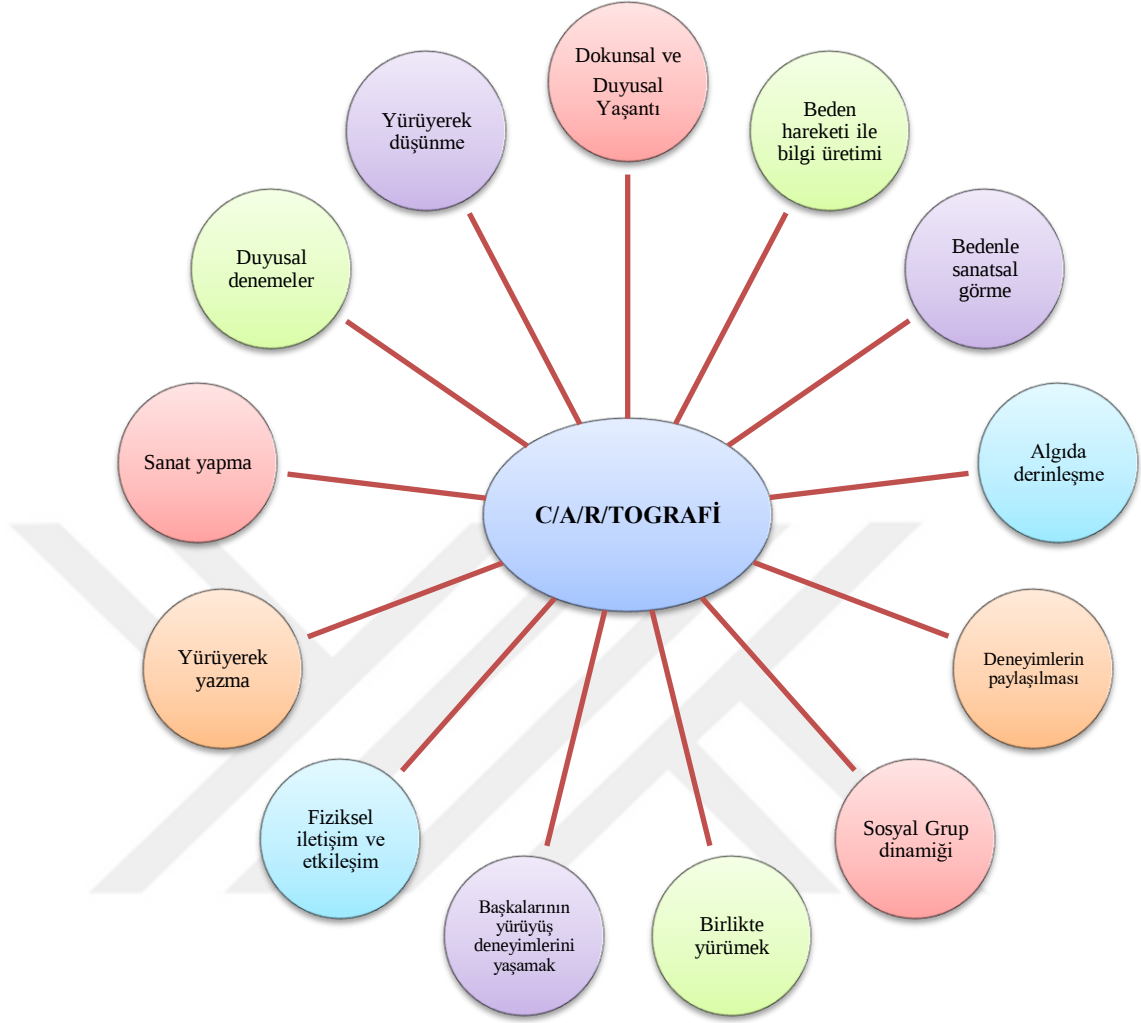
Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi, duyuları gereğinden fazla kullanmaya ve algıları en derin şekilde geliştirerek, bedeni bir sanatsal görme biçimi anlayışıyla simgeleyip çevreyi deneyimleme imkânı sunmaktadır. Çünkü “yürüyüş araştırmaları ‘görmekten’ daha fazlası olduğunu göstermede gözlem becerilerini vurgular. Bilginin açık ve yüzeyinin ötesine bakmayı ve duyuları yoluyla düşünmeyi öğrenirler” (Bell vd., t.y., s. 3). Bu bağlamda “yürüyüş, nitel araştırma yöntemlerinin geleneksel anlayışlarına uymamalıdır” (Springgay ve

Truman, 2016). “Nitel araştırmada bir yöntem ve yöntem olarak yürümek, bir disiplinin çeşitli bölümlerinde farklı ve çeşitli yaklaşımlarla uygulanmakta ve teorikleştirilmektedir” (Springgay ve Truman, 2019, s. 549). Çünkü yürüyüş araştırmaları, yürüyerek yazma, sanat yapma, duyuşsal olarak deneyerek öğrenme, keşfetme ve soruştırma yöntemleriyle ilişkili geçişgen bir süreçtir.

Yürüme-yazma, işleri karıştırmaya, problem çıkarmaya ve düşünceyi karıştırmaya yarayan bir uygulamadır. Kişi bir fikri çözmez ya da netleştirmez, yürüyüş yürüyüşü karmaşıklaştırır, karıştırır ve düşüncesizdir. Yürüme-yazma, sanat üretimi üretirken aynı anda gerçekleşir ve bu da yeni gerçeşlikleri mümkün kılmaktadır. Yürüme-yazma, düşünce hareketinin yürüme, düşünme veya yazma anlarından çok daha fazlası olduğu bir icat uygulamasıdır. Yürüme-yazma, hareket halinde bir düşüncedir. Yürüme-yazma, kavram oluşturma pratiğidir. Yürümek düşünceyle hareket etmektir. (Springgay ve Truman, 2018b, s. 131, 134)

“Yürüme çeşitli bedensel hareketleri, yoğunlukları harekete geçirmektedir” (Springgay ve Truman, 2016). Manning (2009), “duyularımız aracılığıyla hareket etmeye motive olduğumuzu ve duyularımızın çevremizdeki algılara göre hareketlerimize rehberlik ettiğini öne sürmektedir” (Akt. Woods, 2020, s. 17). Bu anlamda yürüyüşü, insan bedenindeki hareketi niteleyen birincil unsur ya da göstergesi olarak yorumlayabiliriz. “Yürüyüş, bilginin fizikselliğinin hareket yoluyla nasıl şekillendiğini vurgulamaktadır” (Springgay ve Truman, 2017a, s. 5). “Yürürken konuşarak, bir ortamdaki yolları çevirip geçerek, varoluşlara anlamlar ve anlayışlar olarak bir bilgi dünyası (veya dünyadaki bilgi yolları) yaratılabilmektedir” (Anderson, 2004, s. 260, Akt. Pink vd., 2010, s. 3). Bu bağlamda “yürüyüş, başlı başına çevre algısına bütünleşmiş bir bağlılık şeklidir. Bedenleri hareket ettirmenin ve hissetmenin bilgi üretimi için temel olduğu vurgulanmaktadır” (Pink vd., 2010, s. 3, Akt. Springgay ve Truman, 2017a, s. 4). Bu bilgiler doğrultusunda yürüyüş eyleminin bilgi yaratmada önemli bir faktör olduğu söylenmektedir. Bilgi, yürüyüşteki hareket yoluyla edinilen deneyimlerin sonucunda ortaya çıkmakta ve sürekli değişime uğramaktadır. “‘Yürüme’ süreci boyunca hareket fikri hem anlamlarını açmakta hem de gerilmektedir ve bu nedenle kavramlar da hareket halinde ve değişkenlik” göstermektedir (Cuther ve Irwin, 2018). Böylece bir soruşturmanın peripatetiği yürüyüş şekillerinde, bedenin hareketinde, düşüncelerde ve kavramlarda dolaşmaktadır.

Şekil 4.3. C/a/r/tografik soruşturma süreci (Araştırmacı tarafından geliştirilmiştir)

O'Rourke'un (2013), "zamanın olayları ve değişkeni aracılığıyla hem yerinde hem de yerinden edilmiş, yazma, sanat yapma, okuma, belgeleme ve hareket halinde düşünme uygulamaları sayesinde kendimizi kartograf olarak harekete geçiriyoruz, hareketin manzaralarını haritalandırıyoruz" (Akt. Cutcher ve Irwin, 2017, s. 118) sözleri yürüyüş araştırmalarının geçmişi ve geleceği bulunduğu anda yaşayarak sorgulama, düşünce sisteminde zamanın değişkenliğini ve esnekliğini göstermektedir. Zamanın değişkenliği, araştırılan problemin rahatsız edici boyutlarında bulunmaktadır. Springgay ve Truman bu durumu queer terimi ile tanımlamaktadır. Queer, "geçmişin günümüzdeki duygusal kuvvetidir (Freccero, 2006). Queer, estetik olarak geçmiş ve şimdiki tartışmaları karmaşılaştırırken aynı zamanda farklı gelecekleri de hayal etmektedir" (Akt. Springgay ve Truman, 2019, s. 549, 552). C/a/r/tografik çalışmalar geçmiş ve gelecekle beraber içinde bulunduğu anı

kurcalayarak teori, araştırma ve uygulamayı bütünleştirmektedir. Bu anlayışa göre c/a/r/tografi, hem gerçek hem de gerçek olmayan eylemler arasında geçiş yapan uygulama temelli bir araştırma süreci gerçekleştirmektedir.

C/a/r/tografik çalışmaların da asıl amacı, bir sorunu sanat, felsefe ve araştırma yoluyla devamlı sorunsallaştırarak bir sürtünme meydana getirmektedir. “Sürtünme, harekete zıt yönde hareket eden bir kuvvettir. Hareketi yavaşlatır, ‘durumun sunulduğu rızaya dayalı yollara direnmektedir’” (Stengers, 2005, s. 994, Akt. Springgay ve Truman, 2017b, s. 851). Sürtünmeden kaynaklanan bu yavaşlık c/a/r/tografik uygulamalar için bir araştırmayı derinlemesine gözlemlemek ve deneyimlemek için geniş bir alan yaratmaktadır. “Daha doğrusu, yavaşlayarak, mekanın, tecrübenin ve hareketin estetiğiyle tam bir ilişki içine girilmektedir” (Deleuze ve Guattari, 1987, Akt. Cutcher ve Irwin, 2017, s. 117). “Yürüyüşçüler için yavaşlık, bir ölçü veya hız değildir, ancak yeni ilişki biçimleri üreten tereddüt ve direnç için bir alan yaratmaktadır. Yavaşlık spekülattır. Yavaşlık, dünyadan ziyade dünyayla öğrenebilseydik ne olabileceği hakkında sorular sormaktadır” (Springgay ve Truman, 2017b, s. 851). Yani yavaşlık bilgiyi huzursuz etme sürecidir. Akademinin mevcut geleneksel bilgi sistemlerindeki zaman kısıtlamasının aksine yürüyüşü ve deneyimlerin her anını yaşamak için, bireyler arasında sınırsız ilişkiler kurabilmek için, bilgiyi özümsemek ve çevreyi yeniden yazmak için sınırsız bir güç olarak görülmektedir. Çünkü zamanın kısıtlılığı ve “işin stresi çoğu zaman yaratıcılığı gölgede bırakır ve farkında olmadan dünyayla olan yaratıcı katılımı ihmal ettiği” düşünülmektedir (Cutcher ve Irwin, 2018, s. 4).

Hareketten ve yavaşlıktan doğan sürtünmenin yarattığı huzursuzluk ve sorgulama dürtüsü, sanat temelli araştırma yöntemlerinin ilke edindiği ve aynı zamanda Deleuze ve Guattari tarafından geliştiren rizomatik dolaşım gibi çok katmanlı yeni düşünce ve bilgi yolları sunmaktadır. “Yürüyüş, yeni bir ifade alanının ortaya çıkmasına, yeni bir sorgulama ve tartışma alanının açılmasına izin vermektedir” (Moles, 2008, s. 8, Akt. Macpherson, 2016, s. 425). Bu nedenle her yürüyüş ve her sorgulama bilgiye ulaşmak için yeni bir öneri olarak yorumlanabilmektedir. Springgay ve Truman’ın (2016) da dediği gibi “yürüme bir öneri olarak anlaşıldığında, denekler hareket, mekan, yürüyüş vb. önceden belirlenmiş veya halihazırda gerçekleştirilmiş bir şekilde deneyimlenmez. Yürümek kendi varsayımlarından arındırılmaktadır. Bir teklifin ilginç olması doğru olmaktan daha önemli” görülmektedir. Çünkü öneriler,

“farklı şekillerde hissetme, düşünme ve yapma olasılıklarını açtıkları için yeniliğe adanmıştır” (Cuther ve Irwin, 2018, s. 5). C/a/r/tografik soruşturma doğru bilgiye ulaşmayı hedeflememekte ya da bilginin doğruluğunu kabul etmemektedir. C/a/r/tografi, bireyin kendi oluşturduğu bilgi yolunu, doğru veya yanlış gözetmeksizin sıradanlaşmışlıktan farklılık olarak ilginç deneyimler sunan yaşayan bir sorgulama biçimini benimsemektedir.

Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi, bireyler arasında sosyal ilişkiler kuran grup etkileşimli bir yöntem olarak “araştırmacı uyumunun artırılmasına, paylaşılan deneyim ve sosyal grup dinamiğinin artırılmasına” (Thompson, 2012, Akt. Macpherson, 2016, s. 430) yönelik de bir eylemdir. Bu bağlamda “bir grup olma yolunda birlikte yürüyüş eyleminde yer alan disiplin ve işbirliği, insan işlerinde güçlü bir ajan olmaktadır” (Arthur, 1994). “Biriyle yürüyüşe çıkmak, deneyimler hakkında iletişim kurmanın güçlü bir yoludur; biri diğerine ‘mahkûm’ hale gelebilir, başkalarının duyguları ile yaşanmış bir şekilde bağlantı kurabilir. Bir başkasıyla yürümek, somutlaşmış bilgi, deneyim ve hatıraların olabileceği diyalog için bir alan açmaktadır” (O’Neill, 2017, Akt. Springgay ve Truman, 2017b, s. 7). “Başkalarıyla birlikte yürümek ya da başkalarından yürüyüş yoluyla kendi deneyimlerini temsil etmelerini istemek, anlayış için ilham verici bir yol sunmaktadır” (Pink vd., 2010, s. 3). Springgay ve Truman için “birlikte yürümek, içinde bulunan karışık ilişkilerin sorumluluğudur” (2019, s. 557). Bireylerin bir arada yan yana yürütüldüğü bu yönetime göre bireyler arasında sosyalleşmek güçlü bir iletişim ve etkileşim biçimidir. Bu bağlamda c/a/r/tografik soruşturma bilginin fizikselliğini ortaya çıkarmada yararlı olabilecek iş birlikçi bir yöntem olarak da görülmektedir (Şekil 4.3). Çünkü “duygusal bir perspektiften, mekân, ‘her zaman kişilerarası kapasiteyi aşan’ diğer bedenler, nesneler, sosyal sözleşmeler, kokular, sesler, metinler ve ilişkiler ile sosyal ve bedensel olarak üretilmektedir” (Thrift, 2004, aktaran Beyes ve Steyaert, 2011, s. 52, Akt. Springgay ve Truman, 2016). Bu öğrenme metodu yürüme hareketine dayalı “yerleşik bilgilerle dayanışma, öğrenme ve eleştirel bir ilişki şeklidir” (Springgay ve Truman, 2018a, s. 11).

4.3. C/a/r/tografi ve Sanat Pratikleri

Bir sanat pratiğinde yenilikçi bir yöntem olan c/a/r/tografik soruşturma bilgiye erişimde yaratıcı ve sıra dışı yollar geliştirmek için bedensel bir aktiflikten

yararlanmaktadır. Ve bunu zihnin ve bedeninin ortak bir bileşende toplandığı yürüyüş eylemiyle yaratmaktadır. C/a/r/tografik soruşturma yönteminin sanat eğitimi ve sanat pratiklerindeki uygulamalarda önemle üzerinde durduğu bir nokta yaratıcı düşünebilmektir. Akışkan, devingen ve dönüştürülebilir fikirlerle yeni yolları keşfetmek ve buna bağlı sıra dışı bilgileri inşa ederek süreci yaşamak sanatın tüm alanlarında yıllarca sorgulanmıştır. Yürüyüş eyleminin bir felsefe bağlamında sanat uygulamaları ve daha sonra sanat kuramları ile ilişkilendirilerek araştırmalarda bir yaklaşım olarak uygulanması şüphesiz sanat eğitimi alanına önemli katkılarda bulunacaktır. Şüphesiz bedensel devinimin hissedildiği ve yürüme eylemine paralel olarak duyuşsal kavrayışın derinleştirildiği bu tür fiziksel aktivitelerle esnek düşünme, akış halindeki fikirlerin ortaya çıkışı ve yaratıcı düşünme eylemi gelişecektir. En önemlisi ise bedenle hareket halinde iken düşünme eylemini yeniden sorgulayabilmektir. Bu noktada Gros (2019, s. 177) düşünmek için yürümenin gerekliliğini “düşünce tıkanmışken masa başında oturmanın hiçbir faydası yoktur. Ayaklanıp birkaç adım atmak gerekir. Bedeni hareketlendirerek zihni yeniden etkinleştirmek için yürüyün!” sözleriyle vurgulamaktadır. Yürüme eylemi “insanı bütün duyuların açık olmasını gerektiren etkin bir meditasyona sokmaktadır” (Le Breton, 2019, s. 11). Çünkü beden hareket ederse zihinde hareket etmektedir, zihin hareket ederse düşünce de yerinde durmaz ve hareket ederek gücüne güç katar. Bu bağlamda “yürümenin ritmi bir tür düşünme ritmini beraberinde getirmektedir” (Taburoğlu, 2018, s. 103).

Yürümenin keşfetmeye ve üretmeye olan etkisi filozofların yanı sıra Nietzsche, Kant, Gandi, Rousseau gibi usta yazarlar ve şairler tarafından da bilinmektedir. Bu sanatçılar edebiyat tarihinde yer edinmiş ve sıkça söz edilmiş ünlü eserlerini yürüyerek yazmışlardır. Kiminin bahçesinin, kiminin patika dolu yollarının, kiminin manzarasına hayran kaldığı bir ormanın, kimininki de kalabalıkla iç içe olduğu şehir sokaklarının onlara ilham kaynağı olduğu bilinmektedir. Alman filozof, yazar ve aynı zamanda şair olan Nietzsche “birçok perspektif ve bakış açısından bakabilmek için yürümektedir” (Droit, 2017, s. 166). “Nietzsche Şen Bilim adlı yapıtındaki aforizmalarından birinde şöyle der: Sadece elimle yazmıyorum; ayağım da her zaman katılmak istiyor. Yiğit, özgür ve güçlü bir tavır içinde oynuyor rolünü. Bazen dağda bayırda, bazen kâğıt üstünde” (1950, s. 31, Akt. Le Breton, 2019, s. 55). Nietzsche’nin bu sözlerinden

çalışmak için yürümeye gereksinim duyduğu görülmektedir. Gros “Yürümenin Felsefesi” adlı yapıtında Nietzsche’den şöyle bahsetmektedir:

Nietzsche, yorulmak nedir bilmeyen bir yürüyüşçüydü. Açık havada yürüyüş yapmak yazarlığının değişmeyen refakatçisiydi. Nietzsche yürürken çalışır, keşif olur; münzevi, gezgin olur. Nietzsche aralarında Tan kızıllığı, Ahlakın Soy Kütüğü Üzerine, Şen Bilim, İyinin ve Kötünün Ötesinde ve Böyle Söyledi Zerdüş’tün bulunduğu önemli eserlerini yürüyerek yazmıştır. Yürürken düşünmek, düşünürken yürümek; sonra da yazmayı kısa bir mola ânına indirgemek, yürüyen bedeni geniş açık mekânları seyreylerken dinlenmeye bırakmak gibi... Nietzsche çalışmak için yürümek zorundadır, tam olarak parçasıdır yürüyüş. “Sadece kitaplar arasında düşünebilenlerden, aklını kitapların dürtüklemesini bekleyenlerden değiliz biz. Biz ethosumuz açık havada, tercihen yolların bile tefekküre daldığı ıssız dağlarda veya deniz kıyılarında yürüyerek, sekerek, tırmanarak, dans ederek düşünürüz. (2019, s. 17-33)

“Yürümek ve düşünmek bu nedenle Nietzsche için anlamdaş yüklemeler olmaktadır. Yürürken derinlere inen, yükseklere çıkan ayaklar ve zihin arasında dolaysız bir bağ ortaya çıkmaktadır; ayakların duyduğu yerdeki yoğunlukları zihin ifadeye dönüştürmektedir; bedenle birlikte zihin de irtifa kazanır ya da kaybetmektedir” (Taburoğlu, 2018, s. 106). “Nietzsche sık sık tekrar etmektedir; canlı ve hareketli olunmadan, parlak ve berrak düşünceler de olmaz. Kütüphane ve büroda oturan, hareketsiz bir vaziyetteyken hayal kuran ve tasarlayan kişinin kavraması (muhakemesi) az, zayıf ve donuk olmaktadır. Veya köhne” (Droit, 2017, s. 161). Çünkü “yürüme, bireyleri yavaşlatarak çevresinin ve deneyimlerinin farkında olarak duyularına dikkat etmeye davet etmektedir” (Irwin, 2013, s. 204), bu da zihni canlandırarak düşüncüyü somutlaştırmaktadır. Cenevreli filozof ve yazar Rousseau da yürüyerek eserler veren sanatçılar arasında yer almaktadır. Rousseau zihnini çalıştırmak ve düşünmesi için bedenini hareket ettirmeye ihtiyaç duyduğunu dile getirmektedir.

Rousseau sadece yürürken gerçek anlamda düşünebildiğini, aklını toparlayabildiğini, yaratabildiğini ve esin bulabildiğini söyler. Bir masa ve sandalye görmek bile midasını bulandırıp cesaretini kırmaya yeter. Fikirler uzun gezintiler esnasında gelir aklına, cümleler yoldayken sıçrar dudaklarına, patikalar harekete geçirir hayal gücünü. “Yürümeden hiçbir şey yapmam, benim çalışma odam kırlardır. Masa, kâğıtlar ve kitaplardan oluşan bir manzara beni daraltır. Çalışma araç gereçleri bezginlik verir bana, yazı yazmak için masaya oturursam yazacak bir şey bulamam ve bir düşüncem olması gereği de beni tamamen düşüncesiz bırakır”. (Gros, 2019, s. 62)

“Yürümek, belki de ilk kez Rousseau için poetik bir fiil değeri kazanmaktadır. Yürümenin düşünceyle uyumlu olduğunu, zihnin düzenli şekilde, ‘telaşsızlık’ içinde adım atan bir bedenin salıncağında huzurlu bir seyir içerisine girdiğini dile getirmektedir” (Taburoğlu, 2018, s. 109). Nietzsche ve Rousseau gibi yazarlar ilhamı kırların, bahçelerin ya da patikaların romantik manzaralarında ararken, Charles Baudelaire gibi kimi yazarlar da kentin kalabalık ve gürültülü sokaklarında, beton yığınlarında aramaktadır. Taburoğlu Baudelaire’i “özellikle insan yapımı olan bir peyzaj içinde yol almak ister. Kendisini doğal olmaktan tümüyle uzak bir kent içinde, pasajlara, insan ve araç trafiğine terk eder. Tıka basa anlam ve biçim dolu bir karmaşa içinde ilhamın peşine düşen” (2018, s. 112) gezgin bir kişi olarak yorumlamaktadır. Bu nedenle kendisinden “flanör” olarak bahsedilmektedir.

Fotoğraf 4.4. Paul Gavarni, Flanör, 1842, Akt. Schipper, 2017, s. 192.

Flanör (fotoğraf 4.4) “amatör bir sosyologtur, ama aynı zamanda potansiyel bir romancı, gazeteci, siyasetçi, bir anekdot toplayıcıdır” (Le Breton, 2019, s. 103). “Baudelaire’in flanörü, 19. yüzyıl Paris’te, genellikle ressam ya da şair olan yürüyen modern gözlemciyi özetlemektedir” (Psarras, 2018, s. 2). “Flanör, egzotizmden tümüyle uzak bir kentli olarak, hemen etrafındaki kalabalık içerisinde kendi manzarasını aramaktadır. Bir romantik gibi, çok uzaklara ve geçmişe, insanın var olabileceği en zor mekânlara ihtiyaç duymaz. Ona ‘uygar dünyaların kenarları’ da çok şey anlatmaktadır” (Taburoğlu, 2018, s. 111). “Ortalama bir şehir sakinleri sıradan kentsel duyumlara dikkat etmezken, flanör şehrin iç ve dış mekânlarına

aşinalıklarından yararlanmaktadır ve her türlü günlük duyuşal karşılaşmalar hakkında rapor vermektedir” (Boutin, 2012, s. 127). Benjamin’e göre flanör;

Bir burjuvanın dört duvar arasında kendini evinde hissetmesi gibi flanör de sokakta kendini evinde hisseder. Dernek adlarının yazılı olduğu sırlı parlak plakalara, bir burjuvanın salonundaki yağlı boya tabloya verdiği değeri verir. Duvarlar, üstüne not defterini dayadığı sıradır, gazete bayileri kütüphane yerine geçer, kafe önleri ise çalıştıktan sonra kendi içini seyrettiği sokağa bakan pencerelerdir. (1979, s. 58, Akt. Le Breton, 2019, s. 102)

Böylelikle Charles Baudelaire’in flanör kavramının sanat ile ilişkisi sayesinde “yürüme hareketleri şehrin günlük yaşamında yer alan ilk estetik ifadeyi oluşturmuştur” (Psarras, 2018, s. 3). Bu örnekler ile yürümenin zihnin bir oluşum içinde yeni bir fikrin adımlarını oluşturarak sıkışık kalan düşüncelerin huzura ermesini sağladığı görülmektedir. Yürümek, düşünmek ve yaratmak aynı temponun birer parçası niteliğinde bütünsel ama yaratıcı bir eylemi oluşturmaktadır. Ortaya çıkan hareket, düşünme ve yaratma birliği, sanatın temelini oluşturan birçok unsuru canlandırabilecek niteliktedir. Tüm bu bilgiler sonucunda yürüme eyleminin c/a/r/tografik soruşturmanın önemli bir parçasını oluşturduğuna ve soruşturmanın pratiği yürüme hareketi ile başladığına şahit olmaktayız. C/a/r/tografi yöntemi yürüyüş ile temellenmesi bakımından çok katmanlı duyuşal ve duygusal deneyimleri ortaya çıkarmaktadır. Yürümek, günlük hayatın bir parçası olması bakımında basit bir eylem olarak görülsede aslında yaratıcı, sıra dışı ve özgün yöntemler sunan bir araçtır. Bu bağlamda yürüme hareketi ile şekillenen c/a/r/tografi yöntemi de bilgiye erişme yollarında bedeni yürüyüş ile hareketlendirerek mekânı aynı anda kullanmaktadır ve yürüyüş bu sebeple beden ile mekânı bir arada deneyimlemek için uygun bir eylem aracı olarak görülmektedir.

Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi yönteminin, sanat kuramları ve sanat uygulamalarının yanı sıra sanat eğitiminde de öğrencinin öğrenme sürecine olan etkisi göz ardı edilememelidir. Son dönemlerde sınıf içi eğitiminin öğrencilerin öğrenme süreçlerinde sınırlayıcı olduğu tartışılmakta ve “öğrencinin öğrenmede aktif olarak rol aldığı, yaparak, yaşayarak öğrendiği, çevresiyle konularını ilişkilendirdiği, sosyal yaşantısı ile bağlantılar kurduğu öğretim anlayışının eğitimde en etkili strateji olduğu” (Karadoğan Doruk, 2016, s. 49) sonucuna varılmaktadır. Bu bağlamda tüm eğitim alanlarında özellikle de sanat eğitimi alanında dış mekân eğitimi ön plana çıkmaktadır. Çünkü mekân temelli eğitimin, “yerel doğal çevre anlayışını keşfetme ve ifade etme konusunda yararlı ve yaratıcı bir yaklaşım olduğu iddia

edilmektedir” (Papavasileiou, Nikolaou, Andreadakis, Xanthacou ve Kaila, 2020, s. 289). Bedensel ve mekânsal etkileşimlerle oluşan bir pedagoji ile öğrenci “sınıfın sınırları dışındaki gerçek dünya durumlarında aktif öğrenmeyi içerebilir. Zaman çizelgeleri ve müfredat kısıtlamalarına sahip değildir ve bu daha büyük esneklik ve aktif, uygulamalı öğrenmeye vurgu, toplumda tutulan baskın yapı ve değerleri sorgulama fırsatı sağlamaktadır” (Cooper 2016, s. 399, Akt. Stewart, 2019, s. 17). Pinar, Reynolds, Slattery ve Taubman (1995, s. 605) “daha insani, daha canlı bir müfredat deneyimi yaşamak için, her gün, geleneksel ve soruyu sorgulayan bir estetiğe ihtiyaç olduğunu açıklamaktadırlar. Bilgi, öğretme ve öğrenmeyi farklı açılardan görmemiz gerektiğini” savunmaktadırlar (Akt. Wiebe, vd., 2007, s. 264). C/a/r/t/ografik soruşturma yöntemi de bu anlamda bedensel ve mekânsal bir strateji ile yaratıcı bilgi yolları inşa ederek sanat eğitimi alanında yürüyüş pedagojisi biçiminde yeni yaklaşımların kullanılması bakımından önemlidir. Pinar (1975; 2004); mekânsal ve bedensel olarak sürdürülebilecek yaratıcı, sorgulayıcı, keşfedici bir pedagojiyi tanımlayan “currere” isimli yeni bir müfredat anlayışı önermektedir.

Currere, öğrencilere ve öğretmenlere bilgi, yaşam deneyimleri ve yeniden yapılanma arasındaki somutlaşmış bir anlayışı sağlamaktadır. Currere, meslektaşı kendini yansıtmaya yeteneği gibi, “günlük yaşamla yoğun bir etkileşimdir” (2004, s. 37), ki burada kendi kendini tanıma anlayışları her zaman başkalarıyla ilişkili olarak anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, güncel olarak anlaşılan müfredat, iç ve dış arasında ve bedenler arasında somutlaşmış bir farkındalıktır. (Akt. Springgay ve Freedman, 2007, s. 21)

Irwin’e göre ise currere, “bir eylem süreci üzerinden sorgulama eylemlerini vurgulamaktadır. Bu nedenle, doğayı fotoğraflamak, doğayı boyamak, doğada yürümek gibi manevi ve estetik deneyimler, aktif bir benlik pedagojisi aracılığıyla derin bir kendini yaratma anlayışını tetikleyen ruhsal ve estetik tepkileri uyandırmanın yolları haline gelmektedir” (2006, s. 75). Bu noktada “eğitimde yürüme, öğrenci bedenlerini bir noktadan diğerine taşımak için yaratıcılık, keşif, sağlık ve hareketliliği vurgulayan pedagojik bir strateji olarak kullanılmaktadır” (Springgay ve Truman, 2019, s. 547). Böyle bir pedagoji ile “öğrenciler kendilerini sadece sanat yoluyla ifade etmekle kalmayıp aynı zamanda bilgiyi keşfedip edindikleri için” (Papavasileiou vd., 2020, s. 293) bedensel ve mekânsal etkileşimlerle şekillenen c/a/r/t/ografi metodolojisi eğitsel bağlamda yaratıcı, sorgulayıcı, deneysel, düşünsel ve gözleme dayalı bir öğretim süreci yaşatmakta, sanat eğitiminde önemli bir pedagojik yöntem olarak uygulanmaktadır. Springgay ve Truman (2018, s. 14) eğitsel bağlamlarda, yürüyüşe

değer verildiğini çünkü bunun yaratıcılığı arttırdığı, öğrencinin dikkatine odaklandığını, sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik ettiğini ve çevresel sürdürülebilirliği desteklediğini ifade ederek yürüme eyleminin eğitsel rolüne dikkat çekmişlerdir. Yürüyen bir pedagoji biçiminde gerçekleşen “deneyimsel öğrenme, birçok öğrenci türüne ulaşmak için çeşitli öğrenme, düşünme ve bilgiyi temsil etme yolları” oluşturmaktadır (Stewart, 2019, s. 22). Çünkü yürümek “bize yaşadığımız yerler ve ziyaret ettiğimiz yerler hakkında diğer tüm aktivitelerden daha fazlasını öğretir” (Bairner, 2014, s. 382). Jabr bunu “yürüyüş çevremizdeki dünyayı düzenler” (2014, s. 2) şeklinde vurgulamaktadır. Yürürken düşünmek ve hareket etmek birbirleri ile etkileşimli bir eylem olarak sürdürülmektedir. Beden mekan ile birleşerek görsel anlamda bireyin çevreye olan dikkatini geliştirmekte ve yürüme eylemiyle de duyuşal ve duyguşal bilinci artırmaktadır. Bu noktada görsel sanatlar eğitiminde gerçekleştirilen yaratıcı çıktıları sorgulayan sanat temelli araştırmalarda c/a/r/tografik soruşturma yönteminin yaratıcı, sorgulayıcı, esnek, keşfedici, sıra dışı ve özgün bilgi yolları inşa etmesi bakımından sanatçı, eğitimci ve araştırmacılara önemli bir rehber olabileceği düşünülmektedir.

4.4. C/a/r/tografi ve Metaforik Düşünme

C/a/r/tografik soruşturma, gerek sanat kuramlarında gerekse sanat pratikleri sürecinde a/r/tografi yaklaşımının yaratıcı düşünme yollarını geliştirmek için sunduğu yöntemlerden beslenmektedir. Bu soruşturma yaklaşımı, a/r/tografinin özünü oluşturan bir yöntem olarak farklı bilme yolları keşfetmeye olanak sağlayan, duyuşal yönleri açığa çıkaran, sanatsal ve estetik bir dil oluşturan metaforik düşünce sisteminden beslenmektedir. “Metodolojik bir süreç olarak a/r/tografi, metafor ve metonim anlayışlarını aşılacaktır” (Springgay, Irwin ve Kind, 2005, s. 904). Çünkü “metafor ve metonimi yoluyla dünyayı akla uygun hale getirebilir ve bağlantıları duyulara uygun hale getirebilir (Bkz. Richardson, 2002, Akt. Odabaşı, 2021, s. 90). Metafor ve metonimler, a/r/tografi ve c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı gibi sanatla temellenen araştırmalarda düşüncelerin veya metinlerin sanatsal bir ifadeye dönüştürülmesinde önemli görülmektedir. Çünkü duygu ve düşünceler metafor ve metonimler yoluyla kavramsallaştırılmaktadır. Bu bağlamda metafor ve metonimlerin “sanatsal yaratıcılığın gelişmesinde, bireyin kendini sanat yoluyla ifade etmesinde oldukça etkili bir yöntem olduğu söylenebilir” (Buzrul, 2019, s. 29). Metafor ve

metonimler yoluyla sanatın varoluşunu niteleyen duygu ve düşüncelerin bir nesneye dönüşmesinden ziyade içinde bulunan durumda oluşan tinselliğin kavramsal bir metodolojiye dönüştüğünü söyleyebiliriz. Lakoff ve Johnson “metaforu, bir şeyin başka bir şeye dayanarak anlaşılması şeklinde tanımlamıştır” (2005, s. 276-278, Akt. Bulut Kılıç ve Altıntaş, 2016, s. 190). Aydın’a göre ise metafor kavramı “bir kavramın, başka bir kavram vasıtasıyla açıklanmasını ve tecrübe edilmesini sağlamaktadır” (2018, s. 165).

1980’lerde metaforların sanatçılar tarafından yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Lynda Hartigan’a göre sanatçılar bu yıllarda sanatlarını ruhsal bir boyuta geçirerek, kendi kimliklerini keşfetmek için metafor kullanmışlardır. Bu yolla gelenek, mit, metafizik, teknoloji gibi alanlara vurgu yapmış, sosyal, politik, ahlaki sorunlara dikkat çekmiş, rüyalar, nostalji, hiciv, mizah ve anlaşılması güç şeyleri kullanmışlardır. Sanatçılar seçtikleri metaforlarla sanatlarının topluma hitap etme sınırlarını çizmişlerdir. (Roukes, 1982, s. 9, Akt. Bulut Kılıç ve Altıntaş, 2016, s. 192)

“Metaforik ifade ve kavramlar, soyut kavramları, öğrenilmek istenen karmaşık konuları, ilk defa anlatılmak istenen hususları bilinen kavramlarla anlatma faaliyeti” (Özdemir, 2018, s. 1381) olarak yorumlanmaktadır. “Metaforlar duyguların daha net bir şekilde kavramsallaştırılmasına ve onların diğer deneyimsel alanlara bağlanmasına izin vermektedir” (Buzrul, 2019, s. 28). Konunun istenilen duygularla şekillenmesi ile birlikte okuyucu veya izleyici için kolay bir anlatım şekli oluşturmaktadır. Böylelikle “metafor, dili ve algıyı akıl ve hayal gücü yoluyla birleştirir (Feinstein, 1982), genellikle derin bir benzetmeye dönüştürür” (Akt. Politowicz, 1985, s. 25). Metaforlar “düşünce ve akıl yürütme için vazgeçilmez bir unsurdur. İnsan düşündüğü ve kendini ifade ettiği sürece metafor üretmeye devam etmektedir” (Lakoff ve Johnson, 1980, Akt. Buzrul, 2019, s. 28).

George Lakoff ve Mark Johnson metaforun, kelimelerin değil kavramların niteliğidir ve özel bir yeteneği olmayan sıradan insanlarca gündelik hayatta büyük bir zihin faaliyeti gerektirmeksizin kullanıldığını hatırlatmaktadır. Ve gündelik hayatta kullanılan birçok eylemin aslında metaforik yapılar olduğunun farkına varılmasını sağlamaktadır. Kavramların birçoğu ya soyut olduğu yahut tecrübeye çok belirgin olmadığı için, onları daha açık terimlerde anlaşılan diğer kavramlar aracılığıyla kavramaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç kavram sisteminde metaforik tanımlamaya yol açmaktadır. (Parın, 2017, s. 150)

Metaforlar ile soyut düşünceyi bir kavramla açıklayarak somutlaşan düşünceler, dünya gerçeklerinin ötesinde daha derin anlamlara ulaşmamızı sağlamaktadır ve bu bağlamda duyuşal yönlerimize de hizmet etmektedir. Günlük

yaşamın bir parçasını oluşturan yürümek ve düşünmek, c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı için metaforik olarak anlam yaratma ve kavram oluşturma pratiğidir. Çünkü yürüyüş “potansiyelini duyuşsal, günlük ve şiirsel, mecazi ve estetik düzeyde gerçekleştirmektedir. Bu bağlamda yürüyüş, hem bir eylem hem de bir metafor oluşturmaktadır” (Psarras, 2018, s. 2, 7). C/a/r/tografi ve metaforik düşünce birliği yürüme eylemi ile şekillenmektedir. Yürüyerek bedensel bir devinim içinde düşünce sistemi ile arasında bir bağ oluşmaktadır. Hareket etmekle oluşan bu bağ düşünsel anlamda duyuşsal kavrayışı derinleştirerek algısal bir eyleme dönüşmektedir. Bu noktada düşüncede oluşan hisler, duygular ya da soyut düşünceler metonim ve metaforlar yardımı ile somutlaştırılmakta ve daha net bir anlatım şekli oluşturulmaktadır. Böylelikle soyut kalan düşünceler kavram olarak ortaya konulmaktadır. Yani diyebiliriz ki, metafor ve metonimler düşünce ve hareket eylemi arasında aktif bir köprü oluşturmaktadır.

Metaforik düşünce sisteminin tarihi yüzyıllar öncesine dayanmaktadır ve bu düşünce sisteminin birçok yazar, şair ve dönemin bilginleri tarafından kullanıldığı görülmektedir. Felsefede metaforik düşünce sistemini ilke edinen Platon, “Devlet” isimli eserindeki mağara alegorisinde yürüme-düşünme ilişkisini hem gerçek hemde metaforik bir eylem olarak incelediğine rastlanılmaktadır. Elleri bağlı ve yüzleri duvara dönük olan mahkûmlar, sadece güneşten gelen ışık sayesinde duvarda oluşan gölgelerin tek gerçek olduğunu düşünmektedirler. İçlerinden biri veya birkaçı ellerindeki zincirlerden kurtulup bulunduğu konum dışına yürüyerek etrafı inceleyebilmektedir. Mahkûm alıştığı ya da alışmak zorunda bırakıldığı bakış açısından farklı bir manzara karşısında her ne kadar zorlansa da etrafı ve dünyanın gerçeklerini keşfetmeye başlamaktadır. Platon felsefesinin merkezinde yer alan mağara alegorisinin yürüme ve düşünme ile ilişkisi aşağıdaki ifadelerde yer almaktadır:

Mahkûmlar bakışını değiştirmeden önce yürümek zorundadır. Platon açıkça izah eder; “Onlardan biri bağlarından kurtulduğunda, hemen doğrulması ve başını başka yöne çevirmesi için her zorlandığında, aydınlığa doğru bir bakış ve yürüyüş başlar. O zamana kadar hareketsiz olan mahkûmlar, yanılmasadan çıkabilmek, gerçeğe doğru yol alabilmek, mağaranın alacakaranlığından ve yanılşmaların kapalı dünyasından dışarı çıkaran bu sarp yolda tırmanmayı ve yükselmeyi başarabilmek için, ayağına kalkmak ve bir ayağını diğerinin önüne koymak zorundadır. Artık yürüme, o andan itibaren düşünme ile aynı şeydir; yani İdea’lara doğru gönüllü bir yönelme, nesnelerin asıl şekli ve modelleri ile gerçek istikametinde bir

ilerleyiş. [...] Gerçeğin aydınlığına doğru bir yolculuk, bir yürüme olayıdır; yani ayağın birinin diğerinin önüne, düşünceyi de bir diğerinin yerine, yanına koyma. (Droit, 2017, s. 41)

Tüm bu bilgiler ışığında; metaforlar düşünce de oluşan kavramların duyuşal ve duygusal niteliklerini ortaya çıkarma potansiyeline sahiptir diyebiliriz. Hislerin veya duyguların aktarılamadığı özel durumlarda yalnızca düşünmekle yetinmeyip, duygular metonim ve metaforlar yardımı ile somutlaştırılmaktadır ve böylelikle soyut kalan düşüncelerin ifade olarak ortaya konulduğu görülmektedir. Sonuç olarak, c/a/r/tografik soruşturma yöntemi, a/r/tografinin sunduğu metaforik düşünce sisteminden beslenerek bir araştırmayı belli bir sınırı olmayan farklı yaşantıların içerisine sürüklediğine tanık olmaktadır. Bu sanatsal araştırma yönteminin alışılmışın dışında, metaforlar ile hem yazınsal hem de düşünsel bağlamda sanatsal ve estetik bir dil oluşturarak sıradanlaşmış kavramların önünü açarak yeni şeyler üreten eşsiz bir yöntem olduğu ve aynı zamanda yaşamı sorgulama metodolojisi olduğu bilinmektedir. Hem sanatı hem de bilimsel uygulamaları birbirinin içine geçiren bu araştırma yöntemi sanatın da bir araştırma yöntemi olduğunu gösteren ve bu yapıda araştırmayı sentezleyen bir metodoloji olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.5. C/a/r/tografi ve Disiplinlerarası Pratikler

Disiplinlerarasılık, “bir kavramın farklı disiplinlerdeki kavramsal bütünleşmesi” şeklinde tanımlanmaktadır (Erickson, 1995, s. 96, Akt. Duman ve Aybek, 2003, s. 4-5). Bal (2002, s. 5) disiplinlerarasılığı, “yöntemlerden ziyade kavramların içinde aranan yöntem ve bulgular” şeklinde tanımlamaktadır (Akt. Odabaşı, 2021, s. 88). “Disiplinlerarası kavramı zamanla çok disiplinli, çapraz disiplinli ve disiplinler ötesi yaklaşım şeklinde bir gelişme göstermiştir” (Aktan, 2007, Akt. Turna ve Bolat, 2015, s. 36). Bu gelişmeler ile disiplinlerarası pratikler “belirli bir biçimde ‘gerçek dünyanın’ sistem sorunlarına işaret etmeye odaklanmakta ve konu edinilen sorun ile ilgili olarak çok çeşitli disiplinlerden katılımcıları yeni bir bilgi yaratmak için sınırları aşmaya zorlamaktadır” (Arapoğlu, t.y., Akt. Taşkesen, 2016, s. 16). Disiplinlerarası yaklaşım, “belirli bir kavram (ya da problem, konu) temel alınarak, bu kavrama değişik yönlerden ışık tutabilecek bilgi ve beceriler ilgili alanlardan alınarak bütünleştirilir” (Öztütüncü, 2016, s. 17). Sanatın da bütüncül ve çok yönlü bir alan olmasından dolayı disiplinlerarasılık ile bölünemez bir bağ kurarak “geleneksel yaklaşımların ve anlayışların ötesinde, farklı bilim ve düşün alanlarıyla

ortaklıklara yönelmiş interdisipliner bir alan haline gelmiştir” (Bozdağ ve Perdahcı, 2011, s. 76). “Sanatçılar sanatçı kimliklerinin yanında tıpkı bir bilim adamı, bir tarihçi, bir gazeteci gibi araştırma sürecine girmeye başlamış ve farklı disiplinleri bir araya getiren çalışmalara imza atmaya başlamışlardır” (Bulut Kılıç ve Altıntaş, 2016, s. 199). “Disiplinlerarası sanat içerisinde sanatla etkileşimli bir ilişki içerisinde üretime dahil olan alanlar arasında matematik, mimari, tasarım, müzik, felsefe, tarih, antropoloji, psikoloji vb. bilimsel disiplinler bulunmaktadır” (Arapoğlu, 2019, s. 28). Çünkü sanatın disiplinlerarasılığı yalnızca sanat ve sanata yakın dalların bir araya gelmesiyle değil, birbirlerine zıt düşünülen alanların da ortak bir noktada kesişmesi ile farklı kavramlar, farklı yaratımlar ve farklı düşünceler oluşturmaktadır. Güler (2021a, s. 141) bu konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir;

Disiplinlerarasılık sadece sanatların ya da sadece birbirine yakın bilim dallarının kendi içindeki etkileşimi olarak düşünülmemelidir. Bilim ve sanat temelinde birbirinden farklı iki kavram olarak bilinmesine rağmen, yüzyıllardır birbirlerinden beslenerek disiplinlerarası bağlamda kendi alanları içerisindeki keşifleri ve buluşları zenginleştirerek ve geliştirerek ortaya çıkarmışlardır. Kendini bilimin herhangi bir dalı ile besleyen sanat ile kendini sanatın herhangi bir dalı ile besleyen bilim, her zaman etkileşimde bulunarak birbirinden çok şey öğrenmeye devam edecektir. Buluşlarını yaratıcı düşüncenin ateşlediği birçok bilim adamı, hayal gücünün öneminin yadsınamaz olduğundan bahsetmektedir. Çünkü sanat tüm disiplinlere sunduğu hayal gücü ile farklı bir görme biçimi kazandırır.

“Disiplinlerarasılık kavramı çoklu zekâ biçimlerini ve dünyayı çoklu bilme yollarını temsil etmektedir. Sanatı, matematiği, doğa bilimlerini ve sosyal bilimlerini bütünleştirmek bilişsel gelişmeyi, soyut düşünmeyi, yaratıcılığı ve problem çözme becerilerini artırmaktadır” (Özel ve Er-Koçoğlu, 2014, s. 67). Ayrıca disiplinlerarası pratikler “disiplinlere kendilerini yenileme, tek başına çözmeleri olanaksız olan karmaşık problemleri çözme ve gelişip değişen bilgi ve bilim dünyasında varlıklarını çok boyutlu bir şekilde sürdürebilme olanağı sağlamaktadır” (Keskin, 2019, s. 926). Bu bağlamda sanat temelli araştırma yöntemleri ve bu yöntemlerden biri olan c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı gibi “uygulamaya dayalı araştırmaların hemen hepsinde içsel bir disiplinlerarasılık özelliği bulunmaktadır” (Cazeaux, 2008, s. 127, Akt. Başbuğ, 2020, s. 1002) ve bu yöntemler sanatın doğası gereği disiplinlerarası yaklaşımları geliştirmeye teşvik etmektedir. Çünkü “disiplinlerarası yaklaşımla edinilen bilgi–özellikle de sosyal bilim disiplinleri söz konusu olduğunda—dünya görüşümüzü şekillendireceği ve nasıl bir yeni dünya görüşü benimseyeceğimizle ilgili

olduğu için önemli” görülmektedir (Gosh, 2007, s. 228-229, Akt. Eğilmez, 2015, s. 159).

Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak karşımıza çıkan c/a/r/tografi metodolojisi “disiplinsel metodolojik ve teorik sınırların aşıldığı, bulanıklaştırıldığı ve genişletildiği disiplinlerarası yöntemler ortamında geliştirilmiştir” (Leavy, 2011, Akt. Leavy, 2018, s. 9). Bu nedenle c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı “herhangi bir disiplinde uygulanabilir ve genellikle diğer araştırma biçimleriyle birlikte kullanılabilir” (Springgay, Irwin ve Kind, 2005). Disiplinlerarası yaklaşımlarla çok yönlü bir pratiğe dönüşen bu uygulama, “disiplinlere özgü yaklaşımların, yöntemlerin, bilgi ve becerilerin birbirlerini bütünleyici bir biçimde karşılaşılan problemlerin çözümüne yönelik olarak daha etkili bir biçimde kullanılmasına yardımcı olan” (Yıldırım, 1996, s. 90) yaratıcı bir yöntem olmaktadır. Ayrıca c/a/r/tografi metodolojisi sanat yoluyla bireylere dünyayı algılamaya, keşfetmeye, deneyimlemeye ve bilmeye yönelterek disiplinlerarası bağlamda özgün yöntemler sunması bakımından aktif bir araştırma uygulamasıdır. Çünkü bu yöntem yürüme pratikleri, çevresel duyarlılık, sanat, sanat yoluyla bilme, araştırma, duyuşsal öğrenme, insan, doğa ve sosyal yaşantı gibi zengin içeriklere sahip olması bakımından disiplinlerarası bir uygulamadır. Disiplinlerarası pratikler “farklı sosyal dünyaların kesişiminde yaşayan insanlarda iyi fikirlere sahip olma riskinin daha yüksek” olmasına katkı sağlamaktadır (Ronald Burt, t.y., Akt. Bozdağ ve Perdahcı, 2011, s. 78). Bu bağlamda sanata dayalı bir metodoloji olan c/a/r/tografi yaklaşımı gibi “sanat temelli araştırma yaklaşımları yürüten araştırmacı, yeni disiplinler arasındaki ilişkileri yeni görme yolları yaratarak kullanmaktadır” (Bedir Erişti, 2015, s. 383). Sanat yoluyla bir araştırma gerçekleştiren araştırmacılar “farklı disiplinler arasındaki ilişkiyi farklı duyu organlarını kullanarak, yaparak, yaşayarak öğrenenerek” (Erdoğan, 2011, Akt. Karadoğan, t.y., s. 66) deneyimlemekte ve böylece görsel, işitsel, mekânsal olarak konumlanan bedenler arasında çok katmanlı yaratıcı yaklaşımlar, farklı alternatifler sunmaktadır.

Sanata dayalı bir metodoloji olan c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı, sanatı bir araştırma biçimi olarak konumlarken, beden yoluyla insan deneyimi ve dünya anlayışı ile ilgili unsurları inceleyen disiplinlerarası bir araştırma sürecine olanak sağlamaktadır. Görsel olarak mekana duyarlı bir algı biçimi geliştiren bu sosyal yöntem, duyuşsal, duygusal, estetik, konumsal olarak melez bir metodoloji ortaya koymaktadır ve bu melez yöntem sanat uygulaması ve sanat kuramlarının yanısıra

sanat eğitiminde de disiplinlerarası bağlamda öğrenme süreçlerinde faydacı, özgün içerikler sunan bir yaklaşım olarak nitelendirilmektedir. Disiplinlerarası ve önerici bir yaklaşım olan c/a/r/tografi metodolojisi “farklı disiplinlerin bilgi ve becerilerini dikkate alan öğrencilerin motivasyonunun artmasına katkısı ile daha yaratıcı, üretken, öğrenmekten zevk alan eleştirel ve ilişkisel düşünebilen insanların yetiştirilmesinde” önemli bir pedagojik yöntem olarak da görülmektedir (Yarımca, 2011; MEB, 2007; İşler, 2004; Özel, 2004, Akt. Aslantaş ve Karabiber, 2013, s. 1082). Aynı zamanda öğrenci mekan olarak konumlanmış deneyimlerini sürdürürken “duyulara da odaklanmaktadır. Bu odaklanma, kentsel deneyimin görsel sunumlarından sonik ve dokunsal vurgularla disiplinlerarası ve katılımcı uygulamalara kaydırmaktadır” (Psarras, 2018, s. 9).

“Çoğu disiplinin bir diğerinin yöntemini kullanması o disiplin için sınırsız yaratma olanağını da beraberinde getirmektedir” (Güler, 2021a, s. 163). Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi yaklaşımı da bu bağlamda yeni anlayışlar, yeni anlamlar sunmak için sanat, bilim, sosyal bilimler, doğa bilimleri, etnografi ve psikoloji alanları ile geniş bir yelpazeye sahip olan interdisipliner bir araştırma yaklaşımı olmaktadır. C/a/r/tografi metodolojisini başarılı bir yöntem yapanda budur. Farklı çalışma alanlarının bir araya gelmesiyle birlikte hem sanatın sunduğu yaratıcı ve estetik unsurlardan faydalanır hem de sanat yoluyla diğer alanlarla etkileşimi sonucu birbirlerini besleyerek daha özgün çalışmalar, yaratımlar, farklı görme biçimleri ve sınırsız bir düşünce gücünü ortaya çıkarmaya olanak sağlamaktadır.

4.6. C/a/r/tografi ve Duyusal Öğrenme

Deleuze ve Guattari (1987), “yürüme hareketinin, vücut (fiziksel bileşen) aracılığıyla gerçekleştirilen ve duygulanım (duygusal bileşen) aracılığıyla ifade edilen iki doğası olduğunu belirtmiştir” (Akt. Psarras, 2015, s. 64). Çünkü yürüme hareketi, “bireyleri kendi duyularına odaklamaya ve çevrelerindeki ya da deneyimlerine dayalı farkındalık geliştirmeye davet eder. Yürüyüş araştırmacılara ve katılımcılara çok derinlerdeki duyusal duygusal bağlamdaki deneyimlere erişmekte ve bu deneyimlere dayalı öznellikten sosyal anlayışa doğru genişleyen bir çerçeve ile anlam yaratmaktadır” (Irwin, 2013, Akt. Bedir Erişti, 2021, s. 52). Bu sebeple “yürüme metodolojileri her zaman duyusal, dokunsal ve duygusal araştırmaları teşvik etmektedir” (Macpherson, 2009; Gallagher, 2015, Akt. Springgay ve Truman, 2018a,

s. 12). Ve ayrıca “duyusal ve duyuşsal unsurlar hakkında veri toplamaya da” (Lynch ve Mannion, 2016, s. 334) yönlendirmektedir. Çünkü yürüme eylemi “araştırmacıların ve katılımcıların, kişisel ve sosyal anlayışların ötesine ulaşmasına yardımcı olan çok katmanlı, duyusal ve duygusal deneyimlere erişmelerini sağlamaktadır” (Irwin, 2013, s. 204). Bu bağlamda c/a/r/tografik soruşturma uygulaması da duyusal ve dokunsal potansiyele sahip bir araştırma süreci sunmaktadır. Bu yöntem “estetik, duyusal, duygusal, algısal, kinestetik, somutlaşmış ve hayali bilme (Chilton ve diğerleri, 2015; Cooper, Lamarque ve Sartwell, 1997; Dewey, 1934; Harris-Williams, 2010; Langer, 1953; Whitfield, 2005, Akt. Leavy, 2020, s. 21) gibi birden fazla bilme yolu içermesi bakımından çok katmanlı bir duyusal öğrenme deneyimi yaşatmaktadır. Yani c/a/r/tografi metodolojisi yürüyerek, bir mekandan diğerine geçerek fiziksel dünyayı duymayı, koklamayı, tatmayı ve dokunmayı gerektiren bir yaklaşımdır. Bu nedenle yürüyen bedenler görür, duyar, koklar ve birbirlerine dokunurlar.

“Dokunsallığa genellikle, basınç, ağırlık, sıcaklık ve doku gibi mekanın dokunsal niteliklerini yansıtan somutlaştırılmış bir mekânsal algı denir” (Springgay ve Truman, 2017a, s. 8). Bu bağli olarak c/a/r/tografi yöntemi, duyusal bir perspektiften bakarak “dünyaya ya da şehre bir ‘duyu uyumlaması’ yaratır ve bilgi üretir” (Howes vd., 2013, Akt. Psarras, 2015, s. 64). “Şehri duyularla çözme eylemi, araştırmacıları şehir manzarasını hareket ederek ‘görmeye’ zorlamaktadır. Şehrin çevresini görme, sesini, kokusunu, tadını hissetmek için şehir içinde hareket ederek şehri yeniden yazmaktadır. Şehir, duyusal deneyimlerle dolu fiziksel bir yer olarak yorumlanmakta ve tanımlanmaktadır” (Bell vd., t.y., s. 1). “Duyusal sorgulama ile ilgilenen yürüyüş araştırmacıları bazen bir yürüyüşe bir duyuyu izole eder, örneğin bir ses yürüyüşü - ya da yürüme vücudunun, yere dokunan ayaklar, havaya karşı fırçalama gibi duyusal bir yer deneyimine batırılma biçimlerini düşünürler” (Springgay ve Truman, 2018a, s. 4). Bu nedenle de “bir şeyi anlamlandırmak, onu tanımak, yaratmak, onunla temasa geçmek, ona dokunmak ve böylece bir beden üretmektir” (Perpich, 2005, Akt. Springgay ve Freedman, 2007, s. 22). Yukarıda belirtildiği gibi yürüyüş bir duygu ile ilişkilendirildiğinde duygusal teması gerçekleştirmektedir ve sonuç olarak yeni bir duygu, yeni bir beden yaratılmış olmaktadır. Springgay ve Freedman’a göre dokunma;

Nesneleri algılayış biçilerini değiştirir, içeride ve dışarıda derinlik ve yüzeye erişim sağlamaktadır. Birincisi, dokunuş cildin maddeyle fiziksel temasıdır. İkinci yöntem, bir şeyle yakın bir ilişki içinde olma hissidir. Görsel kültürde bu genellikle sinestezi olarak ele

alınmaktadır. Sinestezi, duyuların arasındaki sınırların bulanıklığını ifade etmektedir. Bazı durumlarda, boyalı bir resmin tadına bakabileceğini dile getirmektedir. (2007, s. 22)

Sinestezi “duyu algılarının birbirini etkileyerek harekete geçirmesi, gerçeği farklı duygusal algılamaların karışımı olarak, iç içe girerek bütünleşmesidir” (Salderay, 2014, s. 14, Akt. Yağmur, 2018, s. 692). Cytowic’e göre sinestezi; “renkleri işitme, şekilleri tatma veya geri kalanımız için niteliğini hayal etmenin bile zor olduğu aynı derecede tuhaf diğer duysal kaynaşmaları deneyimlemeyi sağlayan son derece nadir bir kapasiteye işaret etmektedir” (2002, s. 2, Akt. Çelik ve Sivri, 2019, s. 185). “Sinestezi bilimi kişilerin renkleri duyabildiğini, sesleri görebildiğini ya da görüntülerin tadını alabildiğini ortaya koymuştur. Sanatta eş duyum, bir müzik eserini sadece duymadığımız, zihnimizde oluşturduğu imgeler sayesinde onu gördüğümüz, bir resmi sadece görmekle kalmayıp, aynı zamanda ona dokunduğumuz düşüncesine dayanmaktadır” (Onur ve Zorlu, 2018, s. 4). Bu bağlamda sinestezi “yaratıcı alternatiflerin önünü açmak için tanıdık düşünce ve temsil alışkanlıklarının kaybını içermektedir” (Braidotti, 2013, s. 88-89, Akt. Springgay ve Truman, 2016). Buna bağlı olarak diyebiliriz ki, c/a/r/tografi metodolojisi tıpkı bir sinestezi gibidir ve birbirleriyle bağlantılı olarak düşünülebilmektedir. Bu yöntem “insanın duysal, algısal, duygusal, bilişsel, sembolik ve yaratıcı düzeylerine ulaşma eğilimindedir” (Boeckel, 2009, s. 2). C/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı sanat araştırmalarında bireyde duysal ve duygusal alanları genişleterek farklı görme biçimleri sağlamaktadır. Bu soruşturmalar bilgiyi somutlaştırmada beden ve hareketten yararlanırken bunu çevreden etkilenecek yapılmaktadır. Çünkü bu yöntem mekânın insan bedeni ve duygusuna olan etkileri ile ilgilenmektedir ve bu etkiler ile bilgiyi şekillendirirken disiplinlerarası bir araştırma serüvenine dönüştürmektedir. Mekan ile insan, mekan ile beden ve mekan ile duygular arasında oluşan bu serüven elbette sadece mekanın insan üzerindeki etkilerini sorgulamakla kalmaz. Kimi zaman insanların bir mekanı nasıl anlamlandırarak deneyimledikleri ve mekanı nasıl etkiledikleri de bir araştırmanın konusu olabilir. Mekanların içerisine hapsettiği yaşantılar, anılar, duygular, kokular, tatlar ve sesler c/a/r/tografik bir araştırmanın gerçekleştirilmesinde çok önemli roller oynamaktadır. Çünkü tüm bu duyular ile yürümek “insan varoluşunun hem fiziksel hem de ruhsal boyutlarını kapsamaktadır; böylece önemli bir kültürel sembole, dış dünyanın insan düşüncesi ve yaratıcılığının samimi alanıyla buluştuğu bir yere dönüşmektedir” (Benesch ve Specq, 2013). Yürüme hareketi yaşanan deneyime bağlı olarak tepkisel bir eyleme dönüşebilecek iken tam tersi bir yaratma alanı açarak başka bir eyleme de

dönüşebilir. İşte bu sebeple haritalama ve yürüme hareketi ile temellenen c/a/r/tografi uygulaması sanat araştırmalarında ve disiplinlerarası çalışmalarda yaratıcı çıktılar elde etmede son derece etkili bir yöntemdir.

4.7. İlgili Araştırmalar

4.7.1. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Fotoğraf 4.5. Cutcher ve Irwin, İnceleme Boyası: Yavaş Derin Bilgili Bir C/a/r/tografi, 2017.

Alexandra Lasczik Cutcher ve Rita L. Irwin'in (2017, s. 116-124) "İnceleme Boyası: Yavaş Derin Bilgili Bir C/a/r/tografi" adlı makalesi c/a/r/tografi temelli bir çalışmadır. Deneyim, yolculuklar ve katılımlarla çerçevelenen bu proje, "Peripatetik Sorgulama", yolculuk ve yürüyüş sırasında yaşanan çeşitli durumlar ve olaylar aracılığıyla birlikte ve ayrı olarak yaşadıkça, yazma, sanat yapma, okuma, belgeleme ve düşünme uygulamalarını gözlemlemeyi amaçlamaktadır" (Cutcher ve Irwin, 2017, s. 116).

Bu c/a/r/tografi çalışması, bir grubun daha önce hiç bulunmadığı bir mekanda haritaladıkları bölgelerde hareket yoluyla keşifler yaparak duysal deneyimlerin ortaya çıkardıkları çalışmayı anlatmaktadır. Haritada belirledikleri bölgelerde sürekli yer değiştirerek gezindikleri mekanlarda fotoğraf, görsel günlükleme, şiir ve yazı gibi materyaller belgelenmiş ve bu belgeleme süresi zamana karşı meydan okuyan bir şekilde yavaş yavaş deneyimleyerek toplandığı belirtilmektedir. Cutcher ve Irwin için sorgulama yöntemi olarak yürümeyi kullanmak, duysal, duygusal ve bedensel deneyimler için önemli bir yöntem olarak görülmektedir. Grup üyeleri elde ettikleri belgeleri ve deneyimleri birbirleriyle paylaşmış ve fikir alışverişinde bulunarak

deneyimleri somut hale getirmektedir. Son süreçte Cutcher'ın üniversitesinde işbirlikçi olarak, grup üyeleri deneyimlerini resimleme yoluyla ortak bir uygulama yaparak deneyimlenen mekanın duysal haritası yansıtılmaktadır. Gözlem sürecindeki deneyimler her birinin bedenlerine, fırçalarına, boyalarına, resimdeki her bir ize yansıdığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu resimde, yavaş derin bilgi elde etmenin, yolculuğun, merakın, duysal deneyimlerin, hareketin, c/a/r/tografisi oluşturulduğu vurgulanmaktadır.

Fotoğraf 4.6. Springgay ve Truman, Camille Turner, BlackGrange, Yürüyüş Performansı, 2018.

Stephanie Springgay ve Sarah E. Truman'ın (2019, s. 3-4) “Yürüyüş Araştırması-Oluşturma: QTBPOC Geçicilikleri ve Dünya Kazançları” makalesinde WalkingLab projesi altında gerçekleşen BlackGrange, To The Landless ve Stone Walks Edinburgh: Queering Deep Time isimli 3 yürüyüş uygulaması anlatılmaktadır. Bu örnekte Camille Turner tarafından yapılan BlackGrange uygulaması incelenmektedir. Black Grange beyaz üstünlüğünü ve hümanist mantığı bozmak için gerçekleştirdikleri halka açık rehberli bir yürüyüş-araştırma projesi niteliğindedir. Toronto'nun Grange mahallesinde gerçekleştirilen bu yürüyüş etkinliğinin amacı bir zamanlar Kanada'daki beyaz üstünlüğüne ve siyah halkın sömürülmesine dikkat çekmek ve bugünü yeniden düşünmek, yeniden hayal ettirmek olduğu dile getirilmektedir. 90 dakikalık olan bu yürüyüş araştırma projesi 100 den fazla kişinin katılımı ile gerçekleştirildiği belirtilmektedir.

Hand-drawn map of a rural area with various landmarks and paths. The map includes labels for 'VENTANA METALLICA', 'SOMBRAS', 'CAMINO DE PIEDRAS', 'PARED DE BLOQUES', 'CALLE SIN NOMBRE', and 'VENTANA'. It also shows a 'casa' (house) and a 'puerta' (door). The map is drawn on a grid of dots.

Lora Franco'nun “Caroreno Mahallesinin Zihinsel Haritası” isimli çalışmasında 10 yıl boyunca ev ile ders aldığı müzik okulu arasında her gün yaptığı günlük yürüyüşlerinde şehrin ve şehri oluşturan farklı ritimlerin analizini yapmaktadır. Her gün kullanmış olduğu bu yol güzergâhı onun yaşadığı mahalle ile şehrin kenar mahalleri arasından geçmektedir. Franco'nun araştırma süreci ve deneyimleri özetle şu şekilde dile getirmiştir: “Yürüyüşü mekânın inşası için bir araç olarak kullandığını,

memleketi Caroreno'nun şehirciliğini bir beden ve edebi haritacılık biçiminde keşfetme deneyimini anlatmaktadır. Bu haritanın performatif bir şiir, yaşadığı ve hatırladığı kadarıyla mahallelerdeki nüfus örgütlenmesini görünür kılan bir tanık olduğunu belirtmektedir. Haritada bulunmayan bu yerlerin varlığına sadece deneyim tanıklık edebilmekte, bugün uzaktan, şehri yeniden inşa etmek için hafıza alanını geçtiğini dile getirmektedir. Şiir dili bizi mahalleye ve mahalleyi belli bir şekilde, estetik nedenlerin ötesinde olan maddeselliğe yaklaştırdığını vurgulamaktadır. Topluluğun çeşitli yapılarını oluşturan sonsuz unsurlar, beraberinde jenerik haritacılıkta bulunmayan bir güvencesizlik ve direniş söylemini getirmektedir” (Franco, t.y.).

Christiana Kazakou (2018) “Duyusal Yürüyüşler: Yürüyerek Öğrenme, Deneyerek Düşünme. Sanat Bilimle Buluştuğunda. BOZAR Laboratuvarı” yazısında ses sanatçısı Stephane Marin ile koku sanatçısı Klara Ravat’ın birlikte çalıştıkları bir yürüyüş projesini anlatmaktadır. Bu projesi “When art meets science programme” BOZAR Lab’da düzenlenen “I love science festival” kapsamında sunulan bir yürüyüş araştırma uygulaması projesidir. Duyusal yürüyüşler serisi, öğrenciler ve yetişkinler için şehir manzaraları ve pedagojik tekniklerle ilişkili olarak insan duyularının bilincini, özellikle ses ve kokuları araştırmaktadır. Bu yürüyüşler günde birkaç kez 1’er saat olarak bir mekândan diğer mekâna duyular eşliğinde yürüyerek tekrarlanmaktadır. Her iki sanatçı da (Ravat ve Marin) sanat ve bilim arasında etkili ve disiplinlerarası diyaloglar geliştirmek için farklı yürüyüş yolları keşfetmektedir. Bu keşfetme süreci yürüyüşçülerin yürümenin ne anlama geldiğini ve duyuların şehir manzarası ile nasıl birleştirmesi gerektiğine dair deneyimler yoluyla ilham vererek yeniden düşünmelerini sağlayan bir süreç olarak görülmektedir. Aynı zamanda bu gibi yürüyüş uygulamaları kişisel ve sosyal olarak etkileşimli deneyimler ve disiplinlerarası pedagojik metodolojileri de sunmaktadır.

Fotoğraf 4.8. Klara Ravat, Mediamatic, 2018.

Duyularımıza rehberlik eden bu yürüyüşlerde Ravat, şehirde normalde fark edilmeyen kokuları deneyimlemenin peşine düşmektedir. Şehirde koku deneyimlemek “bize beynimizin neden belirli bir yer ve koku için kolektif bir hafıza oluşturduğunu ve neden her yerin kendisi son derece kişiselleştirilmiş aromasını geliştirdiğini anlatmaktadır” (Bozar, 2018). Bir ifade ve iletişim aracı olarak kokuyla ilgili disiplinlerarası çalışan Ravat, “hafıza alanı ile deneyim alanı arasındaki bölünmeye karşı çıkarak, hatırlama sanatı geleneğini günlük pratiğe çektiğini belirtmektedir. Manzara kavramını maceracı ve keşifsel bir şekilde araştırarak, yabancılaşma ve tanımanın kenarında izler ve dengeler bırakan sakin şiirsel görüntüler üreten kompozisyonlar veya ortamlar oluşturarak izleyicinin merakını arttırmak istemektedir” (Ravat, 2020).

Fotoğraf 4.9. Stephane Marin, Boşlukları Dinlemek/Dinleme Alanları, 2014.

Stephane Marin ise sesli şehir turları aracılığıyla mekânları dinlemenin yeni yollarını sunmaktadır. Bu sesli yürüyüş deneyimi “dinleme sanatını bir mekan sanatı olarak gören sanatçı, 15-20 kişilik bir grubu, farklı dinleme deneyimleriyle bir bölgenin ses ortamının (yeniden) keşfedilmesi için yürüyüş yolculuğuna çıkarmaktadır. Kulaklarımızı ister ‘doğal’ olarak, ister ‘açık’ ya da iş yerinde kulaklıklarla kullanılıyor olması, dünyanın sesinin bilinçli olarak bizlere dinler dinmez farklı geldiğini belirtmektedir. Bu yürüyüş sırasında Marin, dinleyen katılımcılara eşlik etmekte ve ince bir şekilde farklı işitme yolları önermektedir. İster ses üreten nesneyle yakın teması, isterse bir yerin doğal rezonanslarını dinlemeyi içeriyor olsun, dinleyicilerle paylaşılan bir ses ağını adım adım birlikte örmektedir. Bu eşsiz kolektif deneyimden, daha önce sadece sesleri duyduğumuz bir sonik manzara ortaya çıkmaktadır” (Marin, t.y.).

Christiana Kazakou “Sensory Walks: Learning by Walking, Thinking by Experiencing. When Art Meets Science” adlı yazısında Marin ve Ravat’ın birlikte sundukları bu proje ile ilgili “ses haritalamasından koku topografyalarına kadar haritalar öznel, kamusal, politik, psikolojik olabildiğini belirtmektedir. Bu proje üzerinde haritalar duyuşsal bir bakış açısı benimsemektedir; katılımcı kitlelerin, deneysel pedagojik metodolojilere ve şehirleri deneyimleme yöntemlerine meydan okuyan açık ve deneyimsel bir yaklaşım yoluyla alternatif eğitim yolculuklarını

deneyimlemelerine olanak tanıyor” ifadelerini dile getirmektedir (Bkz. <https://walkingart.interartive.org/2018/12/sensory-walks-BozarLab>).

Fotoğraf 4.10. Polak Grzegorski, Karantina: Yürüme Olayı, 2017.

Robert Bean ve Barbara Louder’ın (2019, s. 59-73) “Nefes Alabilir Olmak: Açıklamalı Bir Yürüyüş” isimli makalesi 2017 yılında ortak çalıştıkları Festival CONTEXTS 2017: Uluslararası Sokolowsko Geçici Sanat Festivali tarafından yaptırılan kamuya açık pedagojik bir projeyi anlatmaktadır. Sanatçılar “Nefes Alabilir Olmak: Açıklamalı Bir Yürüyüş” projesini nefes alma, hava durumu ve iklim değişikliği ile ilgili açıklayıcı bir yürüyüş projesi olarak nitelendirmektedir. Sanatçılar bu çalışma ile Polonya’da küçük bir kasaba olan Sokolowsko’daki tüberküloz sanatoryumuna karşı bir şifa ve çatışma alanı olarak karşılık vermektedir. Bean ve Louder bu makalesinde “projenin başlığının belirli bir kökeni var: ‘Nefes Alabilir Olmak’, Peter Sloterdijk’in Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında gaz savaşının kullanılmasıyla atmosferin ve çevrenin nasıl açık hale getirildiğini tanımlamak için kullandığı bir terim olmaktadır. Atmosfer terörünün konumlandırılması atmosferi bir ortam olarak silahlaştırmıştır. Suriye’deki sârin gazı saldırılarından bildiği üzere, bu taktik günümüz savaşlarında kullanılmaya devam edildiği belirtilmektedir. Atmosfer terörünün, küresel iklim değişikliğinin öngörülen sonuçlarını anlamak için çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. Tüm insanların paylaştığı son ortak alan olan atmosfer, çevresel bir silah olarak kullanıldığında masumiyetini yitirmektedir” (Bean ve

Lounder, 2019, s. 60) ifadeleriyle çalışmanın temel sorununa değinmektedir. 80 katılımcı ile gerçekleştirilen bu yürüyüşte “katılımcılar, hareket, performans, nesneler ve sesi kullanan eylemler yoluyla iç nefes alma deneyimini ve hava durumunun dokunsal hissini gösteren yürüyüş olayları deneyimlemektedirler. Yürüyüş sırasında, katılımcılara sunulan olayları referans almak için bir etkinlik puanı verilmektedir. 90 dakikalık yürüyüş sanatoryumunu çevreleyen yükseltilmiş yollardan 2 km’lik bir mesafe kat ettiği” (Bean ve Lounder, t.y.) vurgulanmaktadır. Ayrıca katılımcılar sözlü ve yazılı notları da kullanılarak bu estetik yürüme deneyimine bilişsel ve pedagojik bir temel sağlamaktadır. Bean ve Lounder son olarak bu yürüyüş araştırma projesini, sanatoryumdaki terk edilmiş hasta odalarından ikisine bu çalışmanın deneyimlerini yansıtan resimlerin bir sergisini kurarak projeyi sonlandırmaktadır.

Fotoğraf 4.11. San Jose Japantown, CA, kaynak: Kimberly Powell, Akt. Powell, 2017, s. 147.

Powell “Hikaye Yürüyüşü: San Jose Japantown, ABD’deki Yer Temelli Kimlik, Tarih ve Kültürlerarası Anlatılar” isimli makalesinde kültürlerarası bir araştırma uygulama projesini anlatmaktadır. Bu proje Japantown, San Jose, California (ABD) olarak bilinen tarihi bir mahallede gerçekleştirilen “Japantown, San Jose, CA’da hikaye yürüyüşü” projesidir.

“Kaliforniya’daki San Jose Japantown, Pearl Harbor’a yapılan bombalı saldırının ardından 1942’de Başkan Roosevelt’in 9066 Sayılı İcra Emri Numarası tarafından uygulanan II. Dünya Savaşı’nın Japon Amerikan hapishanesinden (İkinci Dünya Savaşı) etkilenen Amerika Birleşik Devletleri’nde kalan üç Japantown’dan biridir. Bu icra emri, Japon Amerikan vatandaşlarının, çoğu تنها çöl benzeri alanlarda inşa edilen Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Japon toplama kamplarına

yerleştirilmesini talep etti. San Jose Japantown, gözaltı sırasında zorla kapatılan 53 işletmeden 40 işletme ve 100 ailenin, yürürlükten kaldırılan politikadan üç yıl sonra, 1947’de yeniden kurulmuş olması açısından önemli bir topluluktur. Japonya mahallesini işaret eden belirli binalar ve tarihi olaylar hakkında bilgi içeren tabelalar ve hapsetme deneyimini hatırlamaya adanmış birkaç anıt ve kamu sanatı eseri vardır. Mahallede bulunan San Jose Japon Amerikan Müzesi, genellikle bu anıtları, sanat eserlerini ve tabelaları tura entegre eden yürüyüş rehberlik turlarına öncülük ediyor” (Powell, 2017, s. 143).

Powell “beni kendi kişisel Japonya Mahallesi turuna çıkaracak olsaydın, beni nereye götürürdün ve neden? Sizin ve kasaba için hangi siteler önemli? En sevdiğin yerler nerelerdir? Burada hangi anılarınız ve hikayeleriniz var? Gelecekte kasabanın başını nerede görmek istersiniz?” sorularıyla katılımcıları kendi kasabalarının yürüyüş hikayelerini yaratan sanatçılar olmalarını teşvik etmektedir. Araştırmacının amacı yürüme yoluyla hikaye anlatımının, topluluklar içindeki politik, sosyal ve kültürel oluşumların duygusal bir üretimi olduğunu, algıların yakın çevrenin yanı sıra anılar, geçmiş ve gelecek deneyimler, sosyal tarihler ve kültürel uygulamalardan oluşan duygusal bir ilişkiler alanı aracılığıyla nasıl bilgilendirildiğini vurgulamaktır.

“Kültürlerarası Oyun Olarak Yürümek” isimli bu yürüyüş uygulaması 1 Ağustos 2016 yılında Prof. Kimberly Powell tarafından yapılan Disiplinlerarası Köprülerin Kültürler Arasında Kurulması (Building Interdisciplinary Bridges Across Cultures & Creativities-BIBACC) başlıklı uluslararası konferanstaki bir yürüyüş etkinliğidir. Bu duygusal yürüyüş “eğer bir boşluk/meکان size nasıl hareket edeceğinizi anlatsaydı ne söylerdi? Çevreyle etkileşime bu yolla nasıl hareket ederek geçerdiniz?” gibi sorular ile bireylerin mekansal ilişkiler kurmasını sağlayarak duygusal yönlerini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Powell bu yürüyüş uygulamasını “psikocoğrafyadan bir pusula alma, belirli bir yerin etrafında belirli bir çevrede bir daire çizme ve sonra o çevreyi olabildiğince yakın bir şekilde yürüyerek, giderken onu yaratıcı bir şekilde belgelemek” ifadeleriyle açıklamaktadır.

Fotoğraf 4.12. Powell, Kültürlerarası Oyun Olarak Yürümek, Cambridge, Powell, K. (2016).

Fotoğraf 4.13. Boşlukların içinden geçmek, 2016, Cambridge, Powell, K. (2016).

Fotoğraf 4.14. Çevreye cevap veren insan heykeller, 2016, Cambridge, Powell, K. (2016).

4.7.2. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Fotoğraf 4.15. Bell, Bigat, Orlandi ve Doğanca, Harita Deneyimleri, 2010.

Bell, Bigat, Orlandi ve Doğanca'nın (t.y., s. 1-10) “Sanat ve Tasarım Araştırmalarında Deneyimsel Yaklaşım: Görmeyi Öğrenmek, Yürüyüş Olarak Haritalama” makalesi Türkiye’de ilk defa gerçekleştirilmiş olan “Harita Deneyimleri” isimli c/a/r/tografik bir uygulamayı anlatmaktadır. “Harita Deneyimleri”, 2010 yılında Kadir Has Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde (İstanbul) Almanya’dan gelen ABD’li tasarım öğrencileri ile yapılan bir haftalık atölye çalışmasıdır. İstanbul’un en eski tarihi ilçelerinden biri olan Fener-Balat Mahallesi ile sınırlandırılmış bu uygulama üniversiteyi çevreleyen fiziki, coğrafi ve kültürel alanları keşfetme amacıyla örnek bir c/a/r/tografik çalışma olduğu belirtilmektedir. Atölye çalışmasının amacı, katılımcılara

dünyayı duyularıyla gördürerek, bir bölgenin sadece görselliğiyle değil, sosyal, kültürel alanlarıyla keşfederek yorumlamalarına, görünmez olanı görmeye ve yaratıcı projeler geliştirmek için bir yöntem sunmaktadır.

Ayrıca bu çalışma iki farklı ülkeden insanın birleşmesiyle kültürlerarası bir çalışma deneyimi yaşatmıştır. Daha önce hiç gitmedikleri bir ülkedeki tarihi, kültürü, çevreyi ve şehri incelemek, yurt dışından gelen öğrenciler için ilginç bir deneyim olmaktadır. Fener ve Balat mahalleleri İstanbul'un tarihi açısından önemli bir yere sahip olduğu için bu iki bölge çalışmaya uygun görülmüştür. Bir zamanlar Yunanlılar, Ermeniler ve Yahudilerin sosyal ve manevi yaşamlarının merkezi olduğunu, şu anda çoğunlukla diğer şehirlerden ve kırsal alanlardan gelen Müslüman nüfusuyla çoğaldığı belirtilmiştir. Öğrencilere ilçelerin tarihi hakkında bilgiler verilmesinin ardından çevrelerin harita planları yapılmıştır. Yerel tarihi değerleri farklı dönem ve kültürlerden inceleyecek şekilde gezilen mekânları keşfederken Türk ve yabancı tasarım öğrencileri çevre ile ilgili izlenimlerini fotoğraf, yazı, hareketli görüntü ve ses kayıtlarıyla belgelemişlerdir. Elde edilen belgeler bir araya toplanıp materyallerin, deneyimlerin ve izlenimlerin nesnelleşmesi için katılımcılar ve proje koordinatörler ile işbirliğine girdiklerini ve bu iş birlikçi atölye çalışmaları bir sergi ile sonuçlandırıldığı belirtilmiştir.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

- Yürüme, farklı birçok eylemle dolu bir tarihin izini barındırmaktadır. Bu eylem, bir çağı kapatıp yeni bir çağı açan devinimsel bir yolculuk olup, kimi zaman bir göç eylemi, kimi zaman bir adalet ve hak arayışı, kimi zaman ise dini, kültürel ve meditatif bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın yayılmasına öncülük eden yürüme hareketi, birçok yazar, şair ve filozof gibi bilginlerinde dikkatini çekerek yürümek, düşünmek, yazmak arasında derin ve sezgisel bir bağlantı keşfedilmiştir. Buna bağlı olarak yürüme eylemi sanatsal ve yaratıcı bir olguya dönüştürülmüştür. Çünkü yürümenin, hareket ile düşünce gücünü geliştiren ve yeni keşiflere yol açan zihnin en temel hareketi olduğu bilinmektedir.
- Günlük hayatın büyük bir kısmını oluşturan bu eylem, zihnin beden ile birleşmesinden doğan akış halindeki fikirlerin canlanmasına ve ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda yürüyüş felsefesi, yürümenin akılla hareket etmenin temelini oluşturduğunu savunan, düşüncelerin üretkenliğine olanak sağlayan, beden aracılığıyla düşünmeye, bilmeye ve yaratmaya iten felsefi bir yaklaşımdır. Aynı zamanda bu yaklaşım c/a/r/tografik soruşturma uygulamasının temelini oluşturması bakımından önemli görülmektedir.
- Sanatsal ve duyuşsal bir yaklaşımla mekânsal ilişkiler kurmayı gerçekleştiren c/a/r/tografi çok yönlü bakış açısı ile yaratıcılık ve üretkenlik açısından önemli olup, sistematik ilerleyen eğitim ve araştırma uygulamalarının aksine alışılmışın dışına çıkarak, bireylere araştırma sürecinde kendini sorgulayarak sıra dışı bir araştırma deneyimi yaşama imkânı sunmaktadır.
- Bu yöntem yürüyüş ve haritalama ile temellenmesi bakımından yürüyüş ile mekânsal bir algı yaratarak katılımcıyı deneyime ve keşfetmeye davet etmektedir. Yürüyüşçü bedensel devinimini hissederek çıktığı bu yolculukta

dünyanın değişkenliğine farklı duyumsamalar yaratarak zihinsel bir harita oluşturmaktadır.

- Algıyı olması gerekenden çok daha fazla derinlere indirerek görmeye yol açan bu metodolojik yaklaşımın, duyuların çevre ile şekillendiği ve bilgiyi deneyimleme hareketi olduğunu düşünebiliriz. Zamanın değişkenliği içinde geçmişini düşünüp geleceğe yol açarak geçmişten günümüze ve günümüzden de geleceğe bir köprü kurmaktadır. Bu bağlamda c/a/r/tografi zaman kısıtlamasına girmeden, yaratıcılığa gölge düşürmeden, devamlı süregiden bir yaşam sorgulaması ile yeni bir bakış açısı yaratmaya çalışmaktadır. Özetle c/a/r/tografi metodolojisi, esnek, kalıcı, özgün, yaratıcı ve devingen bir araştırma sürecine olanak sağlayan aktif bir soruşturma yaklaşımıdır.
- C/a/r/tografi bir sanat pratiği geliştirirken bedensel aktiflikten yararlanarak bilgiye ulaşır ve özellikle yaratıcı düşünmeyi geliştirme üzerinde durmaktadır. Sıra dışı yaklaşımlarla sanat kuramlarını derin bir bağlamda inceler ve soruşturmalara yeni ve yaratıcı yollar arayarak sanat eğitimcilerine, öğrencilere ve sanatsal bir uygulama gerçekleştiren araştırmacılara faydalı bir araştırma yöntemi sunmaktadır. Bedenin düşünceler ile beraber bir yolda ilerlemesiyle duysal algılama yaratılmakta ve duysallık derinleşerek yürüyen fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda c/a/r/tografi yöntemi yürüme hareketini hem gerçek hemde metaforik bir anlamda nitilemektedir. Algıların zihni tetikleme sonucunda ortaya çıkan duysal yaklaşımlar, hareketin tekrar edilmesi ile birlikte zihinsel aktiflik gelişmektedir ve böylelikle c/a/r/tografi yaklaşımının araştırmayı beden hareketi ile zihinsel bir sanat pratiğine dönüştürülebildiğini söyleyebiliriz.
- C/a/r/tografik soruşturmanın sunduğu tüm bu yaratıcı yaklaşımların öğrencinin öğrenme sürecine de çok büyük katkı sağladığı görülmektedir. Günümüz çağdaş öğrenme sürecine kadar geleneksel eğitim sisteminin yaratıcı düşünceleri kısıtladığı sorgulanmıştır. Bu nedenle mekan temelli eğitim ya da yer temelli eğitim gibi dış mekan eğitimleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Çünkü dış mekan eğitimi her zaman gerçek dünyayla temas halinde ve günlük yaşamla iç içe olduğu için açık havada yapılan deneyimler hayal gücü ve yaratıcı unsurları özgür bırakmaktadır. Bu bağlamda c/a/r/tografi metodolojisi mekân olarak konumlanan bir yöntem olduğu için sanat eğitiminde önemli ve

başarıyla sonuçlanan bir eğitim yolu olarak görülmektedir. Mekânlar arasında varolan c/a/r/tografi yöntemi, öğrenciye öğrenmeyi öğrenerek, yaşayarak, sorgulayarak, deneyimleyerek öğretmektedir ve bu yöntem yeni yaklaşımlar geliştirmek için mekânsal stratejilerle sürdürülebilir yaratıcı uygulama yaklaşımları inşa etme yolunda esnek bir öğrenme süreci sunması bakımından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Çünkü zamanın kısıtlılığı, aceleyle hareket eden bir beden-zihnin çevreye olan dikkatini kısıtlayarak bilinçsiz bir süreç geçirir ve bu da öğrencinin verimli bir öğrenme süreci gerçekleştirmesini engellemektedir. Bu soruşturma yaklaşımı öğrencileri yalnızca atölye ortamında bir öğrenme süreci gerçekleştiren bir sistemden daha özgür bir ortama sürükleyerek deneysel, düşünsel, gözleme dayalı ve aktif bir eğitim pedagojisi gerçekleştirmektedir. Bu nedenle c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı sanat eğitiminde yenilikçi, yaratıcı ve faydacı bir pedagojik yaklaşım olarak nitelendirilmektedir.

- Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi metodolojisi hem uygulamada hem de teoride a/r/tografik soruşturma yaklaşımından beslendiği görülmektedir. Metorik düşünme a/r/tografi soruşturmanın özünü oluşturan bir olgu olmakla beraber soyut olan düşünceleri kavramsallaştırarak somutlaştırmaktadır. Bedensel devinim içinde oluşan düşünceler, c/a/r/tografik soruşturmalar gibi sanatsal yaklaşımlarda metafor ve metonimler ile ifade edilerek sanatsal bir dil oluşturmaktadır. Çünkü metafor ve metonimler içimizde oluşan tinselliğin var olmasına ve dolayısıyla somutlaşmasına katkı sağlamaktadır. Yenilikçi bir yaklaşım olan c/a/r/tografi soruşturması da kişisel deneyimleri, dünyayı, bilginin fizikselliğini, oluşan duyusalılığı anlatmada ve onları somut bir veriye dönüştürmede metorik düşünce sisteminden yararlanmaktadır. Bu bağlamda c/a/r/tografi metodolojisi, yürüme pratiği ile şekillenen metorik düşünce sayesinde bilimsel bir araştırmayı sanatsal bir dile dönüştürerek sanatı ve araştırmayı sentezleyen bir metodolojidir.
- C/a/r/tografi metodolojisinin disiplinlerarası pratikler ile ilgili yaklaşımları, farklı disiplinlerin kendine has özelliklerinden beslenirlerken kendi alanlarını farklı bir gözle sorgulamaya yöneliktir. Çünkü bu yöntem temelinde insanı barındırır ve insan farklı kültürlerin, farklı toplumların içinde kendine has yaşayış biçimleri oluşturmaları bakımından çok yönlü, çok kültürlü aynı

zamanda yaratıcı bir varlıktır. Bu bağlamda c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı insanı temel alarak dünyayı anlamaya, yorumlamaya, yeni bir dünya görüşü yaratmaya ve bunları sanat yoluyla ifade etmeyi sağlamaktadır. Sanat, doğası gereği disiplinlerarası bir alan olduğu için c/a/r/tografi de sanatsal bir araştırma biçimi olarak disiplinlerarası bir soruşturma pratiğidir. Geleneksel anlayışlara marjinal bir tavır sergileyerek gelenekseli bozmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle insanı yalnızca sanat ile çözümlemek yerine sanat, felsefe, etnografi, psikocoğrafya, bilim, sosyal bilim ve doğa bilimi gibi insanı birçok yönden ele alan çok disiplinli alanlar ile birleştirerek yeni anlayışları teşvik etmektedir. Çünkü farklı disiplinleri bir arada kullanmak çok yönlü, özgün, yaratıcı ve daha derin bir bakış açısı yaratmaktadır. Bu da sınırsız yaratımları ve düşünce yaklaşımlarını ortaya çıkararak çalışmayı verimli ve eşsiz kılmaktadır. Farklı üslupların farklı anlatıların ya da farklı alanların bir araya gelmesi ile oluşan disiplinlerarası yaklaşımlar, c/a/r/tografi soruşturmasını genişletilmiş, sürekli değişen ve gelişen bir deneyim potansiyeline sahip bir yöntem haline getirmektedir. Yani diyebiliriz ki, bu yöntem alışılmışın dışında bir üslup ile hem sanatsal hem de bilimsel yaklaşımları birleştirerek tıpkı bir kök-sap gibi birçok alana dağılarak farklı arayışlara ve yeni deneyimlere imkan tanır. Bu deneyimler görsel olarak mekânsal bir algı biçiminde düşünme ile aynı anda gerçekleşerek zihin ve bedeni, kavram ve duyguyu, gerçek ve gerçek olmayanı birbirine bağlayan çok yönlü bir pratiğe dönüşür. Bir yürüyüş araştırma uygulaması biçiminde karşımıza çıkan c/a/r/tografinin disiplinlerarası bağlamda eğitimde daha geniş bir öğrenme alanı sunduğunu es geçmemek gerekir. Bu yaklaşım öğrenim sürecinin tek bir alana ait anlayışların sınırlayıcılığından uzaklaştırıp, öğrencinin bilgi ve becerilerini çeşitli alanlarda eleştirel bir tavırla deneyimlereyrek farklı alternatifler yaratmaktadır. Çevresine geniş perspektifte bakan ve yorumlayan öğrenci kendinde sonsuz bir yaratım gücü hisseder ve bu güç de öğrencinin öğrenimine adapte olmasına, üretken ve kaliteli bir eğitim süreci yaşamasına olanak sağladığı görülmektedir.

- Yürüme araştırmaları genel olarak duyuşsal, duyusal ve dokunsal araştırmalar ortaya çıkarması bakımından c/a/r/tografi metodolojisi de bu bağlamda duyuşsal öğrenme de aktif rol oynamaktadır. Çünkü duyuşsallık dünyayı deneyimlemenin yaratıcı yollarından biri olarak uygulanmaktadır. Çok

katmanlı öğrenmeyi içeren c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı; sanatsal, estetik, kinestetik ve duyusal gibi farklı bilme yolları içermektedir. C/a/r/tografik soruşturma pratiği fiziki dünya ile dokunsallığı basınç ağırlık doku gibi duyularla birleşip mekânsal bir algı oluşturmaktadır ve dünyaya yeni bir duyu uyumlaması yaratarak, tinsel anlamda var olan bir mekanın yeniden inşasını yapmaktadır. Böylelikle c/a/r/tografik soruşturma pratiği duysal deneyimlerle yeni bir bakış açısı yaratarak hem gerçek hem de metoforik bir algı oluşturmaktadır. C/a/r/tografik uygulamalar yürüme eylemi ile duysal ve duyusal deneyimleri ortaya çıkarması bakımından duyu bilincini gerçekleştirmektedir. Bu nedenle c/a/r/tografi sinestezi ile bir benzeşim içermektedir ve algıları mantığa aykırı şekilde kullanarak alışlagelmiş yöntemlerin aksine çok farklı görme biçimleri sağlamaktadır. C/a/r/tografi metodolojisi tıpkı bir sinestezi gibi sesin tadını alma, sese dokunma ya da kokuyu duyma gibi metaforik algılarla ruhu en derine indirmeye çağırır ve böylece bir araştırmacı için görülenini tinselleştirerek duysal bir deneyimle nesneyi yeniden var etmesine olanak sağlamaktadır. Hareket ile mekânsal olarak konumlanan c/a/r/tografi yöntemi, farklı bireylerin bir arada toplanarak ortak bir mekanda farklı duygularda çarpıştıran, çevreye derin bir duygulanım bilinciyle deneyimleyen farklı bedenler yaratmada ve sıra dışı yaklaşımlarla üretebilmeyi, yaratıcı bilgi yollarını, algısal görmeyi ortaya çıkarmada büyük bir rol oynamaktadır. Bu sebeple bu yöntem, probleme kesin çözümler aramayan aksine sorgulayıcı, rahatsız edici yöntemler ile yeni bilgi yollarını keşfetmenin peşine düşmeyi sağlamakta ve duysal öğrenmeyi geliştirerek bakış açımızı değiştirmektedir. Beden mekân ile birleşerek hareket yoluyla duysal algıların alışılmışın dışında kullanılmasıyla bilgiye erişmede sınırsız bir güç ortaya koyar ve bu bilgiyi eylemsel enerji ile somut hale getirmektedir. Çünkü sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi metodolojisi görsel anlamda bireyin çevreye olan dikkatini geliştirerek yürüme eylemiyle de duysal ve duygusal bilinci artırmaktadır.

- Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi yaklaşımının sanat pratikleri ve sanat eğitimi üzerindeki yaratıcı etkisi yurt dışında gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi sonucunda alan uzmanları tarafından kabul edildiği, aynı zamanda sanatçı, araştırmacı ve eğitimciler tarafından

kullanıldığı görülmektedir. Cutcher ve Irwin, bir mekanın duysal yönlerini keşfeden, deneyimleyen ve o mekanı duysal deneyimler yolu ile yeniden haritalayan bir c/a/r/tografi çalışması ile karşımıza çıkarken, Springgay ve Truman kültürel bir yaklaşımla ırkçılık ve hümanist konularını ele alan ve bu mantığı bozmaya çalışan bir soruşturma pratiği gerçekleştirmiştir. Ravat ve Marin'in c/a/r/tografik araştırmaları öğrencilere ve yetişkinlere yönelik olup şehri beden aracılığıyla insan duysalarının bilincini, ses ve koku duysalarını temel alarak araştırırken, Bean ve Lounder, geçmiş, şimdi ve gelecek arasında köprü kuran tarihsel bir konuyu deneyimlemektedir. Tüm bu örnek uygulamaların incelenmesiyle c/a/r/tografi metodolojisinin konu bakımından geniş bir yelpazeye sahip olduğu, farklı alanları sanat yoluyla sorgulayan disiplinlerarası bir yöntem olduğu, insan deneyimini ve duysal deneyimleri geliştirmeye önem veren, özgün, yaratıcı, üretken bireylerin oluşmasına katkı sağlayan bir soruşturma yaklaşımı olduğu görülmektedir ve bu bağlamda yurt dışında gerçekleştirilen sanat araştırmalarında, sanat uygulamalarında ve sanat eğitimlerinde yaygın bir şekilde kullanıldığına şahit olunmaktadır.

- Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografinin yurt içinde uygulanan çalışmaların literatür incelemesi sonucunda yalnızca bir uygulama ile sınırlı olduğuna rastlanılmıştır. Ülkemizdeki ilk ve tek olan bu c/a/r/tografi araştırması, İstanbul'un tarihi mekanları çerçevesinde farklı kültürlerden farklı insanlar bir araya gelerek dünyayı duysalarıyla görerek, sosyal, kültürel alanları keşfedip yorumlayarak, görünmez olanı görmeye teşvik etmekte ve böylece yaratıcı çalışmalar geliştiren deyimlerin sağlandığı görülmektedir. Ülkemizde böyle sıra dışı bir araştırmanın ve üretkenlik açısından önemli bir yaklaşımın yerine sıklıkla geleneksel yöntemlerin kullanılmaya devam ettiği ve sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi soruşturmasına ait çalışmaların gerçekleştirilmediği görülmektedir. Genel olarak dünya üzerinde sıkça kullanılan bu yöntem ne yazık ki ülkemizde henüz yaygınlaşmadığı ve bilinmediği sonucuna varılmaktadır.

5.2. Öneriler

- Yürümenin hem zihne hemde bedene salgıladığı pozitif enerji ile düşünce gücünü canlandırdığı bilinmektedir ve bu nedenle ülkemizdeki sanatçılar ve

araştırmacılar yürümeyi bir yöntem biçiminde kullanarak özgün çalışmalar üretebilirler.

- Yürüme eylemi zihin-beden etkileşimini tetiklediği için öğrencilerin düşünce gücünü genişleten ve fikirlerin ortaya çıkmasını sağlayan bir unsur olmasından dolayı sanat eğitimcileri bu yöntemi kullanabilir.
- Yürüme eylemi sanat eğitimcilerine, sanat araştırmacılarına ve öğrencilere sağladığı katkılar göz önünde bulundurulduğunda, geleneksel yöntemlerden farklı ve başarılı bir yaklaşım olabilir.
- Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi yaklaşımı devinimsel, mekânsal, disiplinlerarası, kültürel, duyuşsal ve sanatla temellenen çok yönlü bir yöntem olarak alana ve sanatçılara yeni bir bakış açısı yaratmalarını, yeni anlamlar yakalamalarını sağlayabilir.
- Ayrıca bu çalışma ile sıra dışı bir yöntem şahit olduğumuz c/a/r/tografik soruşturma, araştırmada yaratıcı üretken sorgulayıcı ve disiplinlerarası öğretilere katkı sunması bakımından sanat üreten bireylere, araştırmacılara ve sanat eğitimcilerine yenilikçi bir rehber olabilir.
- Bu bağlamda c/a/r/tografi metodolojisinin sunduğu faydacı yöntemler düşünüldüğünde hem eğitimciler hemde öğrenciler için pedagojik bir yöntem olarak kullanılabilir. Bu yöntem eğitimciler için düşünen, eleştiren, sorgulayan ve üreten öğrenciler yetiştirmeye fırsat verebilir.
- Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografik soruşturma, yürüyüş eylemini bir felsefe bağlamında sanat uygulamaları ve daha sonra sanat kuramları ile ilişkilendirmesinden dolayı ülkemizde gerçekleştirilen sanat araştırmalarındaki sorunlara ve sistemleştirilmiş eğitim paradigmalarına karşın yeni ve yaratıcı bir bakış sunabilir.
- C/a/r/tografik soruşturmanın pratiği, yürümeyi, düşünmeyi ve yaratmayı bir bütün haline getirerek duyuşsal ve duygusal nitelikleri ile sanatında temelini oluşturan unsurları canlandırabilecek potansiyele sahiptir ve böylece sanatçılara, araştırmacılara, eğitimcilere sanat yoluyla öğrenmeyi, bilmeyi, deneyimlemeyi, eleştirmeyi ve yaratmayı sorgulama imkanı verebilir.

- Aynı zamanda bu metodoloji günlük hayatın her anında deneyimlediğimiz yürüme pratiği ile görsel olarak mekânı konumlandırır ve bu da bireyin çevre ile temasını arttırarak dünyadaki bilgi yollarını keşfetmesine olanak sağlayabilir. Bu nedenle beden gerçek dünya ile etkileşime girdiği için c/a/r/tografi metodolojisi sanat uygulamalarında, araştırmalarında ve sanat eğitiminde bireylere sıra dışı, deneysel, düşünsel ve gözleme dayalı bir uygulama süreci yaşatabilir.
- C/a/r/tografi uygulama sürecinde duygu ve düşünceler metafor ve metonimler ile somutlaştırıldığı görülmektedir. Bu nedenle sanat araştırmacıları, sanatçılar ve sanat eğitimcileri çalışmalarını, duygu ve düşüncelerini metafor ve metonimler yoluyla hem sanatsal hemde metinsel bir ürüne dönüştürebilirler.
- Sanat temelli araştırma yöntemlerinden biri olan c/a/r/tografi, sanatı, sosyal bilimler, doğa bilimleri, etnografi ve felsefe gibi diğer bilim alanlarıyla besleyen disiplinlerarası bir yöntem olduğu için yaratım sürecinde farklı deneyimler ve farklı görme biçimleri sağlayabilir. Böylelikle sanat araştırması gerçekleştiren sanatçılar ve araştırmacılar farklı yönlerden ışık tutacak nitelikli çalışmalar gerçekleştirebilir.
- Ayrıca eğitim sürecinde disiplinlerarası yaklaşımlar tek düzeyci anlatımlara karşı yenilikçi bir yöntem olup öğrencinin öğrenme sürecinde yeni görme yollarına itecek bilgi ve beceriler geliştirebilir. Bu bağlamda eleştirel ve farklı düşünceler ile yaratıcılığı aktif hale getiren ve disiplinlerarası bir yöntem olan c/a/r/tografik soruşturma eğitimde cazip bir bakış açısı sunabilir.
- C/a/r/tografik soruşturma yaklaşımı bedensel devinimi hissederek mekânsal ilişkilerle algıyı ön plana çıkardığı için sanatçıların, araştırmacıların, eğitimcilerin ve öğrencilerin duysal bilincini geliştirebilir. Bu bağlamda çevreyi derin bir duygulanım bilinciyle deneyimleyerek sıra dışı yaklaşımlarla üretebilmeyi, yaratıcı bilgi yollarını keşfetmeyi ve algısal görmeyi ortaya çıkarmada fayda sağlayabilir.
- Mekansal algılarla duyguları ortaya çıkarmayı tetikleyen c/a/r/tografi bireyin çevresel farkındalığının artmasına ve buna bağlı olarak bu yöntemin sanatçı ve araştırmacılar tarafından kullanılması ile farklı üslupların gelişmesine yardımcı olabilir.

- Yurt dışında gerçekleştirilen c/a/r/tografik soruşturma yaklaşımları çok yönlü ve farklı üslupları bir arada bulunduran nitelikli çalışmalar sunmasından dolayı ülkemizdeki sanatçılara, araştırmacılara, sanat eēitimcilerine ve ērencilere örnek teşkil edebilir.
- Bir yürüyüş araştırma uygulaması olarak c/a/r/tografi yöntemi, ülkemizdeki sanat ve sanat eēitimi üzerine gerçekleştirilen yeni eēitim araştırmaları ve araştırma yöntemlerinde ortaya konulan farklı eēilimler ile sanat pratiklerinde ve eēitiminde yeni bir sayfa açabilir. Bu sebeple sonuç olarak, aēēař bir eēitim ve yaratıcı bireyler yetiştirmek için c/a/r/tografi yöntemi ülkemizdeki görsel sanatlar eēitimi alanında yapılan araştırmalarda kullanılması ve yaygınlaştırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Aderaldo, G. (2019). Thinking About (and with) Maps: A Reflection on Artistic-Activist Interventions in Contemporary Metropolises. *Vibrant: Virtual Brazilian Anthropology*, 16, 1-28. <http://dx.doi.org/10.1590/1809-43412019v16d503> adresinden edinilmiştir.
- Akdemir, M. (2004). Felsefi Düşünme ya da Düşünmeyi Öğrenme. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 44-59. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/31402> adresinden edinilmiştir.
- Amorim, A.C., & Ryan, C. (2005). Deleuze, Action Research and Rhizomatic Growth. *Educational Action Research*, 4, 581-594. https://www.academia.edu/8787612/Deleuze_action_research_and_rhizomatic_growth adresinden edinilmiştir.
- Arapoğlu, F. (2019). Disiplinlerarası Sanat Bağlamında Mekansal İletişim. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 27-54. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/759442> adresinden edinilmiştir.
- Arthur, C. (1994). Walking Meditation. *Contemporary Review*.
- Aruoba, O. (2020). *Yürüme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Aslantaş, S. ve Karabiber, B. (2013). Görsel Sanatlar Dersinde Disiplinlerarası Yaklaşımın Öğrencilerin Derse İlişkin Görüşleri ve Ürünlerine Etkisi. Eryaman, M.Y., Kılınç, A., Cerrahoğlu, N., Yolcu, E. Ve Ergen, G. (Ed.), *V. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi* içinde (s. 1080-1094).
- Ay, D. (2019). A/r/tografi'de Araştırmacının Rolü. *Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi*, 3, 1-17. <https://jiajournal.com/files/a5e630a2-fd68-4371-b9cb-75a1d0608882.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Ayaydın, A. (2009). Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-İş Öğretmenliği Anabilim Dallarının Sorunları ve Çözüm Önerileri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 30, 31-45. <http://dspace.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/1011/1088-2048-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden edinilmiştir.
- Aydın, T. (2018). Lakoff ve Johnson'ın Metafor Kuramı ve Eski Türkçe İle Orta Türkçede Birleşik Fillerde Yük Metaforu/Lakoff and Johnson's Theory of Metaphor and Burden Metaphor in Compound Verbs in Old Turkish and Middle Turkish. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 44, 163-181. <http://acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/14076/Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden edinilmiştir.
- Ayvaz Tunç, Ö. (Çev.). (2021). A/r/tografi: Kavramsal Çerçeve. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 67-77). Ankara: Pegem Akademi.
- Bairner, A. (2011). Urban Walking and the Pedagogies of the Street. *Sport, Education and Society*, 16(3), 371-384. doi: 10.1080/13573322.2011.565968
- Barone, T., & Eisner, E.W. (2012). *Arts Based Research*. Sage. <https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=fVOhBaY2OfUC&oi=fnd>

&pg=PP1&dq=+arts+based+research&ots=7bLLx26229&sig=oR5PBRRIn-B1IbA38aCpJhRZjfw&redir_esc=y#v=onepage&q=arts%20based%20research&f=false adresinden edinilmiştir.

- Başbuğ, Z. (2020). Temel Sanat Eğitimi Dersinin Disiplinlerarası Gerekliliği Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(3), 995-1004. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.41514> adresinden edinilmiştir.
- Bean, R., & Lounder, B. (2018). Being-in-The-Breathable: An Annotated Walk. <https://walkingart.interartive.org/2018/12/BeanLounder> adresinden edinilmiştir.
- Bean, R., & Lounder, B. (2019). Being-in-the-Breathable: An Annotated Walk. *Journal of Public Pedagogies*, 4, 59-73. <https://jpp.vu.edu.au/index.php/jpp/article/view/1175/1637> adresinden edinilmiştir.
- Bedir Erişti, S.D. (2015). Uygulamaya Dayalı Bir Yaklaşım Oluşturmak için Sanat Temelli Eğitim Araştırması/Art-Based Educational Research to Generate A Practice Based Approach. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 3, 383-401. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17624> adresinden edinilmiştir.
- Bedir Erişti, S.D. (2017). Sanat ve Tasarım Öğrencilerinin Tez Oluşturma Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar ve Gereksinimlerine Dayalı Olarak Kazanması Gereken Yeterliliklerin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 4, 1499-1514. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/331505> adresinden edinilmiştir.
- Bedir Erişti, S.D. (Ed.). (2019). *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek*, Ankara: Pegem Akademi.
- Bedir Erişti, S.D. (2021). A/r/tografik Araştırma Nedir?. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 6-43). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bell, R., Bigat, E.Ç., Coşkun Orlandi, A. ve Doğanca, M. (2010). Experiential Approach in Art and Design Research: Mapping as Walking, as Learning to See. 1-10. https://www.academia.edu/33039074/Experiential_Approach_in_Art_and_Design_Research_Mapping_as_walking_as_learning_to_see adresinden edinilmiştir.
- Belliveau, G. (2015). Research-Based Theatre and A/r/tography: Exploring Arts Based Educational Research Methodologies. *Performans*, 2(1-2). <http://www.p-e-r-f-o-r-m-a-n-c-e.org/?p=1491> adresinden edinilmiştir.
- Benesch, K., & Specq, F. (2013). The Art of Walking: Pedestrian Mobility in Literature, Philosophy, and the Arts from the Eighteenth to the Twenty-First Century. https://www.fabula.org/actualites/the-art-of-walking-pedestrian-mobility-in-literature-philosophy-and-the-arts-from-the-eighteenth-to_55621.php adresinden edinilmiştir.
- Boutin, A. (2012). Rethinking the Flâneur: Flânerie and the Senses. *Journal of the Society of Dix-Neuxiémistes*, 2, 124-132. doi: 10.1179/12Z.000000000012

- Bozar Lab. (t.y.). Sensory Walks: Learning by Walking, Thinking by Experiencing. When Art Meets Science. <https://www.bozar.be/en/activities/140403-sensory-walks-learning-by-walking-thinking-by-experiencing> adresinden edinilmiştir.
- Bozdağ, L. ve Perdahcı, N. (2011). Sanat Eğitiminde Disiplinlerarası Yaklaşım. 1. *Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu* içinde (s. 76-79). https://gsf.baskent.edu.tr/kw/upload/324/dosyalar/bildiri_kitap_2011.compressed_v1.pdf?birim=324&menu_id=19 adresinden edinilmiştir.
- Bulut Kılıç, İ. ve Altıntaş, O. (2016). Çağdaş Sanatta Metaforik Düşünce. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, 20, 185-202. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1450796180.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Buzrul, H.Y. (2019). *Metafor ve İronik Anlatımın Sanat Eğitimine Katkılarının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). <https://katalog.marmara.edu.tr/veriler/yordambt/cokluortam/BAB8FAAC-377F-C64D-AC98-26D5094E788A/5d1f026bcf36f.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Caquard, S. (2011). Cartography I: Mapping Narrative Cartography. *Progress in Human Geography*, 1, 135-144. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0309132511423796> adresinden edinilmiştir.
- Carter, M.R. (2013). Becoming A Crossroads: An A/r/tographic Journey in the Borderlands. *UNESCO Observatory Multi-Disciplinary Journal in the Arts*, 1, 1-18. https://education.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0008/2889872/014CARTER_PAPER.pdf adresinden edinilmiştir.
- Carter, M.R. (2014). A/R/Tography and the Research Project. In *The Teacher Monologues* (pp. 23-50). Rotterdam: Sense Publishers. https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-6209-740-7_2#citeas adresinden edinilmiştir.
- Celaleddin, H. Yürüyüş, Gezinti ve Felsefe: Aristoteles, Kant, Kierkegaard, Nietzsche. <https://arsizsanat.com/yuruyus-gezinti-ve-felsefe-aristoteles-kant-kierkegaard-nietzsche/> adresinden edinilmiştir.
- Chilton, G. (2013). Altered Inquiry: Discovering Arts-Based Research Through An Altered Book. *International Journal of Qualitative Methods*, 1, 457-477. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/160940691301200123> adresinden edinilmiştir.
- Cutcher, A.L., & Irwin, R.L. (2017). Walkings-Through Paint: A C/a/r/tography of Slow Scholarship. *Journal of Curriculum and Pedagogy*, 2, 116-124. doi: 10.1080/15505170.2017.1310680
- Cutcher, A.L., & Irwin, R.L. (2018). A/r/tographic Peripatetic Inquiry and the Flâneur. *Art Research International: A Transdisciplinary Journal*, 1. doi: 10.1007 / 978-3-319-72838-4_6
- Çelik, F. ve Sivri, M. (2019). Duyulardan Duyular Ötesine Uzanan Bir Yolculuk: Novalis ve Hölderlin'de Fiziksel-Tinsel Evren İlişkisi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 178-204.

- <https://dergipark.org.tr/en/pub/soylemdergi/issue/51290/645294> adresinden edinilmiştir.
- Çobanlı Erdönmez, I. (2014). 20. Yüzyılın Postmodern Düşünürü Olarak Gilles Deleuze. *Journal of Marmara Social Research/Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 1-10. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2279> adresinden edinilmiştir.
- Çobanoğlu, S. (2016). *Kartografya ve Uygulamaları Ders Notları*, Harita Genel Komutanlığı. <https://www.harita.gov.tr/images/egitim/c2d523e62edb799.pdf> adresinden edinilmiştir.
- De Eça, T.T., Agra Pardinas, M.J., & Trigo, C. (2012). Transforming Practices and Inquiry in-between Arts, Arts Education and Research. *International Journal of Education Through Art*, 2, 183-190. file:///C:/Users/esra/Downloads/Transforming_practices_and_inquiry_in-between_arts.pdf adresinden edinilmiştir.
- De Oliveira, M.O., & Charreu, L.A. (2016). Contributions from the Methodological Perspective of Arts-Based Research and A/r/tography for Research in Education. *Educação em Revista*, 1, 365-382. <http://dx.doi.org/10.1590/0102-4698140547> adresinden edinilmiştir.
- Demirkıran, Y. (2017). 19. Yüzyıl Erken Modern Kent Karakteri Olarak Charles Baudelaire'in Flaneur Kavramı'nın Yeni Medya'daki İzdüşümü. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 20, 105-121. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/33313/370735> adresinden edinilmiştir.
- Dilara, O. ve Zorlu, T. (2018). Tasarım Eğitiminde Duyusal Farkındalık ve Yaratıcılık İlişkisi Üzerine. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 35(2), 1-30. <https://metujfa.arch.metu.edu.tr/index.php/jfa/article/view/2018.2.1> adresinden edinilmiştir.
- Dinçer, K. (2002). *Felsefe*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Önlisans Programı. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=maEwhW19RZYC&oi=fnd&pg=PA1&dq=y%C3%BCr%C3%BCy%C3%BC%C5%9F+felsefesi&ots=J aErAPsfB0&sig=5VJol4qm5fBVftjx81GI42I8ws&redir_esc=y#v=onepage&q=y%C3%BCr%C3%BCy%C3%BC%C5%9F%20felsefesi&f=false adresinden edinilmiştir.
- Droit, R.P. (2017). *Filozoflar Nasıl Yürür?*. (Çev. Y. Baran). İstanbul: Hep Kitap.
- Duman, B. ve Aybek B. (2003). Süreç-Temelli ve Disiplinlerarası Öğretim Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 1-12. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/217137> adresinden edinilmiştir.
- Dürüşken, Ç. (t.y.). Aristoteles: Felsefeyi Yürüyerek Anlatan Filozof. https://cdn-acikogretim.istanbul.edu.tr/auzefcontent/18_19_bahar/ilkcag_klasik_donem_felsefesi/5/index.html adresinden edinilmiştir.
- Eğilmez, D.B. (2015). Ursula K. Le Guin için Farklılık ve Eşitlik: Diyalog, Diyalojik Roman ve Disiplinlerarasılık. *Monograf Edebiyat Eleştirisi Dergisi*, 4, 144-167.

file:///C:/Users/esra/Downloads/Ursula_K_Le_Guin_icin_Farklilik_ve_Esitl.pdf adresinden edinilmiştir.

- Feinberg, P.P. (2016). Towards A Walking-Based Pedagogy. *Journal of the Canadian Association for Curriculum Studies*, 1, 147-165. <https://jcacs.journals.yorku.ca/index.php/jcacs/article/view/40312/36186> adresinden edinilmiştir.
- Finley, S. (2008). Arts-Based Research. In *Handbook of the Arts in Qualitative Research: Perspectives, Methodologies, Examples and Issues* (s. 71-81). California: Sage. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=srUCmBP98dEC&oi=fnd&pg=PA71&dq=Finley,+S.+\(2008\).+Arts-based+research.&ots=H0rzGd42uF&sig=32FVl2Yu9n7FodMuABYaK-sW0jI&redir_esc=y#v=onepage&q=Finley%2C%20S.%20\(2008\).%20Arts-based%20research.&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=srUCmBP98dEC&oi=fnd&pg=PA71&dq=Finley,+S.+(2008).+Arts-based+research.&ots=H0rzGd42uF&sig=32FVl2Yu9n7FodMuABYaK-sW0jI&redir_esc=y#v=onepage&q=Finley%2C%20S.%20(2008).%20Arts-based%20research.&f=false) adresinden edinilmiştir.
- Franco, L. (t.y.). Mapa Mental de un Caroreno. <https://walkingart.interartive.org/2018/12/Franco> adresinden edinilmiştir.
- Franz, J. (2010). Arts-Based Research for Teachers, Researchers and Supervisors. In *Researching Practice* (pp. 217-226). <https://brill.com/view/book/edcoll/9789460911835/BP000024.xml> adresinden edinilmiştir.
- Greenwood, J. (2019). Sanata Dayalı Araştırma. In *Eğitim Oxford Araştırma Ansiklopedisi*. <https://oxfordre.com/education/view/10.1093/acrefore/9780190264093.001.001/acrefore-9780190264093-e-29> adresinden edinilmiştir.
- Gros, F. (2019). *Yürümenin Felsefesi*. (Çev. A. Ulutaşlı). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Güler, A. (2014). A Gershwin Adaptation by Bat Seeing, I. *International Conference for Building Interdisciplinary Bridges Across Cultures (BIBAC)*, Cambridge, UK.
- Güler, A. (2015a). A New Practice Based Research Method in Art Education: A/r/tography. The Criticism of the Paintings made for Gershwin's Rhapsody in Blue/Sanat Eğitiminde Uygulamaya Dayalı Yeni Bir Araştırma Metodu: A/r/tografi Gershwin'in Rhapsody in Blue adlı Eserine Yapılan Resimlerin Eleştirisi. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(2), 48-73. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/199878> adresinden edinilmiştir.
- Güler, A. (2015b). Sanatta Farklı Bir Görme Biçimi Olarak Sezgi/Intuition as a Different Way of Seeing in Art. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 10(1), 1-10. doi: 10.12739/NWSA.2015.10.1.D0160.
- Güler, A. (2017). Improving Intuition Through Music in Visual Art Education Processes by means of a New Practice Based Research Method A/r/tography: Paintings George Gershwin's Cuban Overture. Cambridge, UK. P. Burnard, V. Ross, H. J. Minors, K. Powell, T. Dragovic., & E. Mackinlay (Edt.), II. *International Building Interdisciplinary Bridges Across Cultures Conference* içinde (Chapter 17). (BIBAC), University of Cambridge, Faculty of Education, e-book BIBAC International Conference, BIBACC Publishing, ISBN 978-0-9957727-0-0.

- Güler, A ve Ross, V. (2019a). Exploring Musical Intersections in Visual Arts: Painting Music as A Way of Engaging in Creative Art Practices, *International Conference on Musical Intersections in Practice*, Organised by the Centre for Intercultural Musicology at Churchill College Cambridge, UK, October.
- Güler, A., & Kurtulan, N. (2019b). Transformative Roles of Music, Painting and Text in Inspiring Poetry. *International Conference on Musical Intersections in Practice*. Organised by the Centre for Intercultural Musicology at Churchill College Cambridge, UK.
- Güler, A., Kurtulan, N., & Chen, T. (2019c). Visual-Art Exhibition in Performance. 'Music in the Poetry of Art' Ayse Güler (Painter); Nil Kurtulan (Poet) (Bogazici University, TURKEY); Ting-Lan (Musician) (University of Nebraska at Kearney, USA) on 25 October, International Conference MIP 2019 (Musical Intersections of Practice), Cambridge, UK.
- Güler, A. (2021a). Bilimde ve Sanatta Diriliş Yöntemi: A/r/tografi. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 139-170). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Güler, A. (2021b). A/r/tografik Bir Araştırma: Gershwin'in "Rhapsody in Blue" Adlı Eserine Dayalı A/r/tografik Sorgulama. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 171-190). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Güler, A. (2021c). A/r/tografi Kavramına İlişkin Değerlendirme: A/r/tografik Logo Tasarımı. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 191-220). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Hançerlioğlu, O. (1977). *Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar Cilt 2 (E-1)*. <https://www.pdfdrive2.com/felsefe-ansiklopedisi-kavramlar-ve-ak%C4%B1mlar-cilt-2-d156639561.html> adresinden edinilmiştir.
- Ingold, T. (2010). Ways of Mind-Walking: Reading, Writing, Painting. *Visual Studies*, 1, 15-23. doi: 10.1080/14725861003606712
- Irwin, R.L. (2004). A Metonymic Métissage. In M.R. Carter & V. Triggs (Edt.), *Arts Education and Curriculum Studies The Contributions of Rita L. Irwin*. New York: Routledge. https://www.academia.edu/721062/A_Metonymie_M%C3%A9tissage adresinden edinilmiştir.
- Irwin, R.L. (2006). Walking to Create An Aesthetic and Spiritual Currere. *Visual Arts Research*, 31(1), 75-82. <https://www.jstor.org/stable/20715404?seq=1> adresinden edinilmiştir.
- Irwin, R.L. (2013). Becoming A/r/tography. *Studies in Art Education*, 3, 198-215.
- Irwin, R.L., Barney, D.T. ve Golparian, S. (2019). A/r/tografi, Görsel Araştırmalar İçin Bir Yöntem. S.D. Bedir Erişti, (Ed.), *Görsel Araştırma Yöntemleri Teori, Uygulama ve Örnek* içinde (s. 191-222). Ankara: Pegem Akademi.
- Irwin, R.L., Beer, R., Springgay, S., Grauer, K., Xiong, G., & Bickel, B. (2006). The Rhizomatic Relations of A/r/tography. *Studies in Art Education*, 1, 1-33. https://www.academia.edu/19819036/The_Rhizomatic_Relations_of_A_r_to_graphy adresinden edinilmiştir.

- Jabr, F. (2014). Why Walking Helps Us Think. *The New Yorker*, 3. https://teaching.ellenmueller.com/walking/files/2020/03/Why-Walking-Helps-Us-Think_-The-New-Yorker.pdf adresinden edinilmiştir.
- Karadoğan, S. (t.y.). Eğitimde Sınıf-Okul Dışı Öğrenme Uygulamaları ve Yaşanan Sorunlar. https://www.researchgate.net/profile/Sabri-Karadogan/publication/311886016_EGITIMDE_SINIF-OKUL_DISI_OGRENME_UYGULAMALARI_VE_YASANAN_SORUNLAR/links/585eeca08ae8f49017f81/EGITIMDE-SINIF-OKUL-DISI-OeGRENME-UYGULAMALARI-VE-YASANAN-SORUNLAR.pdf adresinden edinilmiştir.
- Karadoğan Doruk, E. (2016). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Halkla İlişkiler ve Tanıtım. <http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/kok/sbayontemleri.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Karakaş, H.S. (2014). Disiplinlerarası Yaklaşımlar ve Bilgi ve Belge Yönetimindeki Yansımaları. N. Özel ve N. Er-Koçoğlu (Ed.). *Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü 60.Yıl Armağan Kitabı* içinde (s. 109-122). Ankara: Ankara Üniversitesi DTCTF Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. <https://studylibtr.com/doc/929784/ankara-%C3%BCniversitesi-bilgi-ve-belge-y%C3%B6netimi-b%C3%B6l%C3%BCm%C3%BC-60.y%C4%B1l...> adresinden edinilmiştir.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Ankara: Bahçelievler, PK 33.
- Kazakou, C. (2018). Sensory Walks: Learning by Walking, Thinking by Experiencing. When Art Meets Science. BOZAR Lab. <https://walkingart.interartive.org/2018/12/sensory-walks-BozarLab> adresinden edinilmiştir.
- Keskin, A. (2019). Halkbilimi Çalışmalarında Disiplinlerarasılık: “Neden”, “Ne Zaman”, “Nerede” ve “Nasıl?”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 28, 925-944. https://www.academia.edu/41442279/Ahmet_Keskin_Halkbilimi_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1nda_Disiplinleraras%C4%B1%C4%B1k_Neden_Ne_zaman_Nerede_ve_Nas%C4%B1l_ adresinden edinilmiştir.
- Kıratlı, A.D. ve Erdoğan, Y. (Çev.). (2021). Öğretim Programı ve Pedagoji'ye Uyarlanabilen Estetik. S.D. Bedir Erişti ve R. L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 125-137). Ankara: Pegem Akademi.
- Koç Başaran, Y. (2017). Sosyal Bilimlerde Örneklem Kuramı. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(47), 480-495. doi: 10.16992/ASOS.12368
- Le Breton, D. (2019). *Yürümeye Övgü*. (Çev. İ. Yerguz). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Leavy, P. (2015). *Method Meets Art, Second Edition: Arts-Based Research Practice*. New York: The Guilford Press.
- Leavy, P. (Ed.). (2018). *Handbook of Arts-Based Research*, New York: The Guilford Press.

- <https://books.google.com.tr/books?id=fRYuDwAAQBAJ&lpg=PP1&hl=tr&pg=PR3#v=onepage&q&f=false> adresinden edinilmiştir.
- Leavy, P. (2020). *Method Meets Art, Third Edition: Arts-Based Research Practice*, New York: The Guilford Press. https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=sb_nDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=method+meets+art+arts-based+research+practice+pdf&ots=MR4UrI0NeQ&sig=XDbt_0elGDIYbWxo-WYIs9MSyA8&redir_esc=y#v=onepage&q=method%20meets%20art%20arts-based%20research%20practice%20pdf&f=false adresinden edinilmiştir.
- Leblanc, N., Davidson Florence, S., Ryu, J.Y., & Irwin, R.L. (2015). Becoming Through A/r/tography, Autobiography and Stories in Motion. *International Journal of Education Through Art*, 3, 355-374. doi: 10.1386/eta.11.3.355_1
- Lynch, J., & Mannion, G. (2016). Enacting A Place-Responsive Research Methodology: Walking Interviews with Educators. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 4, 330-345. doi: 10.1080/14729679.2016.1163271
- Macpherson, H. (2016). Walking Methods in Landscape Research: Moving Bodies, Spaces of Disclosure and Rapport. *Landscape Research*, 4, 425-432. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01426397.2016.1156065> adresinden edinilmiştir.
- MarcF. (2015). Lovers Abramovic & Ulay Walk The Length of The Great Wall of China from Opposite Ends, Meet In The Middle and Breakup, Kickass Trips. <https://kickassstrips.com/2015/01/lovers-abramovic-ulya-walk-the-length-of-the-great-wall-of-china-from-opposite-ends-meet-in-the-middle-and-breakup/> adresinden edinilmiştir.
- Marin, S. (t.y.). Listening to spaces/spaces of listening. <https://www.espaces-sonores.com/listening-to-spaces-spaces-of-liste> adresinden edinilmiştir.
- Odabaşı, S. (Çev.). (2021). Uygulama Tabanlı Bir Araştırma Yöntemi Olarak A/R/Tografi. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 78-96). Ankara: Pegem Akademi.
- Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 323-343. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/113287> adresinden edinilmiştir.
- Özdemir, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Journal of International Social Research*, 59, 1380-1402. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2743> adresinden edinilmiştir.
- Özınan, S. (2017). Antonin Artaud'dan Richard Schechner'e Rituel-Tiyatro İlişkisi. *Yeni Tiyatro Dergisi*, 97, 1-12. https://www.academia.edu/35450243/Antonin_Artaudan_Richard_Schechner_Rit%C3%BCel_Tiyatro_%C4%B0li%C5%9Fkisi adresinden edinilmiştir.
- Öztütüncü, S. (2016). Disiplinlerarası Atölye Dersleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 9(19), 15-28.

<https://dergipark.org.tr/en/pub/akdenizsanat/issue/27666/291641> adresinden edinilmiştir.

- Papavasileiou, V., Nikolaou, E., Andreadakis, N., Xanthacou, Y., & Kaila, M. (2020). The Role of Art in Environmental Education. *IJAEDU-International E-Journal of Advances in Education*, 18, 287-295. <http://ijaedu.ocerintjournals.org/tr/pub/ijaedu/article/819417> adresinden edinilmiştir.
- Parın, K. (2017). Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil. *Söylem Filoloji Dergisi*, 3, 149-151. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/316079> adresinden edinilmiştir.
- Per, M. (2011). 1960 Sonrası Sanatta Kadın Sanatçılar: Yoko Ono ve Marina Abramovic Örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1, 144-150. https://www.researchgate.net/publication/301747274_WOMEN_ARTISTS_AFTER_1960_SAMPLES_OF_YOKO_ONO_AND_MARINA_ABRAMO_VIC adresinden edinilmiştir.
- Pink, S., Hubbard, P., O'Neill, M., & Radley, A. (2010). Walking Across Disciplines: from Ethnography to Arts Practice. *Visual Studies*, 1, 1-7. doi: 10.1080/14725861003606670
- Politowicz, Z. (1985). *Analysis and Metaphor Search Strategy Concerning Visual Works of Art (Language, Education)* (Master's thesis). (Erişim) https://repository.arizona.edu/bitstream/handle/10150/275390/azu_td_1326389_sip1_w.pdf?sequence=4
- Pongtidasantayanon, (2013). Deconstructive Rhizome. <http://www.iaacblog.com/programs/rhizome-2/> adresinden edinilmiştir.
- Powell, K. (2016). Walk, Place, Play: Walking as Intercultural Play. *II. International Conference for Building Interdisciplinary Bridges Across Cultures, (BIBAC)*, Cambridge, UK.
- Powell, K. (2017). Story Walking: Place-Based Narratives of Identity, History, and Interculturality in San Jose Japantown, USA. In P. Burnard, V. Ross, H.J. Minors, K. Powell, T. Dragovic & E. Mackinlay (Ed.), *Building Interdisciplinary and Intercultural Bridges: Where Practice Meets Research and Theory* (142-149). http://bibacc.org/wp-content/uploads/2016/08/Building-Interdisciplinary-and-Intercultural-Bridges_compressed-updated-v_4.pdf adresinden edinilmiştir.
- Psarras, B. (2013). Hybrid Walking as Art: Approaches and art practices on revealing the emotional geographies of Tube stations. In *Proceedings of 2nd Hybrid City 'Subtle Revolutions' International Conference* (pp. 415-422). The University of Research Institute of Applied Communication, National Kapodistrian University of Athens. (Erişim) <http://research.gold.ac.uk/id/eprint/10108/>
- Psarras, B. (2018). Walking The Senses, Curating The Ears: Towards A Hybrid Flaneur/Flaneuse As 'Orchestrator'. *Leonardo Electronic Almanac*, 3, 1-13. https://www.academia.edu/38354273/Walking_the_senses_curating_the_ears_Towards_a_hybrid_flaneur_flaneuse_as_orchestrator adresinden edinilmiştir.

- Psarras, V. (2015). *Emotive Terrains: Exploring The Emotional Geographies of City Through Walking as Art, Senses and Embodied Technologies* (Doctoral dissertation). <http://research.gold.ac.uk/id/eprint/11460/> adresinden edinilmiştir.
- Ravat, K. (2020). Meet a Nose: Klara Ravat. <https://www.klararavat.com/press> adresinden edinilmiştir.
- Ribeiro, D.M., & Caquard, S. (2018). Cartography and Art. In D. DiBiase, M. Demers, A. Johnson, K. Kemp, B. Plewe, & E. Wentz (Ed.), *The Geographic Information Science & Technology Body of Knowledge*, Washington, DC.: Association of American Geographers. doi:10.22224/gistbok/2018.1.4.
- Ross, V., & Güler, A. (2018). Music in Painting: Painting in Music, "Sixty Three Dimensions". Poster Session Presented at the 2nd Asia International Conference of Arts & Design 3-6 October, Langkawi, Malaysia.
- Rousell, D., & Cutcher, A. (2014). Echoes of A C/a/r/tography: Mapping the Practicum Experiences of Pre-service Visual Arts Teachers in the 'Visual Echoes Project'. *Australian Art Education*, 2, 69-82. <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=619923084176045;res=IELHSS> adresinden edinilmiştir.
- Sameshima, P., & Irwin, R.L. (2009). Rendering Dimensions of A Liminal Currere. *Transnational Curriculum Inquiry*, 2, 1-15. <https://ojs.library.ubc.ca/index.php/TCI/article/view/28> adresinden edinilmiştir.
- San, İ. ve Bedir Erişti, S.D. (2021). A/r/tografi İle Tanışma. S.D. Bedir Erişti ve R.L. Irwin (Ed.), *A/r/tografi: Uygulama Tabanlı Araştırma Yöntemi* içinde (s. 1-5). Ankara: Pegem Akademi.
- Schipper, I. (2017). From flâneur to Co-Producer. The Performative Spectator. <https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/31479/627661.pdf?sequence=1#page=192> adresinden edinilmiştir.
- Sinner, A., Leggo, C., Irwin, R.L., Gouzouasis, P., & Grauer, K. (2006). Arts-Based Educational Research Dissertations: Reviewing the Practices of New Scholars. *Canadian Journal of Education*, 4, 1223-1270. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ766913.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Smith, J. (2009). The A/R/T Connection: Linking Art Practice, Research and Teaching. *International Journal of Education through Art*, 2-3, 265-281. doi: 10.1386 / eta.5.2and3.265 / 1
- Springgay, S. (2005). An Intimate Distance: Youth Interrogations of Intercorporeal Cartography as Visual Narrative Text. *Visual Arts Research*, 1, 107-122. [https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/31821/1/Journal%20of%20the%20Canadian%20Association%20of%20Curriculum%20Studies,%203%20\(1\).%20.pdf](https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/31821/1/Journal%20of%20the%20Canadian%20Association%20of%20Curriculum%20Studies,%203%20(1).%20.pdf) adresinden edinilmiştir.
- Springgay, S., & Freedman, D. (Ed.). (2007). Introduction: On Touching and A Bodied Curriculum. In *Curriculum and The Cultural Body*. New York: Peter Lang Publishing.

- Springgay, S., & Truman, S.E. (2017a). A Transmaterial Approach to Walking Methodologies: Embodiment, Affect, and A Sonic Art Performance. *Body & Society*, 4, 1-32. doi: 10.1177/1357034X17732626
- Springgay, S., & Truman, S.E. (2017b). Stone Walks: Inhuman Animacies and Queer Archives of Feeling. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 6, 851-863. doi: 10.1080/01596306.2016.1226777
- Springgay, S., & Truman, S.E. (2018a). Introduction. In *Walking methodologies in a more-than-human world: WalkingLab* (pp. 1-15). New York: Routledge. <https://walkinglab.org/wp-content/uploads/2018/08/Walking-Lab-introduction.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Springgay, S., & Truman, S.E. (2018b). A walking-writing practice: Queering the trail. In *Walking Methodologies in a More-than-Human World: WalkingLab* (pp. 130-142). New York: Routledge. <https://walkinglab.org/wp-content/uploads/2018/08/WalkingLab-Chapter-8.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Springgay, S., & Truman, S.E. (2019). Counterfuturisms and Speculative Temporalities: Walking Research-Creation in School. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 6, 547-559. doi: 10.1080/09518398.2019.1597210
- Springgay, S., & Truman, S.E. (2019). Walking research-creation: QTBIPOC temporalities and world makings. *MAI: Feminism & Visual Culture*, 16. <https://maifeminism.com/walking-research-creation-qtbipoc-temporalities-and-world-makings/> adresinden edinilmiştir.
- Springgay, S., Irwin, R.L., & Kind, S.W. (2005). A/r/tography as Living Inquiry Through Art and Text. *Qualitative inquiry*, 6, 897-912. doi: 10.1177/1077800405280696
- Stewart, P.A. (2019). *So... We're Going for a Walk: A Placed-Based Outdoor Art Experiential Learning Experience* (Master's thesis). <https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=8543&context=etd> adresinden edinilmiştir.
- Şahan, K. (2017). Metafor Ne Değildir?. *Kesit Akademi Dergisi (The Journal of Kesit Academy)*, 8, 166-176. https://www.academia.edu/36264945/metafor_ne_de%C4%9Fildir_pdf adresinden edinilmiştir.
- Şimşek, A. (Ed.). (2012). Araştırma Modelleri. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 80-106). <https://www.slideshare.net/arasbozkurt/arastirma-yontemleri> adresinden edinilmiştir.
- Taburoğlu, Ö. (2018). Yürümenin Felsefesi ve Yavaşlık. *Kuram ve Düşünce Dergisi*, 10, 99-118. <https://www.notlardergisi.com/images/dergi/notlar10.pdf#page=99> adresinden edinilmiştir.
- Tandoğan, O. ve Erdi Es, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Arazi Sanatı (Land Art) İdil Sanat ve Dil Dergisi, 7(51), 1359-1368. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=780532> adresinden edinilmiştir.

- Taşkesen, O. (2016). Yerelden Evrensele Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım Uygulaması. *Sanat Dergisi*, (30), 15-27. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/308587> adresinden edinilmiştir.
- Tepe, H. (2018). Çözümlemeden Tedaviye: Wittgenstein “Felsefesi” Üzerine Notlar. *Düşünme Dergisi/Journal of Thinking*, 13, 71. https://atif.sobiad.com/index.jsp?modul=makale-goruntule&id=AWZeJOXKHDbCZb_mQ0Dg adresinden edinilmiştir.
- Timuçin, A. (2004). Felsefe sözlüğü. https://www.academia.edu/16046220/Afsar_Timucin_Felsefe_Sozlugu adresinden edinilmiştir.
- Triggs, V., Irwin, R.L., & Leggo, C. (2014). Walking Art: Sustaining Ourselves as Arts Educators. *Visual Inquiry*, 1, 21-34. doi: 10.1386/vi.3.1.21_1
- Truman, S., & Springgay, S. (2016). Propositions for walking research. In P. Burnard, E. Mackinlay & K. Powell (Ed.), *The Routledge international handbook of intercultural arts research* (pp. 259-267). New York: Routledge.
- Turna, Ö. ve Bolat, M. (2015). Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin Analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35-55. <https://dergipark.org.tr/en/pub/omuefd/issue/20280/214920> adresinden edinilmiştir.
- Wang, Q., Coemans, S., Siegesmund, R., & Hannes, K. (2017). Sosyal Olarak Bağlantılı Araştırma Uygulamalarında Sanata Dayalı Yöntemler: Bir Sınıflandırma Çerçevesi. *Sanat/Araştırma Uluslararası*, 2(2), 5-39. <https://lirias.kuleuven.be/1873511?limo=0> adresinden edinilmiştir.
- Wiebe, S., Sameshima, P., Irwin, R.L., Leggo, C., Gouzouasis, P., & Grauer, K. (2007). Re-Imagining Arts Integration: Rhizomatic Relations of the Everyday. *The Journal of Educational Thought*, 3, 263-280. https://www.academia.edu/3178387/Re_imagining_arts_integration_Rhizomatic_relations_to_the_everyday adresinden edinilmiştir.
- Wiebe, S., & Morrison-Robinson, D. (2013). Becoming A/r/tographers Whilst Contesting Rationalist Discourses of Work. *UNESCO Observatory Multi-Disciplinary Journal in the Arts*, 2, 1-18. https://www.researchgate.net/publication/256564590_Becoming_artographers_s_whilest_contesting_rationalist_discourses_of_work adresinden edinilmiştir.
- Woods, L. (2020). Intentions and Repercussions of Revitalization: Urban Geographical Research Using Walking Methodology. *Reconceptualizing Educational Research Methodology*, 1, 13-27. <https://journals.oslomet.no/index.php/rerm/article/view/3851/3475> adresinden edinilmiştir.
- Van Boeckel, J. (2009). Arts-Based Environmental Education and The Ecological Crisis: Between Opening The Senses and Coping with Psychic Numbing. In B. Drillsma, & L. Kirstina (Ed.), *Metamorphoses In Children's Literature and Culture* (pp. 1-14).
- Van der Klei, A. (2002). Repeating The Rhizome. *Substance*, 31(1), 48-55. http://www.faculty.umb.edu/gary_zabel/Courses/Spinoza/Texts/Repeating%20the%20Rhizome.pdf adresinden edinilmiştir.

- Yağmur, Ö. (2018). Heykeli Sinestetik Düşünmek. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8(3), 691-697. <https://dergipark.org.tr/en/pub/odusobiad/issue/40617/434572> adresinden edinilmiştir.
- Yeşim, S.Ş. (2016). Psikocoğrafya ve Bir Şehir Gezgininin Anıları. *Monograf Edebiyat Eleştirisi Dergisi*, 5, 124-149. <https://docplayer.biz.tr/21656998-Monograf-psikocografya-ve-bir-sehir-gezgininin-anilari-1-sinem-sahin-yesil-124-monograf-2016-5.html> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 89-94. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/88151> adresinden edinilmiştir.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Esra TORUNOĞLU

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim Durumu :

Lisans : Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar
Fakültesi Resim Bölümü

Yüksek Lisans : Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Resim Anabilim Dalı

Yayınları :

Torunoğlu, E. ve Güler, A. (5-6 Mart). Bir Yürüyüş Araştırma Uygulaması Olarak C/a/r/tografi Yaklaşımının Sanat Pratikleri ve Sanat Eğitimi Bağlamında İncelenmesi. Adana Kongresi 6. Çukurova Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi.

Sanatsal Faaliyetler :

Siyah Beyazdan Renge adlı Yansı semineri

Temel Tasarım öğrenci karma sergisi

II. TÜSGAD Ankara Sanat Buluşması Neoperformans etkinliği

Neşeli Renkli Çocuklar Projesi okul duvar boyama etkinliği

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü mezuniyet sergisi

Samsun valiliği kapsamında 30 ağustos zafer bayramı etkinlikleri

Ödüller :

Öğrenim yılı ‘TEV Yüksek Öğrenim Başarı Ödülü’

Öğrenim yılı ‘TEV Yüksek Öğrenim Başarı Ödülü’

Gaziantep Milli Mücadele Kahramanları portre yarışması, desen kategorisi
sergileme ödülü

Projeler :

Engelsiz kültür, sanat ve spor festivali etkileşimli resim etkinliği projesi/Kırıkkale
üniversitesi.

